

ΟΙ ΠΡΟΙΚΟΘΗΡΑΙ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ ΑΙΩΝΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΤΡΑΧΩΜΑΤΑ

Οἱ παρακολουθοῦντες τὴν ἐμφάνισιν καὶ ἐξαφάνισιν τῶν διαφορῶν ἐταιρειῶν, βεβαίως δὲν ἀπήντησαν ποτὲ ἐταιρείαν ἀποτελουμένην ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἀπὸ πενθεροῦς. Καὶ μολαταῦτα ἐν Ἀθήναις συνέστη ποτὲ τοιαύτη ἄνευ καταστατικοῦ ὄμως, διοικητικοῦ συμβουλίου καὶ σκανδάλων. Ὁ κοινὸς καὶ ἀληθὴς πόνος, ὅστις ἤνωσεν αὐτούς, δὲν ἐπέτρεπε τὴν γέννησιν ἰδιοτελῶν ἐνεργειῶν καὶ συγχρουομένων κομμάτων.

Ἀπαυδήσαντες οἱ πενθεροὶ νὰ καταβάλλωσιν ὑπερόγκους καὶ ἀνωτέρας τῶν δυνάμεων τῶν προίκας, συνηνώθησαν ποτὲ ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μητροπολίτου Ζαχαρίου, τῷ 1733, πρὸς κοινὴν ἐνεργεῖαν παρὰ τῷ ἀντιπροσώπῳ ἐπὶ τῆς γῆς τοῦ Θεοῦ τῶν ὀρθοδόξων, τῷ Πατριάρχῃ, ζητοῦντες σωτηρίαν καὶ ἔλεον. Καὶ εἰσηκούσθησαν, οἱ δὲ προικοθήραι δεινὸν ὑπέστησαν τραῦμα.

Καὶ ἕως ἐδῶ μὲν τὰ πράγματα εἶναι εὐνόητα· τί σημαίνουσιν ὄμως τὰ ἐν τῷ τίτλῳ τοῦ ἀρθροῦ τραχώματα; τίς ἡ σχέσις τῆς νόσου ταύτης τῶν ὀφθαλμῶν πρὸς τοὺς προικοθήρας; Τοῦτο θὰ ἐξηγηθῇ κατόπιν.

Πρὸ τινῶν ἐτῶν ἐδημοσιεύθη γράμμα τι τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου περὶ «ἄρθρου προικοδοσίας», ἀποσταλὲν ἐν ἔτει 1734 πρὸς τὸν τότε Μητροπολίτην Ἀθηνῶν. Τοῦ γράμματος τούτου προτάσσεται εἰσαγωγή, ἐν ἣ ὁ ἐκδότης ἐνθουσιασθεὶς φαίνεται ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ γράμματος ἀναφωνεῖ:

«Ἡ προῖξ ἀντικαθιστᾶ τῆς ψυχῆς τὴν εὐγένειαν».

«Ἡ προῖξ τὴν ἀρετὴν».

«Ἡ προῖξ τὴν ἀγωγὴν καὶ τῶν ἠθῶν τὴν κοσμιότητα».

«Ἡ προῖξ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν σύνεσιν».

«Ἡ προῖξ τὴν εὐρωστίαν, τὴν υἰείαν, τὸ κάλλος, τὸν ἔρωτα»...

«Ἡ προῖξ εἶναι τῆς κοινωνίας ὁ ὄλεθρος» κλ.

Καὶ περατοῖ τὸν φιλιππικόν του διὰ τοῦ ἐξῆς ἀποφθέγματος:

«Κατάργησις τῆς προίκος παντελῆς καὶ ἐλλογὴ ἱερῶν καὶ διακόρων (1) ἐγγάμων, θέλει μεγαλύνῃ καὶ τιμῆσῃ πολλαπλασιῶς τὸ ἔθνος».

τομος ιε'. Νοέμβριος.

Ἀφίνοντες ἀνευ σχολίων ταῦτα μεταβαίνομεν εἰς τὰ τοῦ Πατριάρχου γράμματος.

«Ἰερώτατε Μητροπολίτα Ἀθηνῶν, λέγει τὸ γράμμα, ὑπέριτε καὶ ἐξαρχε πάσης Ἑλλάδος, ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὴ ἀδελφὴ καὶ συλλειτουργγὴ ἐντιμότατοι κληρικοί, εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, χρήσιμοι ἀρχοντες καὶ γέροντες καὶ προεστῶτες καὶ λοιποὶ ἀπαξάπαντες εὐλογημένοι χριστιανοὶ τῆς ἐπαρχίας ταύτης, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἴη ἡμῖν ἀπασὶ καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος παρὰ Θεοῦ Κυρίου παντοκράτορος, καὶ παρ' ἡμῶν εὐχὴ, εὐλογία καὶ συγχώρησις».

Μετὰ τὰ ἀπαραίτητα ταῦτα καὶ ἀτελευτήτων φιλοσοφικῶν σκέψεων παράταξις εἰσέρχεται εἰς τὸ θέμα, λέγων ὅτι: Ἐπειδὴ οἱ τῶν Ἀθηνῶν χριστιανοὶ ἐκ τῶν ὑπερβολικῶν προικῶν ἐφθασαν εἰς κοινὴν δυστυχίαν καὶ δυσπραγίαν, διότι ἐπεκράτησε νὰ δίδωσιν εἰς τὰς ὑπανδρευόμενας θυγατέρας των ὄχι μόνον ἄσπρα μετρητὰ, ἀλλὰ νὰ προικοδοτῶσι ταύτας καὶ μὲ πράγματα καὶ κτήματα, ἐλαιόδενδρα δηλ. ἀμπέλια, χωράφια, μάλαγμα, μαργαριτάριον καὶ φορέματα ρουχικὰ ὄχι μικρᾶς τιμῆς, καὶ ἔπειτα ἐνεκα κακῶς ἐνοουμένης φιλοτιμίας τὸ κακὸν ὄλονεν αὐξάνει καὶ οὕτω οἱ πενθεροὶ ἀναγκάζομενοι νὰ δίδωσιν ὅλην τὴν περιουσίαν των εἰς τὰς θυγατέρας των, ἀφίνουσι τοὺς υἱοὺς των «ἀπρονοήτους καὶ ἀκυβερνήτους» . . . συσχεφθέντες (οἱ πενθεροὶ τῶν Ἀθηνῶν) ἀπεφάσισαν νὰ θέσωσι φραγμὸν τινα, καὶ ὤρισαν ὅπως ἡ μὲν τῆς πρώτης τάξεως προικοδοσία ἀνέρχεται εἰς γρόσια 1050' δηλ. πάντων τῶν προικοδοτουμένων πραγμάτων εἰς μέσον προτιθεμένων, τῶν μουλικίων, τοῦ μαλάγματος, τοῦ μαργαριταρίου, τοῦ χαλικώματος, τοῦ στάγκου, ἐτι δὲ καὶ τῶν διωρισμένων σὺν τούτοις ρουχικῶν, ἦτοι δέκα ὑποκαμισοβράκων, δέκα μπολιῶν, δύο κρεββατοστρωσίων μετὰ τῶν ἐπακολουθούτων αὐτοῖς νυμφικῶν στολισμάτων. Ἐὰν δὲ ταῦτα ἐκτιμηθέντα δὲν φθάνωσι τὸ ποσὸν τῶν 1050 γροσίων, ν' ἀναπληρῶται ἡ ἔλλειψις διὰ μετρητῶν ὠρίσθησαν δὲ ἀναλόγως καὶ δευτέρας καὶ τρίτης τάξεως προίκας.

Ἀποφασίσαντες οὕτως οἱ ἐν Ἀθήναις, ἐδεήθησαν τοῦ Πατριάρχου διὰ κοινῆς ἀναφορᾶς, ὅπως ἐπιβεβαιωθῶσι ταῦτα διὰ συνοδικοῦ γράμματος.

Τὴν αἴτησιν τούτων εἰσακούων ὁ Πατριάρχης Νεόφυτος ἀπέλυσε τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος γράμμα, ἀπειλῶν δι' ἄρῶν καὶ φρικτῶν ἀφορισμῶν τοὺς παραβάτας.

Μετὰ τοῦ γράμματος τούτου συνεξεδόθη καὶ ποιήμα τι ἐπιγραφόμενον

1 Ἐξ αὐτοῦ ἡ φράσις «πῆρε τὴ χίνα» δηλ. τὰ χίλια γρόσια.

μενον «Προτροπὴ εἰς τοὺς νέους ἐνεκα γάμου καὶ κατὰ τοῦ τραχώματος».

Δι' αὐτοῦ προσκαλοῦνται οἱ νέοι νὰ νυμφευθῶσι τώρα, ὅτε:

*Ἐσηκώθη ἀπ' τῆ μέση
τράχωμα τὸ ὄργισμένον.*

Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ἀληθῶς παράδοξος ἡ ἰδέα τοῦ ποιητοῦ, τοῦ νὰ προτρέψῃ τοὺς νέους ὅπως σπεύσωσι καὶ νυμφευθῶσι τώρα ὅτε μέχρις ἐκμηδενισμοῦ ἐσμικρύνθη ἡ προίξ. Ἀλλὰ μετὰ τινα σκέψιν πειθεταί τις ὅτι ὁ ποιητὴς ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς νέους, ὡς πρὸς μέλλοντας πενθεροὺς.

Τὸ ποιήμα τούτο ὡς κυριώτατον χαρακτηριστικὸν ἔχει τὸ ὅτι εἶναι τὸ ἀνοητότατον προῖον τῆς νεοελληνικῆς μουσῆς.

*«Φίλοι μου ἠλικιωταί,
νὰ καιρὸς νὰ πατρευθῆτε,
πλὴθὸν δὲν ἔχετε αἰτίας
νᾶστε τόσοσ τρομασμένοι» . . .*

καὶ κατωτέρω:

*Τώρα τῶν ἀνδρῶν τὸ τάγμα
κεφαλὴ κι' ὄχι ποδάρι κλπ.»*

Ἐξακολουθεῖ δὲ ὁ ποιητὴς παρατάσσει ἀηδεστάτους ἀληθῶς στίχους.

Φαίνεται ὅμως ὅτι ὀλίγον ἰσχυσαν οἱ ἀφορισμοὶ τοῦ Πατριάρχου, καὶ ἐτι ὀλιγώτερον οἱ στίχοι τοῦ ποιητοῦ πρὸς περιστολὴν τοῦ κακοῦ, ἀφοῦ μετὰ τινα ἔτη, τῷ 1767, ἀντεπεξέρχεται ἐν γένει κατὰ τῶν ὑπερόγκων προικῶν ὁ Πατριάρχης Σαμουὴλ, εὐρῶν ὅμως ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντίστασιν παρὰ τε τῶν Φαναριωτῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ Κλήρου διὸ ἀναγινώσκομεν εἰς τὰ «Μετὰ τὴν ἄλωσιν» τοῦ Ὑψηλάντου: «Ἐν ἔτει σωτηριῷ 1767 ἐμπδίζει μὲ ἀφορισμοὺς βαρυτάτους ὁ Πατριάρχης τὰ τραχώματα. Νικόλαος ὁ Σοῦτσος σὺν τῷ Κυζίκου καὶ τῷ Προύσης Μελετίῳ ἀπαρέσκονται καὶ ἤρξαντο λαλεῖν τοῖς προὔχοσιν ὅτι δὲν εἶναι εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὸν Πατριάρχην κλπ.»

Σημειωτέον ὅτι ὁ Σαμουὴλ δὲν περιορίσθη εἰς τὸ γράμμα, ἀλλὰ καὶ δι' ὁμιλιῶν ἐκεραύνωσε τοὺς προικοθήρας. Λέγει λοιπὸν περὶ τῆς συζύγου τοῦ «ἀργυροαγορασμένου δούλου», ὡς ὀνομάζει τὸν προικολήπτην σύζυγον: «Κυρία εἰς τὰ πράγματα, κυρία εἰς τὰ ἄσπρα, μέσα καὶ ἔξω ἡ προσταγαίς της, ὁ ταλαιπῶρος ὁ ἄνδρας της ἄς κοπιάζῃ, ἄς ταλαιπωρῆται, ἄς ξενιτεύεται, ἄς θαλασσομαχῇ, ἄς φέρνῃ καὶ ἄς μὴν προφθάνῃ, ἄς τρέχῃ ὅλημέρα, καὶ τὸ βράδυ; μὴδ' ἓνα σπολλάτη»

Ἀποδίδων δὲ εἰς τὸ τράχωμα πάντα τὰ κακὰ ταῦτα καὶ ἀποστρεφόμενος πρὸς τοὺς νέους λέγει: «ένας θέλει νὰ λάβῃ μίαν κόρην καὶ ξεγυμνώνει πρῶτα τοὺς γονεῖς τῆς! σμίγει τὴν ἰδικήν του χαρὰν μὲ τοὺς στεναγμούς των, κλπ.»

Δίδων δὲ σάρκα εἰς τὰς ἰδέας ταύτας προέβη εἰς τὴν ἔκδοσιν ὄρων καὶ κανόνων περὶ προικοδοσιῶν. Ὁ α' τῶν κανόνων τούτων ἔχει ὡς ἐξῆς, ὀρθὰ κοφτά: «ὃ ἐπὶ χρήμασι κόρην μνηστευόμενος καὶ χρήματα προβάλλων καὶ ἐξαιτῶν, ὁποῖας ἂν εἴη τάξεως, ἐπικατάρατος ἔστω».

Εἰς τὸν δ' κανόνα ὀρίζονται αἱ προῖκες κατὰ τάξεις· προστίθεται δὲ ὅτι: «δῶρα ἐκτὸς τῆς προικὸς δικαιούται νὰ προσφέρῃ ὁ πατὴρ ὄχι χρήματα ἢ ἐκ δανείων, ἀλλὰ πράγματα ἢ κτήματα χωρὶς τὴν βλάβην τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος τῶν λοιπῶν τέκνων».

Ἐπίσης ἐν τῷ Κώδικι τῆς Μητροπόλεως Λαρίσης ὑπάρχει γράμμα τοῦ Μητροπολίτου Διονυσίου καὶ τῶν παρεδρευόντων δύο Ἐπισκόπων Τρίκκης καὶ Ἐλασσῶνος τοῦ ἔτους 1795, δημοσιευθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Α. Μομφερράτου εἰς τὴν Ἐφημερίδα. Ἐν αὐτῷ διαιροῦνται ἐπίσης αἱ προικοδοσίαι εἰς τάξεις, προστίθενται δὲ καὶ ἕτεροι διατάξεις ἀφορῶσαι εἰς τὴν ἐνδυμασίαν τῶν γυναικῶν, (ὧν τὰς μὴ φερούσας φερετοσὲν ἀποκαλεῖ γυμνάς (1): «αἰσχιστον, λέγει, καὶ ἀπαίσιον εἶναι χωρὶς τινος ἐπανωφορίου ἡμενοῦ νὰ περιπατοῦν αἱ γυναῖκες ἐπὶ τῆς λεωφόρου, εἰς καιρὸν ὅπου εἶναι ἄτιμον καὶ ἀποτρόπαιον καὶ τίμιοι ἄντρες νὰ περιπατοῦν ἐπ' αὐτοφώρῳ χωρὶς μπινίσι, πόσῳ μᾶλλον αἱ γυναῖκες» κλ.

Ἐὰν ἔζη σήμερον ὁ μακαρίτης Διονύσιος, πόσους καὶ πόσας θὰ συνελάμβανεν ἐπ' αὐτοφώρῳ ὑπὸ τοιαύτην βεβαίως ἐποψίν!...

Πολλάκις ἐκτοτε ἐπανελήφθησαν τὰ αὐτὰ ἄνευ ὀριστικοῦ τινος ἀποτελέσματος καὶ κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα δέ, ὁ Πατριάρχης Ἀγαθάγγελος, τῷ 1827, ἐξέδωκε κανόνα συνοδικόν, ἐν ᾧ ἀπαγορεύει μῆτε πρὸ τοῦ γάμου μῆτε μετὰ τὸν γάμον νὰ δίδονται μετρητὰ ἄσπρα τὰ λεγόμενα τραχώματα καὶ μῆτε ὁ γαμβρὸς νὰ ἀπαιτῇ καὶ λαμβάνῃ χρήματα ἔνεκα τραχώματος, μῆτε ὁ προικοδοτῶν νὰ δίδῃ, «ὡσάν ὅπου τὸ μυστήριον τοῦ γάμου μῆτε πωλεῖται μῆτε ἀγοράζεται». Ἐπίσης ὁ γαμβρὸς ἀπαλλάσσεται ἀπὸ κάθε βάρους κακοσυνειθισμένον (δηλ. δῶρον) ὅπου ὑποχρεοῦται νὰ ἐκτελέσῃ ἐξ αἰτίας τοῦ τραχώματος».

Μετὰ ταῦτα ἐγκαταλείπεται ἡ διὰ τοιαύτης ὁδοῦ περιστολῆ τοῦ κακοῦ, τοῦ Πατριάρχου μάλιστα Γερμανοῦ τῷ 1844 λύσαντος τῶν

ἄρων πάντας τοὺς παραβάοντας τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ Ἀγαθάγγελου.

* *

Καὶ ἐν Ἰωαννίνοις δὲ οἱ πενθεροὶ ματαίως ἠγωνίσθησαν, ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου, τῷ 1701, μέχρι τῶν νεωτέρων χρόνων, προκαλοῦντες Πατριαρχικὰ γράμματα καὶ ἐκδίδοντες τόμους, δι' ὧν ἐπενέβαινον μέχρις ὑπερβολῆς οὐ μόνον εἰς τὰ τοῦ διακανονισμοῦ τῶν προικῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἀμοιβὰς τῶν προξενητῶν καὶ τὰς ἐνδυμασίας τῶν γυναικῶν καὶ εἰς ἄλλα σχετικὰ πρὸς τὸν οἰκογενειακὸν βίον ζητήματα.

Οὕτως εἰς τὸν τόμον τοῦ 1776, τῆς μὲν πρώτης τάξεως ἡ προῖξ ὠρίσθη ὡς πρὸς τὰ μετρητὰ μὲν εἰς ἄσπρα τζουρούικα 180,000 ὡς πρὸς τὰ ἀκόλουθα δέ, (ἀπανικὰ, σκουτικὰ, ἀγγεῖα, χρυσαφικὰ, ἀσημικὸν κλ.) εἰς ἄσπρα 90,000, ὠρίσθησαν δὲ ἑπτὰ διάφοροι τάξεις προικοδοσιῶν.

Ἀκούσατε ἤδη καὶ τινὰς λεπτομερείας: «Εἰ μὲν εἰς τὰ ἀκόλουθα εἶναι μαξηλάραις, ὁμοίως καὶ προσκέφαλα, χρυσαῖς ἢ κερχεφέναις, ἡμπορεῦν νὰ ἔχουν καὶ ἀπὸ μέσα ἓνα σόντισμα κεντητόν, μὲ ἑλαφρὰ κεντήματα ὅμως μόνον· εἰ δὲ καὶ εἶναι μοναχὰ κεντημέναι καὶ μὲ βαρῖὰ κεντήματα, νὰ μὴν εἶναι διπλὰ τὰ σοντίσματα, ἀλλὰ τὸ κεντημένον καὶ ἕτερον ἀπὸ μέσα ἀκέντητόν».

Ὡς πρὸς τὰ δῶρα ἀπεφασίσθη: «Τὰ χαρίσματα καὶ τὰ δῶρα νὰ λείψουν παντελῶς καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη· ὁμοίως καὶ τὰ σταλισμάτα τῆς ἀπόκρεω καὶ τῆς τυρινῆς καὶ τῆς λαμπρᾶς ἤγουν ὄρνιθες, ψάρια καὶ ἄρνια κλ.»

Ὡς πρὸς τὴν ἀμοιβὴν τοῦ προξενητοῦ ὠρίσθη: «Τὰ προξενητικὰ νὰ δίδονται πρὸς πέντε τὰ ἑκατόν, ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ μὲν τρίτον μέρος νὰ τὸ λαμβάνῃ ὁ προξενητῆς ἢ οἱ προξενηταί, τὰ δὲ λοιπὰ οἱ συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ».

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἐνδυμασίαν τῶν γυναικῶν ἐκανονίσθη: «Αἱ γυναῖκες νὰ μὴν ἔχουν τὴν ἄδειαν νὰ φοροῦν εἰς τὰ σοκάκια ἢ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἄλλο κανένα ἀπὸ τὰ συνειθισμένα τζοβαίρικὰ, εἰμὴ μόνον τὸ κέμερι καὶ τὰ σκουλαρίκια καὶ αὐτὰ χωρὶς φλουριά, καὶ ταῖς λεγόμεναις πόχαις ἀπὸ μαργαριτάρι, ἔξω ἀπὸ ταῖς νύμφαις, διὰ μίαν καὶ μόνην φοράν ὅταν μετὰ τὸν γάμον τὰς εὐγάλουν πρώτην φοράν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μετὰ ταῦτα νὰ ἀκολουθοῦν καὶ αὐταῖς ὡσάν αἱ ἄλλαι.»

* *

καὶ ἐν στιγμῇ εὐθύμῳ, ἐκ τῶν ὤμων του
διφθέραν ἐξ ἰκτίδος. Τὴν ἡμέραν δὲ
τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγίας Ἀναστάσεως
ἠσπάσθη τὸν βογιάρου εἰς τὸ στόμα, καὶ
αὐθημερὸν τῷ ἔδωκεν ὑπόσχεσιν
να ἐκχωρήσῃ εἰς αὐτὸν τριάκοντα
βασιλικά χωρία, ἂν εἰς τὴν αὐλήν
παρέμενεν ὁ Ὅρσσα μέχρι τέλους.

Πλὴν

τὸ ἦθος εἶχεν ὁ βογιάρου σκυθρωπὸν:
τὴν τύρβην δὲν ἠγάπα τῆς βασιλικῆς
αὐλῆς, τοὺς τρόπους βλέπων τῶν δουλοπρεπῶν
κολάκων, τὰ ἄκρα ἔστρεφε τῶν πολιῶν
αὐτοῦ μυστάκων, καὶ ποτε ὑπό τινος
τῶν ὀπριτσνίκων¹ πικρανθεῖς, εἶπεν αὐτὰ
τῷ Ἰωάννῃ:

«Βασιλεῦ! Ἐπίτραψον
εἰς τὴν πατρίδα μου ν' ἀπέλθω. Ἄχρηστον
τὸ γῆρας μὲ κατέστησε· καὶ τοῦ ἐχθροῦ
τὴν ὕβριν μάλιστα δὲν ἔχω δύναμιν
να ἐκδικήσω. Δούλους ἔχεις παρὰ σοὶ
πολλούς. Ἀπάλλαξόν με! Ἡ ἀρχαία μου
οἰκία ἐπὶ τῶν ὄχθων τῶν κρημνωδῶν
τοῦ ποταμοῦ Δνειπέρου, εἰς τὸ κράσπεδον
τῆς Λίτβας, ἀπὸ χόρτον ἐπιτάφιον
κατεκαλύφθη ἂν δ' ἀκόμη ἔτος ἐν
ἐνταῦθα παραμείνω, ἢ οἰκία μου
θὰ καταρρεύσῃ. Ἄφες εἰς προσκύνησιν
ν' ἀπέλθω τοῦ Δνειπέρου, βασιλεῦ... ἐκεῖ
τὸ φῶς τὸ πρῶτον εἶδον, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς
ἐκεῖ νὰ κλείσω θέλω!»

Κ' εἰς τὴν παλαιὰν
οἰκίαν του ἐπέστρεψε. Τὰ δῶματα
αὐτῆς τὰ σκοτεινὰ περιεκόσμησε
διὰ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου με ἀμφίεσμα
πολυτελές, με μαργαρίτας, με γλυφάς,

¹ Ὀπριτσνίκοι — τάγμα σωματοφυλάκων ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Τρομεροῦ
ἱρῶν.

μ' ἀδάμαντας κεκοσμημένας, ἱερὰς
εἰκόνας εἰς ἀπάσας τὰς γωνίας των
ἀνήρτησε, τὸ δάπεδον δ' ἐκάλυψε
μὲ τάπητας μεταξωτοὺς ποικιλανθεῖς.
Ἄλλ' ἐκ τῶν δωρεῶν τοῦ Τσάρου κράτιστον
τὸ δῶρον ἦτο τοῦ Θεοῦ — ἡ νεαρὰ
θυγάτηρ του! Περὶ αὐτῆς ἐσκέπτετο
νύκτα καὶ ἡμέραν. Εἰς τοὺς ὀφθαλμούς
αὐτοῦ ἡ νέα ἀνεπτύσσετο φαιδρά,
ἀθῶα, δροσερά, — ἄνθος τοῦ μέλλοντος,
τοῦ παρελθόντος ζῶν μνημείον. Οὕτω πως,
ἐν μέσῳ ἐρειπίων ἀναφύεται
ἐνίοτε συμῆδα: νέα, συμπαθῆς,
ἀνὰ τὰς πλάκας παίζουσα τῶν τάφων με
τὸν ψίθυρον τῶν φύλλων τῆς, καὶ τὰ ψυχρὰ
ἐκεῖνα τείχη με τὴν καλλονὴν αὐτῆς
ζωογονοῦσα!...

.....
Σκοτεινὴ ἡ πεδιάς
καὶ ὀμιχλώδης εἶνε. Φέγγει μόνον ἐν
παράθρον τοῦ οἴκου τοῦ βογιαρικοῦ,
ὡς ἄστρον, ὅπερ μέσῳ νέφους σκοτεινοῦ
ἐνίοτε προβάλλει. Ἦδη ὁ μοχλὸς
τῆς θύρας ἤχησε βαρὺς, με πάταγον,
ἢ δὲ εὐρύχωρος αὐλὴ ἦν ἔρημος
καὶ σκυθρωπὴ. Ἴδου ὁ φύλαξ τῆς αὐλῆς,
ἀφοῦ τὰ κλεῖθρα τῶν θυρῶν ἐξήτασε,
μετὰ κροτούσης κλειδῶν δέσμης, προχωρεῖ
πρὸς τὴν θυρίδα τῆς αὐλαίας πύλης καὶ
τὰ βλέμματά του ἀνυψοῖ πρὸς οὐρανοὺς:
«Μεγάλη αὔριον θὰ γείνη καταταγίς!»
ὁ πολὺς ὁ γέρον εἶπε, τοῦ σταυροῦ
ποιήσας τὸ σημεῖον: Νά, ἐκεῖ μακρὰν
ἀστράπτει τάσον χαμηλά· καὶ ἡ λευκὴ
σελήνη ἐτυλίχθη ὡς καλόγηρος
εἰς νέφη μαῦρα· ὡς θηρίον ἄγριον
ὁ ἄνεμος μυκᾶται. Καὶ σωρὸν χρυσοῦ
ἂν τῶρα μοῦ προσφέρουν, ἐκ τοῦ σταύλου δὲ

Ἄλλὰ τί κυρίως σημαίνει λοιπὸν τράχωμα ;

Ὁ κ. Θ. Ν. Φιλαδελφεὺς ἐν ἀξιολόγῳ αὐτοῦ διατριβῆ δημοσιευθείσῃ ἐν τῇ Ἑβδομάδι σημειοῖ: «Τὴν προικοδοσίαν ἐκάλουν τράχωμα, τίς οἶδε πόθεν τῆς λέξεως ταύτης κατὰ παραφθορὰν ἂν ὄχι μεταφορικῶς ληφθείσης». Ἐν μεταγενεστέρῳ του δὲ διατριβῆ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἀποφαίνεται ὅτι «οἱ γαμβροὶ ἐζήτουν ἐκτός τῆς προικὸς καὶ εἰδὸς τι προγαμιαίας δωρεᾶς τὸ καλούμενον τράχωμα».

Ὁ Τ. Νεροῦτσος ἐν τοῖς ἡμετέροις Μνημείοις σημειοῖ: «Τί σημαίνει τράχωμα ; Δὲν εἶναι βεβαίως ἡ γνωστὴ νόσος τῶν βλεφάρων καὶ τῶν ὀφθαλμῶν. Ἄλλὰ τί εἶναι ; Ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς λεξικοῖς δὲν ἀπαντᾷ ἄλλη ἐξήγησις, ἀλλ' οὐδ' ἐν τοῖς τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν γλώσσης καὶ τοῦ ἰδιώματος τῶν Βυζαντινῶν. Κατ' ἐμὲ ἡ λέξις τράχωμα συνήθως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ φρασεολογίᾳ τῆς μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐποχῆς εἶναι συνώνυμος τῆς λέξεως προικοδοσία καὶ σημαίνει ἴσως ἰδίᾳ τὰ ἀντίπροικα. Πράγματι ἡ τελευταία ἀπάντησις τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν νέαν διακοίνωσιν τῆς Πύλης μεταξὺ ἄλλων φέρει αὐτολεξεί τὰ ἐξῆς: Ὑψηλὰς διαταγὰς, ἀφορώσας ὄρους ἢ τινὰς σχετικὰς πρὸς τὰ πνευματικὰ ἡμῶν συμβούλια, ἐν εἰς διεξάγονται αἱ περὶ γάμου, προικὸς, τραχώματος, διατροφῆς καὶ διαρθρωτικῶν ὑποθέσεις. Ἐκ τούτου, προστίθῃσιν ὁ Νεροῦτσος, ὑπολαμβάνων ὅτι τράχωμα σημαίνει πιθανὸν τὰ ἀντίπροικα, προγαμιαίαν δωρεάν, ἢ τὴν ὀφειλομένην διαζευχθεῖσιν συζύγῳ χορηγίαν διατροφῆς, τὴν λεγόμενῃν φραγκιστί traitement».

Ὁ δὲ Μ. Γεδεών, ὅστις πάντα σχεδὸν τὰ σχετικὰ ταῖς προικοδοσίαις ἐγγράφα εἰς τὸ σύγγραμμά του *Κανονικαὶ διατάξεις* ἐδημοσίευσεν, ἐν ἐπιστολῇ του πρὸς ἡμᾶς σημειοῖ: «Περὶ τραχώματος ἀγνοῶ παραγωγὰς τράχωμα συνήθως ἐλέγετο παρ' ἡμῖν τὰ μετρητὰ, προικοδοσία δὲ πάντα τὰ εἰς εἶδη διδόμενα ὁ λαὸς οὕτως ἔλεγεν, οὕτως ἤκουσα παρὰ γράων ἄλλοτε καὶ γερόντων».

Σπουδαστὴς τις ὁ κ. Σ. Σταμούλης ἔγραψεν ἡμῖν ἀναφορικῶς πρὸς τὰ ἐν τοῖς Μνημείοις δημοσιευθέντα: «Παρ' ἡμῖν (ἐν Σηλυβρίᾳ) ἡ λέξις αὕτη εἶναι ἐν μεγάλῃ χρήσει· σημαίνει δὲ τὰ εἰς τὸν γαμβρὸν ἐκ μέρους τῆς νύμφης διδόμενα κτήματα καὶ χρήματα· ἐνῶ προῖκα καλούμεν μόνον τὰ ἐνδύματα καὶ ἐπιπλα, ἅτινα φέρει μετ' αὐτῆς ἡ νύμφη· ὁ πάππος μου ἔλεγεν ὅτι ἡ λέξις παρήχθη ἐκ τοῦ τραχοκοπέλλα (= ἡ πρόβεβηκυῖα τὴν ἡλικίαν ἄγαμος κόρη) διότι κατ' ἀρχὰς μόνον εἰς τὰς τοιαύτας ἐδίδοτο τράχωμα, ἵνα ἀποβλέποντες εἰς τοῦτο οἱ νέοι, λαμβάνωσι ταύτας ὡς συζύγους».

Προφανῶς ἐκ τοῦ τραχώματος προέρχεται τὸ τραχοκοπέλλα.

Ὁ φίλος ιστοριοδίφης Σπ. Παναγιωτόπουλος ἐν σημειώσει δοθείσῃ ἡμῖν, συμφωνούσῃ πρὸς τὰ τοῦ ἐκ Σηλυβρίας φοιτητοῦ, λέγει ὅτι «τράχωμα ἢ τράγωμα λέγεται ἐν Πόντῳ ἢ προῖξ κυρίως πᾶσα ἢ εἰς ἀκίνητον περιουσίαν ἢ χρήματα συνισταμένη· ἐξαιρέσει δηλ. ρουχισμοῦ, πολυτίμων ἀντικειμένων καὶ ἐπίπλων, ἅτινα καλοῦσι προῖκα».

Τέλος ἐν τῷ λεξικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς διαλέκτου τοῦ Σκαρλάτου Βυζαντίου, σημειοῦται ἐν λέξει τράχωμα «ἀπὸ τὸ τράγημα (λέγει ὁ Κ. Οἰκονόμος) ὠνομάσθησαν τὰ μετρητὰ τοῦ ἐδίδεν ὁ πενθερὸς εἰς τὸν γαμβρὸν».

Καταφανὴς εἶναι ἡ σύγχυσις τῶν λογίων ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τοῖς ἐγγράφοις ποιουμένων τοῦ ὄρου τούτου χρῆσιν.

Ἐν τούτοις ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Πύλη ῥητῶς διαχωρίζει τοὺς ὄρους προῖξ καὶ τράχωμα. Οὕτως εἰς τὸν Τεσκερὲ τῆς 21 Ἰουλίου 1890 σημειοῦται: «Ἐκ τῶν περὶ οὗ ὁ λόγος ὑποθέσεων αἱ μὲν καθαρῶς θρησκευτικαί, ἢται ἡ συγκρότησις τοῦ γάμου καὶ ἡ διάλυσις αὐτοῦ, ὡς καὶ αἱ περὶ τραχώματος καὶ προικὸς ὑπάρχουσι δυνάμει τοῦ Βερατίου κλ.

Καθ' ἡμᾶς λοιπὸν μετὰ πάντα ταῦτα, προῖξ ἀληθῶς φαίνεται ὅτι λέγονται τὰ ἐνδύματα, ἐπιπλα καὶ λοιπὰ προικία· τράχωμα δὲ ἡ προκαταβαλλομένη συνήθως τῷ γαμβρῷ χρηματικὴ ποσότης καὶ τὰ διδόμενα αὐτῷ διατετιμημένα κτήματα. Ἡ λέξις τράχωμα παράγεται ἐκ τοῦ λατινικοῦ traho = ἔλκω, φέρω (τὸ παρ' ἡμῖν τραβῶ), ἀνάλογος οὕσα πρὸς τὸ ἀρχαῖον φερνή.

Ἀπηντήσαμεν δ' ἐν σχετικαῖς ἐγγράφοις καὶ τὸ ῥῆμα τραχοδοτῶ καὶ τὴν φράσιν γάμος ἀτραχώματος. **Δ. Γρ. Καμπούρογλου.**

Μ. Γ. ΛΕΡΜΟΝΤΩΦ

Ο ΒΟΓΙΑΡΟΣ ΟΡΣΣΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ἐν Μόσχᾳ ἔζη κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν βογιάρος τις Μιχαὴλ Ὀρσσατ ὄνομα.— Σπουδαῖον ἔδωκεν αὐτῷ ὑπόβρυγμα ὁ Τσάρος Ἰωάννης Τρομερός, πρὸς δὲ δακτύλιον τῷ ἔδωκεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, τῶν βασιλέων κληρονομίμα,

τὸν ἄριστον ἂν ἐπισάξουν ἵππον μας,
ἀπὸ τοῦ περιπτότερου τούτου οὔτε ἔν
θά κάμω βῆμα καὶ εἰάν ἐπρόκειτο
καὶ δι' αὐτὸν ἀκόμη τὸν πατέρα μου!»
Καὶ οὕτω πως καθ' ἑαυτὸν σκεπτόμενος
ὁ γέρον, κλονιζόμενος εἰσέρχεται
εἰς τὴν οἰκίαν του. Καὶ μόνον ἀντηχεῖ
μακρόθεν ἀσθενῶς ὁ κρότος τῶν κλειδῶν...
Ἐκ νέου σκότος περὶ τὸ παλάτιον
καὶ ἡρεμία μόνον τὸ παράθυρον
ἐκεῖνο φέγγει.

Ἄπαντες ὑπνώττουσιν
ἐν τῇ οἰκίᾳ, — δὲν κοιμᾶται μόνον εἰς —
ὁ σκυθρωπὸς τῆς κύριος ἐν δώματι
μεγάλῳ καὶ κομψῷ, ἐπὶ τῆς κλίνης του
τῆς ὀλοσηρικῆς. Τὸ ἔμπροσθεν αὐτοῦ
ἡμίκαυστον κηρίον, σπινθηρίζον καὶ
κροτοῦν, παράδοξόν τι τρεμοσβῆνον φῶς
εἰς ὅλα διαχέει τ' ἀντικείμενα.
Τῆς κλίνης ἄνωθεν, εἰκόνες ἱερὰι
εἰσὶν ἀνηρητημέναι, καὶ τὰ πλείστ' αὐτῶν
μαρμαίρουσιν· οἱ δ' ὀφθαλμοὶ αὐτῶν
ζωογονοῦνται αἰφνιδίως, βλέπουσιν —
ἀλλὰ μὲ τί νὰ συγκριθῇ τὸ βλέμμα των;
Ἐκ πάντων τῶν ὀμμάτων ζώντων καὶ νεκρῶν,
τὸ βλέμμα τοῦτο εἶνε φοβερώτερον
καὶ μᾶλλον ἀκατάληπτον! Καὶ τήκεται
μελαγχολῶν ὁ Ὅρσσα... Ἦδη εἶν' ἀργά.
Μετὰ θορύβου ὑπὸ τὸ παράθυρον
ὁ ποταμὸς κυλίσταται, ἡ δὲ βροχὴ
μετὰ τῆς καταιγίδος τὸ παράθυρον
παταγωδῶς κτυπῶσι. Πανταχοῦ σκιά...
Παράδοξον! — Ὁ φόβος τὸν κατέλαβεν...
Εὐρέθη, — καίτοι ἤδη γέρον, — εἰς πολλὰς
ὁ Ὅρσσα κατὰ τῶν Τατάρων μάχας καὶ
κατὰ τῶν Πολωνῶν τοῦ Τσάρου ἤκουσε
τὴν τρομερὰν φωνήν, εἰς ὧραν δὲ κακῆν
τὸ βλέμμα του συνήνητησεν — οὐδέποτε

ἐν τούτοις ἐξησθένησε τὸ πνεῦμά του
τ' ἀγέρωχον πρὸ τοῦ κινδύνου. Ἄλλ' ἰδοῦ
συρίζει, καὶ ὁ εὐνοοῦμενος αὐτοῦ
οἰκέτης, Σωκόλ, ἔρχεται.

Πρὸς τοῦτον δὲ
ὁ Ὅρσσα λέγει: «Πλήττω, σκέψεις ζοφεραὶ
μ' ἀπασχολοῦσι διαρκῶς. Ἐγγύτερον
εἰς τὸ θρανίον κάθησε κ' εἰπέ μοι τι
τὴν θλίψίν μου ν' ἀποδιώξης... Ἄρχισον
καὶ μῦθόν τινα ἔστω, περὶ τῶν χρυσῶν
τοῦ παρελθόντος ἡμερῶν, ἐνῶ ἐγώ,
τὴν ἀρχαιότητα ἀναμιμνησκόμενος
ὑπὸ τὴν λαλιὰν αὐτῶν τῶν λόγων σου
θά ἀποκοιμηθῶ».

Κ' ἐκάθησ' ὁ Σωκόλ
καὶ ἤρχισε νὰ διηγῆται ὡς ἐξῆς:
» Ἐξοῦσε κάπου μιὰ φορὰ κ' ἕνα καιρὸ
ἕνας σφώτατος καὶ μέγας βασιλεὺς.
Οὔτε στὴν ἐποχὴ μας, οὔτε ἄλλοτε
ὅσαν τὰ παλάτια του κανένας πουθενὰ
δὲν εἶδε πλουσιώτερα· καὶ εὐθυμα
περνοῦσε ἡ ζωὴ του, ὡς τοῦ ἡ κόρη του
ἐγέννηκε μεγάλη. Ἦταν γέροντας
ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος καὶ ἀδύνατος
καὶ ἀρρωστίαρης, καὶ τὴν κόρη του —
γερὴν πραγματεία, βλέπεις, δὲν εἶνε κι' αὐτή; —
ὅσαν τ' ἀκριβὸς διαμάντι τὴν ἐφύλαγε,
μὴν τύχη μάτι κανενὸς παλληκαριοῦ
τὴν ἴδῃ καὶ τὴν βασιλοπούλα κόρη του
ὀλίγο τῆς ἡμέρας φῶς τὴν ἔβλεπε
κ' ἡ σκοτεινιά τῆς νύχτας, καὶ τὴν ὡμορφὴν
τῆ νεῖα περαστικὸ ἀγέρι μόνον
νὰ τὴν φιλήσῃ μπόρσενε. Κι' ὁ βασιλεὺς
αὐτός, τρεῖς τὴν ἡμέρα ἤρχετο φορὸς
τὴν κόρη του νὰ βλέπῃ. Ἀλλὰ ἕξαφνα,
μιὰ νύχτα σκοτεινὴ νὰ ἰδῇ ἐσκέφθηκε
τὴ νεῖα πῶς κοιμᾶται. Πέρνει τὸ κλειδί
τὸ ἀσημένιό του, καὶ τὰ μεταξωτὰ

παπούτσια βγάνει και στὸν πύργο ἔρχεται,
ποῦ εἶχε κρύψει τὴ βασιλοπούλα του...

» Ἐμπῆκε. Ἦσυχία στὰ δωμάτια
ἢ κόρη του κοιμάται ἤσυχά, γλυκά,
μὰ ὄχι μοναχὴ· στὰ μαρμαρένια τῆς
τὰ στήθια ἀκουμποῦσε τὸ κεφάλι του
τοῦ βασιλεῖα ὁ ἵπποκόμος — Ὁμορφο
καὶ νέο παλληκάρι. Ἐξωργίσθηκε
ὁ βασιλεῖας κ' ἐπρόσταξε τοὺς δυὸ μαζί,
χωρὶς νὰ τοὺς δικάσῃ, νὰ τοὺς κλείσουνε
σ' ἓνα βαρέλι πισσωμένο, καὶ εὐθύς
εἰς τὰ γαλάζια νὰ τοὺς ρίξουν κύματα...»

Καὶ ὡς ἔτελειτο κρύφιος ἄγών
ἐντὸς τοῦ στήθους του, εὐθύς μειδίαμα
ἀνῆλθε τότε ἐπὶ τῶν χειλέων του.

Καὶ εἶτα, ἀνυψώσας πρὸς τὸν οὐρανὸν
τοὺς ὀφθαλμούς, ἐστέναξε κ' ἐσίγησε.
«Καὶ τώρα πῆγαινε, Σακόλ!» τὴν τρέμουσαν
κινήσας χεῖρά του ὁ Ὀρσσα, εἶπε, καὶ
τοῦ μύθου τούτου, περὶ τοῦ γεννήτορος
τοῦ ὑβρισθέντος, διηγείσασαι ἄλλοτε
τὸ τέλος!»

Καὶ ὡς νέφους ἑλαφρὰ σκιά,
τὸ ρυτιδῶδες πρόσωπον τοῦ γέροντος
διέδραμον σκιαὶ ζοφερῶν σκέψεων,
ἢ δὲ ὀξεῖα καὶ τεταραγμένη του
διάνοια ἐγγὺς προεῖδε συμφορῶν
πληθύν: ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων ἔζησε
κ' ἐγνώριζε τὸν κόσμον· ἢ κακία δὲ
οὐδόλως τὸν ἐξέπληττε· τῆς ἀρετῆς
τὴν ὑπαρξίν ἀδύνατον ἐπίστευε,
καὶ δὲν ἐπίστευε, διότι ἄλλοτε
ἐπίστευεν εἰς ὅλα!

Καὶ ἢ ἐν αὐτῷ
ἀπολειφθεῖσα ἐξηγέρθη δύναμις.
Ἐκ τῆς ἀβραῶς του κλίνης ἀνεσκίρτησε,
τὴν ἐξ ἰκτίδος μηλωτῆν του ἔρριψεν
ἐπὶ τῶν ὤμων, ἔλαβε κηρίον, καὶ

ἰδοὺ εἰς τὰ δωμάτια τῆς θυγατρὸς
αὐτοῦ πορεύεται ταχέως. Τρίζουσιν
ὑπὸ τὸ βῆμα τὸ βαρὺ τῆς κλιμακὸς
τῆς ἀποτόμου αἱ βαθμίδες, καὶ ἐκ τῶν
χειρῶν του παρ' ὀλίγον τὸ κηρίον δις
νὰ καταπέσῃ.

Ἐπὶ παλαιοῦ τινος
ἐν τῇ γωνίᾳ κιβωτίου τὴν τροφὸν
τῆς θυγατρὸς του βλέπει καθημένην καὶ
ὑπνώττουσαν βαθύως, καὶ ἐκάστοτε
τὴν κεφαλὴν κινούσαν εἰς τὸν ὕπνον τῆς.
Ἄμέσως ἐπ' αὐτῆς, ἐκ προαισθήσεως
ὁ Ὀρσσα κατεχόμενος, προσήλωσε
τὸ βλέμμα καὶ ἐπλησίασεν ἐγγύς. Ἀλλά,
ἀκούσασα τὸν κρότον τῶν βημάτων του
ἢ γραῖα ἀφυπνίσθη αἴφνης, τοῦ σταυροῦ
ποιούσα τὸ σημεῖον, ἀκολούθως δὲ
ἀπεκοιμήθη πάλιν κ' ἐπανήρχισεν,
ἀσχολουμένη εἰς τὰ ὄνειρα αὐτῆς,
τὴν κεφαλὴν κινούσα αὖθις.

Ἰσταται
παρὰ τὴν θύραν τῶν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ
δωματίων ὁ βογιάρος, καὶ εἰς τὴν ὄπῃ
τοῦ κλειθροῦ προσηλώσας μετὰ προσοχῆς
τὸ οὖς αὐτοῦ, ὁ γέρον σκέπτεται: «Οὐχί,
ἀθῶα εἶνε ἡ θυγάτηρ μου, σὺ δέ,
σύ, δοῦλε, ὄφι, διὰ τὸν αὐθάδη σου
καὶ δόλιον ὑπαιτιγμόν, ὀλέθριον
θὰ λάβῃς μάθημα!» Ἄλλ' αἴφνης... ἤρεμον
ἀκούει συνδιάλεξιν! Ὡς συμφορὰ!
ὦ αἰσχος!

Πρώτη φωνή.

«Ὡ Ἀρσενίε μου, μείνε! Χθὲς
ἄλλοῖος ἦσο παντελῶς. Μακρὰν ἐμοῦ
ἡμέραν ὄλην — μετ' ἐμοῦ στιγμὴν!...

Δευτέρα φωνή.

«Ὡ μὴ,
μὴ κλαίῃς... παῦσε! — Ἐφθασ' ἡ στιγμὴ, καθ' ἣν
ὁ κόσμος οὗτος ἔσται δι' ἡμᾶς μηδέν.

Εἰς ξένην χώραν, ἀλλ' ἐγγυς ἀπέχουσαν,
 ἡμεῖς θὰ ζῶμεν μόνοι καὶ εὐδαίμονες·
 κ' ἐν μέσῳ τοῦ μεσονυκτίου σκότους, σὺ
 οὐχὶ τὸν δούλον θὰ ἐναγκαλιζέσαι.
 Ἄφ' ἧς, ὡς ἐνθυμεῖσαι, μ' ἔφερον ἐδῶ
 ὁ μοναχός, καὶ ὁ πατήρ σου ἔδωκεν
 εἰς τοῦτον τὸ βαλάντιόν του, ἔκτοτε
 μεμονωμένος, σκυθρωπός, ἀποκαμῶν
 ἀπὸ τὸ αἶσχος τῆς δουλείας, ἀλλ' ἐκ τῆς
 γλυκειάς σου φωνῆς καὶ τῆς μαρμαρυγῆς
 τῶν οὐρανίων σου ὁμμάτων δέσμιος
 παρὰ τὴν φυλακὴν μου, τὴν πατρίδα μου
 ἐσκέφθην νὰ ἐγκαταλίπω ἐς αἶψα,
 πλὴν μετὰ σοῦ! Καὶ εἰς τὰ δάση εὗρηκα
 τὰ ξένα τάχιστα ἐταίρους τολμηροῦς,
 ἀφόβους, σταθεροῦς ὡς χάλυψ. Δι' αὐτοὺς
 ὁ νόμος ὁ ἀνθρώπινος εἶνε μηδέν,
 τὸν πόλεμον — παράδεισον νομίζουσι,
 τὴν δὲ εἰρήνην — κόλασιν ἐνέχυρον
 εἰς τούτους τὴν ψυχὴν μου ἔδωκα, ἀλλὰ,
 μοὶ ἀπομένεις σὺ — καὶ εἶμαι πλούσιος! »
 Καὶ αἴφνης αἱ φωναὶ ἐσίγησαν. Ὁ δὲ
 βογιάρος, ἦχον ἤρεμον φιλήματος
 ἀκούει... κ' ἕτερον... Ὁργὴ κατέλαβεν
 αὐτόν, τὴν θύραν διὰ τῆς χειρὸς ὠθεῖ,
 καὶ ἄφρονος, κατὰπληκτος, πρὸ τοῦ ὄχρου
 παρουσιάσθη ζεύγους.....

Ὁ βογιάρος ἐν
 ὀπίσω βῆμα ἔκαμε κ' ἠτένισε
 τὴν κόρην του ὀργίλως. Συννητήθησαν
 τὰ βλέμματά των, καὶ ἐν ἀκαρεῖ, κραυγὴ
 ἀντήχησε φρικωδεστάτη, ἀλγεινὴ
 κ' ἐσίγησε, καὶ ὁ ἀκούσας τὴν κραυγὴν
 αὐτήν, ἀναμφιβόλως θὰ ἐσκέφθη, ἢ
 θὰ εἶπεν, ὅτι παρομοία τις κραυγὴ
 δις ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀδύνατον
 νὰ φύγη στήθους. Καὶ ἐπὶ τοῦ τάπητος
 τοῦ πολυχρώμου, ὡς τι πτώμα ἄψυχον

πρὸ χρόνου ὑπὸ ἀμελοῦς ριφθὲν χειρός,
 βαρὺ κατέπεσέ τι μὲ ὑπόκωφον
 ἦχώ. Εἰς τοῦ βογιάρου τὴν ἐπίκλησιν,
 πληθὺς ὑπηρετῶν — εἰς πάντα εὐπειθῆς
 ἦρδῆ — μὲ θόρυβον εὐθὺς προσέδραμε,
 κ' οἱ δούλοι, ἀνευ ἀντιστάσεως, χωρὶς
 ἀγῶνα τὸν Ἀρσένιον συνέλαβον.

Ἐνὸς τοῦ σχοινίου περιείλισσε
 τὰ μέλη του, ὡς ὄφις, οὗτος ἴστατο
 ἀκίνητος καὶ ἄφωνος· κατέλαβεν
 αὐτὰ τοῦ τάφου παγερότης καὶ σφοδρῶς
 ἐκτύπα εἰς τὰ στήθη ἢ καρδίαν του
 ἐκ θλίψεως, αἰσχύνης, ἀπογνώσεως.
 Ὅποταν δὲ τὸν ἄφρονα ἀπήγαγον,
 καὶ τῶν βημάτων ἔπαυσεν ὁ θόρυβος
 μακρὰν, ἀπέμεινε δὲ μόνος μετ' αὐτοῦ
 ὁ Σωκόλ, πρὸς τὴν θύραν ἐπλησίασεν
 ὁ Ὅρσσα καὶ τὸ ἔσχατον προσέβλεψεν
 αὐτήν, χωρὶς νὰ ταραχθῆ καὶ μάλιστα
 χωρὶς ν' ἀναστενάξῃ, καὶ τὴν κλεῖδα τρις
 εἰς τὸ σκωριασμένον κλεῖθρον ἔστρεψεν...
 Ἄλλ' ἔμως... Ἐτρεμ' εἰς τὴν χεῖρά του ἡ κλεῖς!
 Ἦνέφξε κατόπιν τὸ παράθυρον, —
 σκότος βαθὺ τὸν οὐρανὸν ἐκάλυπτε
 καὶ κάτωθεν τοῦ παραθύρου, μεταξὺ
 τῶν ἀπορρώγων βράχων, ἐκυλίετο
 ὁ ταραχώδης Δνείπερος, — καὶ ἔρριψε
 μὲ δύναμιν τὴν κλεῖδα εἰς τοῦ ποταμοῦ
 τὰ κύματα, καὶ τὸ ἀπαίσιον αὐτὸ
 κλεῖδιον ὁ ψυχρὸς ἐδέχθη ποταμός.

Περὶ τῆς τύχης του ἀποφασίσας ὁ
 βογιάρος τότε, πρὸς τὸν δούλον τὸν πιστόν
 τὰ κύματα τοῦ ποταμοῦ ἐπέδειξε
 σιγῶν, ἐκεῖνος δὲ δι' ὑποκλίσεως
 ἀπήνητησεν εἰς τοῦτο... Καὶ μετὰ τινὰς
 στιγμὰς ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ ἅπαντες
 εἰς ὕπνον αὐθις ἐβυθίσθησαν βαρύν,

καὶ μόνον εἰς δὲν ἔκοιμάτο ἐν αὐτῇ —
εἰς ναί, — ὁ σκυθρωπὸς οἰκοδεσπότης τῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Εἶν' ἔμπλεων λαοῦ τὸ μοναστήριον·
παρὰ τὴν πύλην τὴν ἁγίαν τῆς μονῆς
κ' εἰς τὴν αὐλήν, οἱ τοῦ βογιαρίου εἴλωτες
παρίστανται. Τὰ χάλκινά των δόρατα
ἀστράπτουσιν, οἱ πῖλοι των οἱ ὑψηλοὶ
μὲ δέρμα περιβάλλονται παχύμαλλον
ἰκτίδος, στίλβουσιν εἰς τὴν ὄσφυν αὐτῶν
ἐγγχειριδίων βαρυτίμων κολοί...

Ἐν μέσῳ τούτων, ἵπποκόμος νεαρός,
κρατῶν ἀπὸ τῆς χαίτης τὸν βογιαρικὸν
τοῦ Ὁρσα ἵππον, ἵσταται· ἐκάστοτε,
ἤχουντες οἱ ἀναβολεῖς, εἰς τὰ πλευρὰ
συγκρούονται τοῦ ἵππου· ἀπὸ τῶν ποδῶν
τοῦ ἀναβάτου, τετριμμένος, ἔμπλεως
κονιορτοῦ εἶν' ὁ ἰόχρους κασᾶς·
καὶ ὁ φαρόχρους κέλῃς, ὅστις τὴν πυκνὴν
ἀναταράσσει χαίτην του, κτυπᾷ τὴν γῆν
μὲ τὸν νευρώδη πόδα του, τὸν χαλινὸν
αὐτοῦ ὀργίλως δάκνει· κούφος δὲ ἀφρός, —
λευκός καὶ ἄσπιλος, ὡς τῶν ἀγρῶν χιῶν
ἢ πρώτη, καταπίπτει εἰς τὸ ἔδαφος
ἐκ τοῦ σιδήρου.

Ἐτελείωσεν ἰδοῦ
ἢ λειτουργία· βρέμουσιν οἱ κώδωνες·
ἀκούεται ἢ ψαλμοψῆ· φαίνεται
κηρίων ἐκ τῆς θύρας συνεχῆς γραμμῆ,
μακρὰ. Προβαίνει ὁ πατὴρ ἠγούμενος
πρὸς τὸ περίπτερον, ἀκολουθούμενος
ὑπὸ τῶν μοναχῶν καὶ διευθύνονται
εὐθέως πρὸς τὴν τράπεζαν· ὁ ἅγιος
πατὴρ ἐκεῖ θὰ ἀπαγγείλῃ φοβερὰν
καὶ τελικὴν ἀπόφασιν κατὰ πτωχῆς
κ' ἐνόχου κεφαλῆς! Ἐπικρατεῖ σιγῇ

ἐν τῇ αἰθούσῃ ἄκρα· πρὸς τ' ἀριστερά,
παρὰ τὸν τοῖχον, εἶνε δύο τράπεζαι,
καθέδραι δὲ περὶ αὐτὰς πολυτελεῖς —
τῶν καλογήρων ἔργα — ἀπεθάμβονον
τοὺς ὀφθαλμοὺς μὲ τὰ χρυσοῦφῃ αὐτῶν
καλύμματα· διὰ λευκῆς γραμμῆς τὸ φῶς
ἐκ τῶν μεγάλων παραθύρων εἰσορμῶν,
ἐθλάτο εἰς σπινθῆρας εἰς τὴν ὕαλον
κ' ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου ἐσελάγιζεν
ἐδάφους· τεχνηέντως, μὲ λεπτὰς γλυφὰς
οἱ τοῖχοι ἦσαν κοσμημένοι, κ' ἔλαμπον
ἐντὸς χρυσῶν κυκλίσκων εἰκονίσματα
ἁγίων ἐπὶ τῶν θυρῶν. Τὴν χθαμαλήν,
βαρεῖαν στέγην μὲ γραφὰς ἐκόσμησεν.
ἐκ τῶν ἐνότων ρέκτης μοναχός...
Εἰς μάτην κόπος καταναλωθεῖς! πολλὰς
στιγμὰς εἰς σκέψεις ἀφαιρέσας ἱεράς
καὶ ἔργα πρὸς Θεόν· ἀξιοθρήνητος
τῆς τέχνης κλῆρος!...

Παρὰ τράπεζαν, ἐπὶ
καθέδρας ἀπαλῆς ὁ Ὁρσα κάθηται
ἐν ἀπραξίᾳ σιγηλῇ. Ἐνίστο
οἱ πολιοὶ του μύστακες, ὁ πῶγιον του,
μ' ἀκτῖνα φιλοπαιγμονα συμπίπτοντες,
ἐλάμβανον χροῖαν ἀργύρου· καὶ συχνὰ
οἱ βόστρυχοι τοῦ γέροντος εἰς τὴν πνοὴν
τῆς αὔρας ἐλαφρῶς ἀνερριπίζοντο.
Οἱ βλοσυροὶ του ὀφθαλμοὶ ἐκάστοτε
τὴν θύραν ἀνεζήτουν, κ' ἀνυπόμονος
τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς τραπέζης ἔκρουεν.

Εἰς τῆς αἰθούσης τὴν ἀντίθετον πλευρᾶν,
τὰ νῶτα ἔχων ἐστραμμένον πρὸς αὐτόν,
πλησίον στήλης, δούλου φέρων ἔνδυμα
κ' ἀλύσεις, μόνος ἵστατ' ὁ Ἀρσένιος.
Ἄλλ' εἰς τὸ νεαρόν του πρόσωπον οὐδὲν
παρατηρεῖτο αἰσθημα παρόμοιον
ἐκείνων, ὧν τὸ σμῆνος μετὰ ταραχῆς
συστρέφεται, δονεῖται ἀνά τὴν ψυχὴν,

καθ' ἣν στιγμήν ἀποχωρίζεται τῆς γῆς.

Πρὸ τοῦ ἐχθροῦ του μήπως οὗτος ἤθελε
 νὰ παρουσιασθῆ μ' ἀναίσθητον μορφήν,
 μὲ σοβαρότητα ψυχράν, καὶ δι' αὐτοῦ
 ἐκδικήσιν νὰ λάβῃ μέχρι τέλους; ἢ
 χωρὶς νὰ θέλῃ κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμήν
 ἐσυλλογίσθῃ, ὅτ' εἰς τῶν ὑπάρξεων
 τὴν ἄλυσιν δὲν ἀπετέλει πρὸ πολλοῦ
 ἢ κρίκον ἴσως περιττόν;... Καὶ σκεπτικός,
 τὸν κυανόχρου ἐθεώρει οὐρανὸν
 διὰ τοῦ παραθύρου, οὗ ἡ καλλονὴ
 κατέθελγεν αὐτόν. Τολύπαι ἐλαφρῶν
 νεφῶν — ὡς πέπλος ἀργυροῦς τῶν οὐρανῶν, —
 ἐφέροντο ταχέως κ' ἐλευθέρως, τὴν
 σκιὰν αὐτῶν ἐπὶ τῶν λόφων ρίπτουσαι.
 Καὶ εἶδεν οὗτος: παρὰ τὸ παράθυρον,
 μετὰ μερίμνης παιγνιώδους, χελιδῶν,
 ὅτε μὲν χαμηλὰ ὅτε δὲ ὑψηλὰ
 ἐφίπτατο ἐκεῖ ὑπὸ τὸ λίθινον
 διάζωμα, ὀρμῶσα μετὰ θαυμαστῆς
 ταχύτητος καὶ κρύπτομένη ἐν ὑγρᾷ
 ρωγμῇ, ὅτε δ' ὡς βέλος εἰς τὸν οὐρανὸν
 περιλισσομένη, ἐβυθίζετο.
 ἐντὸς ἀκτίνων φλογιδῶν... Κ' ἐστέναξεν,
 ἀναμνησθεὶς ἀρχαίων ἡμερῶν, καθ' ἃς
 ἐβίου ξένος πρὸς τὰ πάθη, τὴν ζωὴν
 τῆς φύσεως γνωρίζων μόνην. Ἐλαμψαν
 τὰ θολερά του ὄμματα, δὲν ἦτο πλὴν
 ἡ λάμψις αὐτῆ δάκρυ: ἐμειδίασεν,
 ἀλλὰ εἰς τὸ μειδίαμα αὐτὸ μομφὴ
 ἀγρία ἐνυπήρχε.

Καὶ ἀντήχησε

βημάτων αἴφνης κρότος, λαλιὰ φωνῶν
 ἀκαταλήπτων, εἶτα θύρας τρίζιμον
 ἀνοιγομένης... Εἶν' αὐτοί! — Εἰσέρχονται!
 Ἀνθρώπων ὄμιλος, μὲ μαῦρα, ὑψηλὰ
 καλύμματα, κρατούντων εἰς τὰς χεῖράς των
 μακρὰς λαμπάδας. Κύπτων ὑπὸ τὸ βαρὺ

τῶν ἐγκολπίων πλῆθος, προπορεύεται
 ἐκείνων ὁ πατὴρ ἡγούμενος, τυφλὸς
 πρεσβύτης. Ἐπὶ ἔτη τεσσαράκοντα
 δὲν εἶδεν ἤδη οὗτος τοῦ Θεοῦ τὸ φῶς·
 πλουσία ἤμωσ ἡ διάνοια αὐτοῦ
 κί' ἀκμαία ἦτο, ὡς πρὸ τεσσαράκοντα
 ἐτῶν. Ἐβάδιζεν ἐπὶ τῆς ράβδου του
 προσκύπτων κ' ἔμπροσθεν αὐτοῦ σταυρὸν κρατῶν.
 καὶ ἦτο οὗτος ὁ σταυρὸς κατὰστικτος
 ἐκ πλήθους ἀδαμάντων καὶ μαργαριτῶν,
 ἡ ράβδος δὲ τοῦ ἡγουμένου, ἐξ ὀστοῦ
 ἐλέφαντος, ἐπὶ τοσοῦτον ἦν λευκὴ,
 ὥστε μετὰ τοῦ πολιῦ του πάγωνος
 νὰ συγκριθῆ μόλις αὐτὴ ἡδύνατο
 εἰς τὴν λευκότητα.

Τὸ τοῦ σταυροῦ ποιῶν
 σημεῖον, ἐπισήμως ἐκαθέσθη καὶ
 τὸν δέσμιον ἐπρόσταξε νὰ φέρωσι
 καὶ ἓνα ἐκ τῶν μοναχῶν ἐκάλεσε
 κατ' ὄνομα: ἡ τοῦ ἑσίου μοναχοῦ
 ἐκείνου ὄψις ἦν ψυχρὰ καὶ σκυθρωπὴ.
 Καὶ κύψας ἀκολουθῶς ὁ ἡγούμενος,
 τῷ Ὀρσσα εἶπε δύο λέξεις εἰς τὸ οὖς
 γελῶν. Ὁ δὲ Βογιαρὸς, εἰς ἀπάντησιν
 τῆς ἐρωτήσεως αὐτῆς ἢ συμβουλῆς,
 κατένευσε τὴν κεφαλὴν... καὶ ὁ τυφλὸς
 ἐκίνησε τὴν χεῖρα! ὁ δὲ μοναχὸς
 τὴν ἔννοιαν τοῦ σχήματος ἐνόησε, —
 μομφὴν, ἐτοιμὴν εἰς τὰ χεῖλη ἐξ αὐτῶν
 τῶν ἱερῶν παρέλαβε βιβλίων καὶ
 ἐκόσμησεν αὐτήν, καὶ οὕτω πως λαλεῖ
 πρὸς τὸν ἐγκληματίαν: «Ἄφρον, ἀφθαρτε
 υἱὲ τῆς γῆς! Τὰ πάθη καὶ τὸ πονηρὸν
 τὸ πνεῦμα, διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ μέλιτος
 πρὸς τὴν χθονίαν ταύτην σ' ἔφερον ζωὴν.
 Κατὰ πολλὰ ἡμάρτησας· ἀλλ' ἐκ πασῶν
 τῶν σῶν ἁμαρτιῶν φρικωδεστέρα ἦν
 ἡ τελευταία αὕτη ἁμαρτία σου.

Τὸ γήϊνον κριτήριον δὲν δύναται
 νὰ συγχωρήσῃ, ἀλλ' ὑπάρχει ἕτερος
 εἰς τὰ οὐράνια Κριτής, φιλεῦσπλαγχνος, —
 καὶ ἤδη εἰς Αὐτὸν ἐνώπιον ἡμῶν
 τὰς πράξεις ἐμπιστεύητι τὰς σὰς !»

Ἄρσένιος.

Ἐνταῦθα ἤλθες τὴν ἐξομολόγησιν
 ν' ἀκούσης τὴν ἐμήν, — εὐχαριστῶ. Ἀλλὰ
 δὲν ἐννοῶ ὅποια αἱ ἰδέαι σας.
 Τὰς πράξεις μου, κ' ἐκτὸς ἐμοῦ, σὺ ὄφειλες
 νὰ τὰς γνωρίζης, ἀλλὰ δύναται ποτε
 νὰ ὁμιλήσῃ ἡ καρδιά ; Καὶ ἐὰν
 τὸ στήθος τοῦτο ν' ἀνοιχθῇ ἡδύνατο
 ἐνώπιόν σου, σὺ δὲν θ' ἀνεγνώριζες
 βεβαίως ἐν αὐτῷ ὡς ἀσυνείδητον
 ἐμέ κακοῦργον ! Ἄν ὁ νόμος σας
 διὰ χειρὸς Κυρίου ἐκυρώθη, πλὴν
 ἐν τῇ καρδίᾳ ταύτῃ νόμος ἕτερος
 ὑπάρχει, οὐχὶ ἦσσαν τούτου ἱερός:
 ἐκεῖνος μὲ ἠθώωσε — μόνος δ' Αὐτός
 ἐξουσιάζει πλήρως τὴν καρδίαν μου !
 Ἐὰν διὰ τῆς εὐτέλους μου τῆς στολῆς
 δὲν διεπέρα ἴσως δηλητήριο
 μέχρι καρδίας, τότε ἴσως ἐνοχος
 θὰ ἦμην: ἀλλ' ἐξ ἴσου πάντας πρὸ πολλοῦ
 τὸ πεπρωμένον σῦρει, κ' ὑπὸ τὴν στολὴν
 τοῦ δούλου, ἀλλὰ ἐμπλεως νεανικῆς
 ζωῆς, εἴμ' ἄνθρωπος, καθὼς καὶ οἱ λοιποί.
 Καὶ σὺ, καὶ σὺ, γέρον τυφλὲ, ἐὰν ποτε
 τὴν οὐρανίαν αὐτῆς ἔβλεπες μορφὴν
 καθ' ὕπνου ἔστω, θὰ μ' ἐφθόνεις κ' ἴσως δέ,
 ἐπίσης ἐνθους, θ' ἀπεφάσιζες καὶ σὺ
 νὰ ἀμαρτήσης καὶ τοὺς ὄρκους λησμονῶν
 τοὺς φοβερούς, προθύμως θὰ ὑφίστασο,
 δι' ἓνα λόγον, βλέμμα, ἢ θωπείαν τῆς,
 τὴν βάσανόν μου καὶ τὴν καταισχύνην μου !...

*Ορσσα.

Μὴ ἐνθυμῆσ' ἐκείνην πλέον : μάταιον !
 Ἄν καὶ βραδέως, βλέπω ὅμως σήμερον
 ὅτι ἐντὸς τῶν κόλπων μου ἀνέπτυξα
 κ' ἐθέρμανα τὸν ὄφιν ! Ἀλλὰ σήμερον
 θὰ μοῦ πληρώσης τὴν φιλοξενίαν μου,
 ὦ, πιστεύσον· καὶ διὰ τὴν καρδίαν δέ
 τῆς θυγατρὸς μου, παρ' ἐμοῦ τὴν ἀμοιβὴν
 θὰ πληρωθῆς κακοῦργε, — σὺ, ὦ ἐχθετε
 καὶ περιφρονημένε, δούλε, ἔρημε !...

Ἄρσένιος.

Εἶν' ἀληθές· ποῦ ἐγεννήθην — ἀγνοῶ.
 Τίς εἶνε ὁ πατήρ μου καὶ ἐν ζῆ —
 οὐδὲν γνωρίζω... Λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι
 ὅτ' ἦμην βρέφος ὅταν μὲ παρέλαβες
 καὶ μὲ παρέδωκες ὑπὸ τὴν αὐστηράν
 τῶν μοναχῶν ἐπίβλεψιν εἰς βρεφικὴν
 ἀκόμη ἡλικίαν, ἀνεπτύχθη δέ
 ἐντὸς τῶν στενῶν τοίχων, κατὰ τὴν ψυχὴν
 παιδίον — μοναχὸς ἐκ περιστάσεως !
 Οὐδεὶς τὰς ἱεράς νὰ εἶπη λέξεις εἰς ἐμέ
 ἐδῶ ἐτόλμα «μῆτηρ» καὶ «πατήρ»· σὺ δέ,
 βεβαίως, γέρον, τὰ ὀνόματα αὐτὰ
 τὰ προσφιλῆ νὰ λησμονήσω ἤθελες
 ἐν τῇ μονῇ ; Εἰς μάτην· ἡ φωνὴ αὐτῶν
 τῶν ὀνομάτων ἐγεννήθη μετ' ἐμοῦ.
 Εἰς ἄλλους ἔβλεπον πατρίδα, συγγενεῖς,
 οἰκίαν, φίλους, καὶ ἐγὼ δὲν εὕρισκον
 οὐδὲ τοὺς τάφους τῶν ἀγαπητῶν ψυχῶν !
 Πλὴν σήμερον δὲν θέλω εἰς τὸν δῆμιον
 νὰ παραδώσω τ' ὄνομα αὐτῶν, καὶ πᾶν
 ὅ,τι ὑπάρχει εἰς ἐκεῖνο ἐνδοξον
 νὰ περιλούσω διὰ αἰσχους καὶ αἵματος·
 θὰ ἀποθάνω δούλός σου ὡς ἐζήσα !...
 — Οὐχί, μὴ ἀπειλῆς, ὦ πάτερ ὅσιε·
 πρὸς τί νὰ φοβηθῶμεν ; Καὶ ἐμὲ καὶ σὲ
 ὁ τάφος ἀναμένει... ἀδιάφορον
 ἂν σήμερον ἢ αὔριον ἀπέλθωμεν.

Δέν ἔχομεν κανένα ἤδη κύριον.
 σὺ εἰς παράδεισον ἀπέρχεσαι, ἐγὼ
 εἰς κόλασιν — ἀλλ' εἶνε ἡ αὐτὴ ὁδός.
 Ἄφ' ἧς τὸν κόσμον εἶδον, δις ἐλεύθερος
 εὐρέθην· καὶ τὸ τελευταῖον — σήμερον...
 Τὸ πρῶτον δέ, ὅποταν μεταξὺ ὑμῶν
 ἀκόμη ἔζων, ἐν τῷ μέσῳ προσευχῶν,
 βίβλων κεκονιαμένων, κατὰ νοῦν
 μ' ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα, ἔστω πρὸς στιγμήν,
 νὰ ἴδω τοὺς λαμπροὺς ἀγρούς, νὰ μάθω ἂν
 ἡ γῆ εἶνε ὠραία, ἂν εἰς αὐτὸν
 τὸν κόσμον διὰ τὴν ἐλευθερίαν ἢ
 διὰ τὴν φυλακὴν ἡμεῖς ἐπλάσθημεν...
 Καὶ ἐν νυκτὶ ὦρα, ὦρα φοβερᾶ,
 ὅποταν σὰς ἐφόβιζεν ἡ καταιγίς,
 ὅποταν παρὰ τὸ θυσιαστήριον
 συνηθροισμένοι εἰς τὴν γῆν κατέκεισθε
 πρηνεῖς, ἐγὼ ἀπὸ τῶν ἱερῶν τειχῶν,
 ὑπὸ τὴν λάμπιν ἀπαισιῶν ἀστραπῶν
 ἐκ τοῦ μοναστηρίου ἰδραπέτευσον.
 Ἀπέριψα καὶ φόβον καὶ ἐνδύματα,
 τὴν νύκτα καὶ τὸ ψυχός της ἠύλογησα,
 τὰς θλίψεις ἐλησμόνησα τοῦ βίου, καὶ
 τὴν καταιγίδα ἀδελφὸν ὠνόμασα.
 Ὑπὸ λυσσώδους τότε κατεχόμενος
 ἐκστάσεως, θὰ ἀπηρχόμην μετ' αὐτῆς
 προθύμως· τὰς νεφέλας μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς
 παρηκολούθουν, διὰ τῆς χειρός μου δὲ
 τὸν κεραυνὸν ἀνῆρπαζον! ὦ γέρον, τί
 ἐν μέσῳ τούτων τῶν τειχῶν ἠδύνασθε
 νὰ δώσῃτ' εἰς ἐμὲ ἀντάλλαγμα, ἀντὶ
 ἐκείνης τῆς φιλίας, τῆς βραχείας μὲν
 πλὴν ζωντανῆς, μεταξὺ καταιγίδος καὶ
 καρδίας θουελλώδους ;...

Ἐγούμενος.

Εἶν' ἀναφελές

τὰ ὄνειρά σου νὰ γνωρίζωμεν ἡμεῖς.
 Δέν ἤλθες δι' αὐτὸ ἐνώπιον ἡμῶν,

Δι' ἄλλο τι κατηγορεῖσαι σήμερον,
 ζητῶν τοῦ νόμου τὴν ἀλήθειαν, — λοιπόν,
 τοὺς σοὺς ν' ἀποκαλύψης φίλους, τοὺς φονεῖς,
 ὧν αἰφρικώδεις πράξεις ἀποπλύνονται
 δι' αἵματος καὶ κρύπτονται εἰς ζοφερὰν
 σκοτίαν· μετὰ τῶν ὁποίων πᾶσαν σὺ
 τιμὴν ἀπολακτίσας, τὴν ταλαίπωρον
 ἐσκόπεις ν' ἀπαγάγῃς.

Ἀρσένιος.

Τίς ; ἐγὼ αὐτοὺς
 νὰ ὀνομάσω ; Πάτερ ὅσιε, ἰδοὺ
 πᾶν ὅ,τι θὰ συναποθάνῃ μετ' ἐμοῦ.
 Τὸ μυστικὸν αὐτῶν — καὶ ὄχι τὸ ἐμὸν —
 ἀμετατρέπτως θὰ τηρήσω, μεχρισοῦ
 ἡ γῆ, ὡς δύο φίλους θὰ δεχθῇ ἡμᾶς
 κατὰ τὴν ὠρισμένην ὄραν. Κόλασον
 διὰ σιδήρου καὶ πυρός — οὐδέν, οὐδέν
 θὰ εἶπω. Στιγμιαία δὲ κραυγὴ εἶν
 μοῦ διαφύγη... Τότε, ὦ πάτερ, ὅσιε,
 τὴν ἀσθενῆ θὰ ἀποσπάσω γλώσσάν μου !

Μοναχός.

Μωρέ ! Πρὸς τί ἡ τόση σου ἐπιμονή ; —
 Τὸ τέλος σου ἐγγίζει. Ἀποκάλυφον
 τὸ μυστικὸν ταχέως. Εἰς τὴν μέλλουσαν
 ζωὴν ὑπάρχει ἄδης καὶ παράδεισος, —
 ἀλλὰ κ' αἰωνιότης εἰς ἐκεῖνον ἢ
 εἰς τοῦτον...

Ἀρσένιος.

Ἄκουσον, χθές ἐν τῇ φυλακῇ
 ἀπεκοιμήθην. Ἦχον προσεγγίζοντα
 ἀκούω αἴφνης, λαλιὰν ἀγαπητήν,
 γνωστὴν, καὶ ὡς νὰ εἶδον βλέμμα φαινόν...
 Ἀφυπνισθεῖς ἀμέσως, ἀνεζήτησα
 τὰ βλέμματα ἐκεῖνα καὶ τὴν λαλιὰν
 ἐν τῇ σκοτίᾳ. Οἴμοι ! Ἐν τῷ στήθει μου
 ὑπῆρχον ταῦτα ! Ἐπὶ τῆς καρδίας μου
 ὡσεὶ σφραγίς ἐτέθησαν, διὰ νὰ μὴ

τῶν ὑψηλῶν ὄρεων κατοπτρίζεται
ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ σιωπηλῶς, μακρὰν
μαυρίζον μόλις. Ὅπισθεν δὲ τῶν πυκνῶν
δασῶν ἐκείνων, σμήνη ἀπειρα νεφῶν
ἐξέρχονται, καὶ ἀνατέλλει ὄπισθεν
αὐτῶν πυριφλεγῆς ἢ πορφυρᾶ ἠώς.

Ἄστράπτουν τοῦ μοναστηρίου οἱ σταυροί·
Ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν τῶν πύργων τῆς μονῆς,
τῶν τοίχων, τῶν διαποικίλων τῆς πυλῶν,
ῥαῖται, ζῶηραι, γλυκεῖαι, ὡς ζωῆς
νεανικῆς ἢ εὐτυχία, — παίζουσιν
αἱ τῆς ἠοῦς χρυσαῖ ἀκτίνες.

Ὁ βαρὺς
ὁ ἦχος τῶν κωδῶνων, ἡδ' εἰς τὸν ναὸν
τοὺς ἀγαθοὺς πατέρας συνεκάλεσε·
τῶν θυμιατηρίων ἤδη ὁ καπνὸς
ἐν μέσῳ τῶν στηλῶν περιελίσσεται
καὶ ἀντηχεῖ ἢ ψαλμῳδία τοῦ χοροῦ...
Ἐξαίφνης ὑπηρέτης τις εἰς τὸν ναὸν
προσέδραμε, χαμηλοφῶνως εἶπέ τι
εἰς τὸν ἡγούμενον ἐν τάχει, οὗτος δὲ
ἀνασχιρτήσας, εἶπε: «Ποῦ εἶνε λοιπόν,
ποῦ εἶνε ὁ ταμίας; Πήγαινε εὐθύς
ἐρώτησέ τον, μὴ τυχὸν ἀπώλεσε
τὰς κλεῖδας;» Ἀπὸ τοῦ θυσιαστήριον
προσῆλθεν ὁ ταμίας, τρέμων σύσσωμος
καὶ λέγων, ὅτι τὰ κλειδιά ἅπαντα
αὐτὸς κατέχει ἔτι, ὅτι δὲ παντάπασιν
ὑπαίτιος δὲν εἶνε! Ἐταράχθησαν
οἱ μοναχοὶ καὶ τρέχουσιν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ,
ὁ θόλος δὲ συχνὰ ἐπανελάμβανε
τὰς λέξεις ταύτας: Ἐδραπέτευσε! Τίς; Πῶς;!
Καὶ οἱ τῆς ἱεραῆς μονῆς καλόγηροι,
ἐκ τοῦ ἀπλεῦ αὐτοῦ βασανιζόμενοι
αἰνίγματος, εἰς τῆς μονῆς τὴν φυλακὴν
ἀπῆλθον ἐναλλάξ.

Προσῆλθον, βλέπουσι:
πριονισμένον εἶνε τὸ κιγκλίδωμα

τοῦ στενοῦ παραθύρου, εἰς τὴν τάφρον δὲ
ἢ πατημένη ἄμμος διετήρησε
πολλῶν ποδῶν σημεῖα: ἐγχειρίδιον
ὄδοντωτόν, χαλύβδινον κατέκειτο
λησμονηθὲν ἐπὶ τῆς ἄμμου, ζώνη δὲ
μεταξωτή, πολωνικῆς κατασκευῆς,
σχισμένη κ' ἐστρημμένη ὅπως ὅπως πρὸς
τοὺς κλάδους τῆς τοῦ παραθύρου κάτωθεν
σημύδας, ἦτο διὰ κόμβου ἰσχυροῦ
ἐκεῖ προσδεδεμένη.

Ἠκολούθησαν
τὰ ἔχνη, τὰ ὁποῖα πρὸς τὸν Δνείπερον
ὠδήγουν—παρετήρησαν δ' εὐθύς ἐκεῖ,
εἰς τ' ἀβαθῆ, σχηματισθεῖσαν αὐλακα
ἀποσυρθέντος ἀκατίου. Οὐ μακρὰν,
ἐπὶ καλάμου, ράκος τι ἐκ τῆς αὐτῆς
ἐκείνης ζώνης, μὲ τὴν μίαν ἄκραν του
ἐκρέματο εἰς τὸ νερόν κ' ἐσεῖετο
ὑπὸ τῆσαῦρας

«Ἐδραπέτευσε! — Ἄλλὰ
τίς ἐβοήθησεν αὐτόν; Οἱ ἄνθρωποι,
βεβαίως, ὄχι ὁ Θεός!... Ἄλλ' ὅμως ποῦ
τοὺς φίλους εὔρεν; Ὡστε ἦτο, πράγματι,
ὡς φαίνεται, κακοῦργος μέγας!» Οὕτω πως,
συναθροιζόμενοι οἱ μοναχοί, συχνὰ
καθ' ἑαυτοὺς συνδιελέγοντο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Χειμῶν.
Ἀπὸ τοῦ βάθους τῶν χιόνων, μελανοὶ
ἐγείρονται τῶν δένδρων οἱ κορμοί, ὡσεὶ
φαντάσματα, τὰς κεφαλὰς των κλίνοντα
ἐπὶ τὸν παγωμένον Δνείπερον. Ἐκ τῶν
κρυστάλλων τῆς ὑάλου τῶν διαφανῶν,
ζοφώδης ἢ ἡμέρα διαφαίνεται
καὶ ἡ χιών τὰς αὐλακὰς κατέκλυσε.
Τὸ λυκαυγὲς λαγῶς τις μόλις κρύπτεται

τολμῶ αὐτὰ νὰ λησμονήσω πάποτε,
καὶ καιοῦσι κ' ἐκ νέου τὴν ζωογονοῦν...
Αὐτὰ εἶνε παράδεισος καὶ ἄδης μου!
Εἰς τὴν ἀνάμνησιν αὐτῶν—μηδὲν
ὁ βίος καὶ αἰωνιότης ἡ στιγμή!

Ἐγούμενος.

Σιώπα, παῦσε, βλάσφημε! Πίσ' εἰς τὴν γῆν,
κλαῦσε, δεήθητι, φοβήσου τὸν Θεόν...
Αἱ κακαὶ σκέψεις—τιμωρία θεϊκὴ!
Δεήθητι Αὐτοῦ...

Ἀρσένιος.

Ὁ κόπος μάταιος!

Μὴ λέγῃς ὅτ' ἡ θεία δίκη εἰς ἐμέ
τὸ τέλος καθορίζει, ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι,
οἱ ἄνθρωποι, ὦ πάτερ, πάντοτε! Ἐγὼ
ἄς ἀποθάνω... Ἀλλὰ τὴν ζωὴν αὐτῶν
ὁ θάνατός μου δὲν θὰ παρατείνῃ καὶ
αἱ μέλλουσαι ἡμέραι εἰς αὐτοὺς οὐδὲν
προσθέτουσι,—καὶ εἰς τὸ αἷμα τὸ χυθὲν
ἀδίκως, εἰς τὸ αἷμα νέου ἄφρονος
δὲν εἰμαρται τὰς πρὸ πολλοῦ ψυχρὰς αὐτῶν
καρδίας νὰ θερμάνωσιν· ὁ τάφος δὲ
ὁ ἄνευ λίθου καὶ σταυροῦ—ὅσῃα κἄν
ὑπῆρξεν ἴσως ἡ ψυχὴ των,—οὐδαμῶς
γενήσεται τῶν ἀσθενῶν αὐτῶν ποδῶν
νέα βαθμὶς πρὸς οὐρανοὺς· καὶ ἡ σκιά
τοῦ δυστυχοῦς, ὦ πιστευσον! οὐδέποτε
τὴν θύραν θὰ ἀνοίξῃ εἰς αὐτοὺς
τοῦ παραδείσου... Καὶ τὸν τάφον οὐδαμῶς
φοβοῦμαι λέγουσιν, ἐκεῖ οἱ ἄνθρωποι
καθεύδουσιν εἰς αἰωνίαν καὶ ψυχρὰν
γαλήνην... Πλὴν λυποῦμαι ν' ἀποχωρισθῶ
τὸν βίον! Εἶμαι νέος, νέος... Ἀρὰ γε
ἐγνώρισας νεότητα καὶ ὄνειρα,
ἢ δὲν ἐγνώρισας; Ἡ ἐλησμονήσας
ὅτι καὶ σὺ ἠγάπησας κ' ἐμίσησας;
Πῶς ἡ καρδία τότε ζωηρότερον

ἐσκήρτα εἰς τὴν θέαν τῶν ἀγρῶν καὶ τοῦ
ἡλίου ἐκ τοῦ γωνιαίου, ὑψηλοῦ
πυργίσκου, ὅπου αὔρα πνέει δροσερὰ
καὶ ὅπου ἐν τῷ τοίχῳ εἰς ραγμὴν τινα
ἐκεῖ βαθεῖαν, ἀπὸ χώραν ἀγνωστον
παιδίον—νεοσσὸς ἀγνῆς περιστερᾶς,—
συσπειρωμένον κάθεται, ἐκφοβισθὲν
ὑπὸ τῆς καταιγίδος;... Ἄν ὀλιγορῆς
διὰ τὰς καλλονὰς τοῦ κόσμου σήμερον
τυφλὸς καὶ γέρον εἶσαι, καὶ ἀπέμαθες
τοὺς πόθους... Τί πρὸς σέ αὐτοί;—σὺ ἔζησας,
ὦ γέρον, εἰς τὸν κόσμον δὲ ἔχεις πολλὰ
νὰ λησμονήσῃς... Ἐζήσας,—ἀλλὰ κ' ἐγὼ
νὰ ζήσω ἠδυνάμην!

Τότε, ἐγερθεῖς.

Τῆς θέσεώς του ὁ πατὴρ ἠγούμενος
τὸν λόγον του τὸν ἀσεβῆ διέκοψε,
καὶ πάντες πέριξ δυσφοροῦντες διὰ τὴν
ἀγέρωχόν του ὄψιν καὶ τὸ φρόνημα
τὸ ὑπερήφανον, τὸ τόσον ἀκαμπτον
ἐμπρὸς τῆς Εἰμαρμένης, ἀπειλητικῶς
ἐγόγγυζον καθ' ἑαυτοὺς, κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ
ἢ λέξις—«βάσανος»—ἐπὶ τὰ χεῖλη των
ἐν ἀκαρεῖ διέδραμεν. Ἀτάραχος
πλὴν ἦτο ὁ δεσμώτης κ' ἤκουεν αὐτῶν
ἀναίσθητος, ὡς τὸ σαθρὸν καὶ ἀσθενὲς
ἀκάτιον, τὸ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ριφθὲν
ὑπὸ θυέλλης, στερημένον δὲ κωπῶν
καὶ ἐρετῶν, ἀκίνητον τὴν ὄθησιν
προσμένει τῶν κυμάτων...

.....

Ἡ ἡὼς ἰδοῦ

προβάλλει. Εἶνε ἤρεμος ἡ πεδιάς·
πυκνὴ ὁμίχλη, ὡς ὀθόνη ἐλαφρά,
μὲ' ἐπηργυρωμένα κράσπεδα, ὑπὲρ
τὸν Δνειπερον ἀναδινεῖται ποταμόν,
καὶ διὰ μέσου τῆς ὁμίχλης κοίλωμα,
σχηματιζόμενον εἰς τὸ πρηνὲς ἐπὶ

παρὰ τὴν φωλεάν του, καὶ σκιρτῶν ἐμπρός—
ὀπίσω, περιπλέκει τὰ πατήματα
αὐτοῦ· κ' ἐνίστ' ἀντηχοῦν εἰς τῆς νυκτὸς
τὸ σκότος παρατεταμέναι ὕλα καὶ
κυνῶν, ἐνῶ λύκος πεινῶν καὶ κάτισχνος,
ἀλώνιον τι κύκλω περιέρχεται.

Κ' εἰς τὴν γαλήνην τοῦ πεδίου μάλιστα
τὸ βῆμα τὸ βαρὺ αὐτοῦ ἀκούεται
καὶ ὁ βρυγμὸς καὶ κρότος τῶν ὀδόντων του
καὶ κατὰ πάσαν δι' ἐσπέραν, μεταξὺ
τῶν θάμνων, σπινθηροβολούντων ὀφθαλμῶν
ἐκατοντάς, ὡσεὶ λαμπάδες ἐν γραμμῇ
σκιρτῶσιν ἐν τῷ σκότει καὶ μαρμαίρουσιν....

Ἄλλ' ὁ βογιάρος Ὀρσσα, μὴ φοβούμενος
τὰς καταιγίδας τοῦ χειμῶνος, ἔδωκε
διαταγὴν ἐν ὄρα λίαν πρωϊνῇ,
νὰ συναχθῶσιν οἱ θεράποντες αὐτοῦ,
τὰ ξίφη ν' ἀκονίσουν καὶ τοὺς ἵππους των
νὰ ἐπισάξωσι. Καὶ διεσάλπισεν
ἡ φήμη πανταχοῦ, ὅτ' ἡ ἀνήσυχος
Λιθουανία μετὰ πλήθους στρατηγῶν
θρασέων κατὰ τῆς Ρωσσίας ἔρχεται.
Διαγγελεῖς τοῦ ρωσικοῦ στρατεύματος
εἰς ὅλα ἔτρεχον τὰ μέρη προσκαλοῦν
εἰς εὐωχίαν ἐνδοξόν—εἰς τῶν ξιφῶν
τὴν εὐωχίαν, τοὺς βογιάρους ἅπαντας
καὶ τοὺς ἀνθρώπους των.

Ὁ Ὀρσσα κάθηται
ἐπὶ τοῦ ἵππου. Διὰ τῆς χειρὸς αὐτοῦ
σημεῖον δίδει, καὶ ἐν μέσῳ οἰμωγῶν
τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδίων, τῆς κλαγγῆς
τῶν ὄπλων, ἅπαντες ἐπὶ τῶν ἵππων των
πηδῶσι· φέρων δ' ἕκαστος τὴν τοῦ σταυροῦ
σημαίαν, ἠκολούθησεν αὐτὸν παρὰ
τὴν πύλην. Μόνος ἄφωνος αὐτός, χωρὶς
ποσῶς νὰ κάμη τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ,
ὡς Μουσουλμάνος τις, ὡς πρίγκηψ Τάτχρος,
τὴν πύλην πλησιάσας τῆς οἰκίας του,

τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ἀνύψωσεν, οὐχὶ
πρὸς οὐρανόν, ἀλλὰ πρὸς τὸ παλάτιον
ἐκεῖνο, ὅπου πρότερον ἀμέριμνος
κατῴκει, ὅπου σήμερον ὁ ἄνεμος
εἰς τοῦτο κατοικεῖ, καὶ ὅπου σείουσα
ἐκάστοτε τὴν ἄνευ κλειθροῦ καὶ κλειδῶς
ἐκείνην θύραν, ὅπως ἡ τροφὸς κινεῖ
τὸ λίκνον, — ἄδει ἡ χιονοθύελλα.

Συνήφθη πέραν κρατερώτατος ἀγῶν,
ἀφίνων ὀπισθὲν τοῦ ἔχνη πορφυρᾶ...
Ἐν μέσῳ φονευμένων ἵππων, μεταξὺ
τῶν συντριμμάτων τῶν δοράτων καὶ ξιφῶν,
ἵππεὺς τις διελαύνει, κάτι προφανῶς,
ἀναζητῶν, διότι πότε χαμηλὰ
τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς χαιτίης ἔκλινε
τοῦ μαύρου ἵππου του, καὶ πότε ἔξαφνα
εἰς τοὺς ἀναβολεῖς τοῦ ἀνυψοῦτο... Τίς
λοιπὸν νὰ ἦτο οὗτος; Οὔτε Πολωνός,
ἀλλ' οὔτε Ρῶσος — καίτοι τὴν πολωνικὴν
στολὴν τοῦ ζωηρότατα ἐποίκιλλον
κοσμήματ' ἀργυρᾶ, καὶ ἡ πολωνικὴ
ἡ σπάθη του μετὰ πατάγου ἔτυπτε
τοῦ ἵππου τὰ πλευρά. Τῆς ἀποτόμου του
μορφῆς ἡ μελαψὴ χροιά, οἱ ὀφθαλμοί,
ἐν εἰς τὸ σκότος καὶ τὸ φῶς συχνὰ
κατέσχον ἐν τῇ πάλῃ θέσιν ἐναλλάξ,
κατέπειθον σχεδόν, ὅτ' εἰς τὰς φλέβας του
ἐκόχλαζε Τατάρων αἷμα... Νεαρός
δὲν ἦτο—οὐδὲ γέρον· ἀλλὰ τῆς μορφῆς
αὐτοῦ οἱ χαρακτῆρες τὴν ἀνέκφραστον
πλὴν ζωντανὴν ἐκείνην εἶχον καλλονήν,
εἰς τὴν ὅποίαν σκέψις ἀναλλοίωτος
προσέδωκε τὴν λάμψιν τῆς τὴν πένθιμον,
ὅπου πᾶν ὅ,τι ἀγαθὸν ἢ πονηρὸν
ὑπάρχει εἰς ψυχὴν καθηλωμένην πρὸς
τὴν γῆν ἀντανακλάται ὡς εἰς κάτοπτρον,

ἀναστενάζων δ' ἕκαστος θὰ ἔλεγεν
ὅτι ὑπέφερε πλειότερον παρά
ὅτ' ἔζησεν.

Ἵπῆρχε γήλοφος ἐκεῖ
ἐν μέσῳ τῆς κοιλάδος. Δρῦς παχύρριζος,
ὡς γίγας τις τὴν πτέρναν τῆς ἐστήριζε
κ' ἐφήπλωνεν ὑπερηφάνως ἐπ' αὐτοῦ
σκιάδα, κατ' ἀρέσκειαν, τῶν ἀμαυρῶν
αὐτῆς τῶν κλάδων. Φοβερός ἐδῶ ἀγῶν
συνήφθη κ' ἐτελείωσεν ἐδῶ. Σωροὶ
πτωμάτων, τὰ ὅποια παρεμόρφωσε
τὸ ξίφος, εἰς τὸν λόφον τοῦτον ἔκειντο.
Καὶ ἡ χιών, βαμμένη ἐν τῷ αἵματι
ἐτήκετο ποῦ καὶ που ἕως τὴν γῆν·
εἰς τὸν φλοιὸν τῆς γηραιᾶς δρυὸς τομαὶ
πελέκειον ὑπῆρχον πέριξ, κ' ἐπ' αὐτοῦ
ἐφαίνετο τὸ αἶμα, ὡς νὰ ἔρρεεν
ἀπὸ τοῦ βάθους τῶν νεπῶν αὐτῆς πληγῶν.
Καὶ ὁ ἵππευς ἀνῆλθεν εἰς τὸν γήλοφον,
ἐπήδησεν ἀπὸ τοῦ ἵππου, σύννους δὲ
εἶπεν αὐτά:

« Ἴδου ἡ θέσις, — ἡ νεκρὸς
ἡ ζῶν — εἶνε ἐδῶ... Ἴδου ἡ δρυὶς αὐτή, —
ἐκεῖ τὰ νῶτά του στηριξάς πρὸς αὐτὴν
ὁ λυσσαλέος γέρον ἠγωνίζετο...
Τὸν εἶδον πρὸς στιγμὴν περιστοιχούμενον
ὑπὸ πεντάδος δούλων καὶ μαχόμενον.
Καὶ σοὶ ἐστοίχισεν, ὦ Λίτβα, ἀκριβὰ
ἡ κεφαλὴ αὐτή!... Ἐδῶ ἀπὸ μακρὰν,
ἐν μέσῳ πλήθους, εἶδον πῶς ἡ χεὶρ αὐτοῦ
τρὶς ὕψωσε τὴν σπάθην καὶ κατέπεσεν·
δασάκις δὲ καὶ πάλιν ἀνηγείρετο,
τὸ αἶμα ἔρρεεν ἐκ ταύτης κρουνηδόν...
Ἐπὶ μακρὸν τὸ πλῆγμ' ἀνέμεινα
τὸ τέταρτον! Ἐκ τοῦ πεδίου πλὴν αὐτὸς
δὲν ἔφυγε, — νὰ φύγη δὲν ἠδύνατο
κἂν τοῦτο ἐπεθύμει! » Αἴφνης ἀσθενῆ
ἀκούει στόνον· πλησιάζει: « εἶν' αὐτός!... »

Ὁ Ὀρσσα τὴν αἵμοσταγῆ του κεφαλὴν
ἀπὸ τῆς γῆς ὀλίγον ἀνεσήκωσε
καὶ εἶπε μ' ἀσθενῆ κ' ἐκπνεύσαν φωνήν:
« Κ' ἐγὼ, κ' ἐγὼ σ' ἐγνώρισα! οὐδ' ὁ καιρὸς
οὐδὲ τὸ ξένον ἔνδυμα μετέβαλον
τ' ἀπαίσίον σου βλέμμα καὶ τὸ πρόσωπον
αὐτὸ τὸ πελιδνόν, ἐν οἷς τὸ ἔγκλημα
καὶ ἡ κακία ἀπετύπωσαν πιστῶς
τὴν ἑαυτῶν σφραγίδα. Ναί. Ἀρσένιε!
ἂν κ' εἰς τοῦ μηνήματος τὸ χεῖλος ἴσταμαι,
γνωρίζω πλὴν τὸ πρῶτόν σου μειδιάμα
καὶ τὸν ὑπάρχοντα εἰς τοῦτο συριγμὸν
τοῦ ὄψεως! Κ' ἐν μέσῳ φθόγγων ξένης γῆς
γνωρίζω τὴν φωνὴν σου, ἣν σὺ προσπαθεῖς
νὰ μεταβάλλης ἴσως. Τοὺς δολίους σου
σκοποῦς μαντεύω, διατὶ εἶσαι ἐδῶ
γνωρίζω· πλὴν πιστὸς εἰς τὴν πατρίδα μου
τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲν ἀποστρέφω πλέον, ἂν
καὶ σὺ, προδοτ' ἀλλόπιστε, ἐπιθυμῆς
νὰ ἴδης θλίψιν εἰς αὐτοὺς, συμπάθειαν,
θανάτου προσεγγίζοντος κατάπληξιν.
Ἄλλ' ὅμως μάθε, — δὲν λυποῦμαι τὴν ζωὴν·
λυποῦμαι μόνον τοῦτο: ὅτ' ἡ ὄρα μου
ἐσήμανε πρὶν ἢ ἐγὼ ἐκδικηθῶ,
ὅτι τὸ ξίφος νὰ ἐγείρω τὸ βαρὺ
δὲν δύναμαι, ὅτ' εἰς τὸ αἶμα τῶν ἐχθρῶν,
δι' οὗ εἶνε βαμμέν' αἱ χεῖρές μου, ρανίς
κἂν μία ἔστω ἐκ τοῦ αἵματός σου δὲν
ὑπάρχει! »

— Γέρον, παρατήρησον ἐδῶ,
ἐδῶ, τὸ στῆθος τοῦτο, καὶ τὸ παρελθόν
λησμόνησον!... Πληγὰς τὸ στῆθος μου αὐτὸ
δὲν ἔχει ὡς τὸ ἰδικόν σου, ἀλλ' ἐντὸς
αὐτοῦ τὸν ὄφιν φέρει θλίψεως δεινῆς!
Ἐξεδικήθης πρὸ πολλοῦ καιροῦ — πλὴν πῶς
καὶ τίνα, — δὲν εἶνε τὸ ἴδιον; Ἄλλὰ
πεῖέ μοι κάλλιον, σέ ἱκατεύω, ποῦ
ν' ἀνέρω δύναμαι τὴν θυγατέρα σου;

Ἄπο τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν τῆς χώρας σου,
τὰ βέβηλα φιλήματα καὶ ξίφη των
ὠρκίσθην νὰ τὴν σώσω, καίτοι σήμερον
εὐρίσκομαι μαζί των !...

— Σπεῦσε γρήγορα
εἰς τὴν ἀρχαίαν μου οἰκίαν, καὶ ἐκεῖ,
ἐκεῖ τὴν κόρην μου θὰ εὕρης· ἄσιτος
καὶ ἀϋπνος, νυχθημερὸν τὸν φίλτατον
προσμένει ἀνυπόμονος ! Τὸ τέλος μου
ἐγγίζει ! Σπεῦσον... Τώρα ὁ ἀδικηθεὶς
πατήρ δὲν εἶνε ἢ ἀπαίσιος νεκρός !...»
Νὰ ἠμιλήσῃ ἔτι ἤθελεν, ἀλλὰ
παρέλυσεν ἡ γλῶσσά του· ἠθέλησε
σημειῖόν τι νὰ κάμῃ διὰ τῆς χειρός,
ἀλλὰ τὰ δάκτυλα αὐτῆς ἐκάμφθησαν
πρὸς ἄλληλα, καὶ ἐπὶ τῆς μορφῆς αὐτοῦ
σκιά θανάτου διὰ μελανῆς γραμμῆς
διέδραμε. Τὸ πρόσωπόν του πρὸς τὴν γῆν
ἐξαίφνης ἐστρεφεν, ἀφῆκε ρογχασμόν,
ἐτάνυσε τὰ μέλη του — κ' ἐξέπνευσε.

Προσῆλθεν ὁ Ἀρσένιος καὶ ἔλυσε
τὰς χεῖρας τὰς συνεσφιγμένας, κ' ἐκ τῆς γῆς
ἀνήγειρε τὴν κεφαλὴν τοῦ γέροντος·
καὶ εἶδε πίπτοντα ἀπὸ τὰ θολερὰ
καὶ νεκρωμένα ὄμματα τοῦ δάκρυα
μαρμαίροντα ὡς ὁ ἀδάμας· ἤρεμον
τὴν φυσιογνωμίαν εἶχε, πλήρη δὲ
τῆς καλλονῆς ἐκείνης, ἥτις καὶ νοὸς
κ' αἰσθήσεων στερεῖται, ὡς ὁ θάνατος
αὐτὸς μυστηριώδης.

Καὶ ἐπὶ μακρὸν
ὁ νεανίας ἀνωθέν του ἴστατο
ἀπὸ μετάνοιαν καταθλιβόμενος,
ἄκων τὸ παρελθὸν αὐτοῦ ἀναπολῶν,
συγγνώμην δίδων, ὁ τοιαύτην μὴ λαβῶν.
Ἠρέμα δὲ κατόπιν ἀνεπέτασεν.
ἐπὶ τοῦ στήθους τὸ καφτάνιον αὐτοῦ
κ' ἐφάνησαν σημεῖα αἱματόεντα

πληγῶν ἀρχαίων καὶ νεωπῶν—μαυρίζουσαι
κ' ἐξέχουσαι γραμμαί. Πρὸς τὴν καρδίαν του
ἐπέθηκε τὴν χεῖρα καὶ τῶν ἀδρανῶν
ἀρτηριῶν τῆς οἱ παλμοὶ ἀνήγγελλον
αὐτῷ ἀδήλως, ὅτ' εἰς τὴν βίαιαν του
καρδίαν μέχρι τῆς ὑστάτης του στιγμῆς
ἐκόχλαζον τὰ πάθη, ὅτι πρότερον
πολύ ἢ πένθιμος τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν
ἐσβέσθη λάμψις . . .

Ἦδη ἐπλησίαζεν
ἡ δῦσις τῆς ἡμέρας : ὁ δ' Ἀρσένιος
ἰππεύσας, τὰ πλευρὰ τοῦ ἵππου του κεντᾶ
διὰ τῶν χαλυβδίνων πτερινιστήρων του,
κ' εἰς δύο καλπασμοὺς μακρὰν τῆς θέσεως
τῆς ὀλεθρίας μάχης ἦτο. — Ἡ κοιλάς
διὰ γραμμῆς εὐρείας ἐξετείνετο
κατόπιν του· εἰς τὰς πλαγίας τοῦ φωτὸς
ἀκτῖνας ἡ λευκὴ χιὼν ἐξήστραπτε
διὰ μυρίων φώτων· τεῖχος σκιερὸν
ἐνώπιον αὐτοῦ εἰς τὸν ὀρίζοντα
ὑψοῦτο—δάσος εἰς αὐτὸν γνωστότατον·
ὑπὸ τῶν δένδρων τὴν σκιάν τὸν ἵππον του
διηύθυνε· γαλήνη ἄκρα, πανταχοῦ
θανάτου ὕπνος· ἐκ φαιοῦ τινος
ἐνίοτε στελέχους δένδρου, στοναχὴν
ἀκούσας ἵππου διαβαίνοντος ἐγγύς,
κόραξ βαρὺς, τῶν πεδιάδων βασιλεὺς,
ἀφίπταται καὶ ἐπὶ ἄλλου κᾶθηται
κορμοῦ, τὸ βᾶμφος τὸ αἰμοδιψὲς αὐτοῦ
ἐπὶ τῶν κλάδων καθαρίζων τῶν ξηρῶν.
Ἄπομεμακρυσμένος μόλις ὠρυγμὸς
ἀγέλης πειναλέων λύκων, λυσσῶδῶς
σπυροῦσης εἰς τῆς μάχης τὸ ἀπαίσιον
πεδίον, εἰς τὴν ἡρεμίαν τῶν στεππῶν
ἐξέπνεεν. Ὡς βοστρυχῶδες κράσπεδον
ἐκρέματο ἡ δρόσος, περιβάλλουσα
τοὺς κλάδους δάσους συμηδῶν καὶ πιτυῶν,
ὑπὸ τὸ διαυγὲς δὲ στέγασμα αὐτῶν

διήρχετο ὁ δρόμος· ὅταν δὲ συχνὰ
 ὁ πῖλος ἢ ἡ χεὶρ τοὺς κλάδους ἤγγιζε,
 μὲ κόνιν ἐπληροῦτο ἀργυρίζουσαν
 τὸ πρόσωπόν του . . . Καὶ ἐκάλπαζε ταχύς
 εἰς σκέψεις βυθισμένος. Κατεπόνησε
 τὸν ἵππον του τοῦ δρόμου τὸ ἀσύνηθες,
 βυθίζεται συχνάκις εἰς τὴν ἄφθονον
 χιόνα . . . Κοπιώδης ἡ πορεία του!
 καπνίζει ὡς ἡ κάμιнос τὸ στῆθός του.
 Ἐκ δυσφορίας τοῦ ἵππέως, μὲ ἀφροὺς
 καὶ αἵματα πληροῦνται τὰ πλευρὰ αὐτοῦ.
 Ἄλλ' ἤδη πλησιάζει, ἔφθασεν . . . Ἴδου,
 ἰδοὺ ἐνώπιον αὐτοῦ ἐγείρεται
 καὶ ἡ οἰκία ἐκ τοῦ ὄρους ὄπισθεν,
 ἐπὶ τῆς ὄχθης τοῦ βραχώδους ποταμοῦ
 Δνειπέρου. Αἱ αὐλαί, τὰ περιφράγματα,
 καὶ αἱ καλύβαι εἰς σωρὸν ποικίλλουσι
 χαρίεντα· καὶ μόνον, μεταξὺ αὐτῶν,
 ὁ οἶκος τοῦ βογιάρου Ὀρσσα σκυθρωπὸς
 καὶ ἥρεμος ὡς φάσμα μένει . . . Εἰς αὐλήν
 εὐρύχωρον εἰσῆλθεν· ἔρημα ἐκεῖ
 τὰ πάντα ἦσαν . . . ὡς ἂν πείνα ἢ λοιμὸς
 συμπίσιον ἐκεῖ ἐτέλουν πρὸ μικροῦ.
 Ἀφίππευσε, πεζὸς προβαίνει . . . Ὁμιλος
 παιζόντων παιδῶν, ἔντρομος ἐκ τοῦ πυρὸς
 τῶν ὀφθαλμῶν, τῆς ξενικῆς αὐτοῦ στολῆς
 καὶ τῆς ὠχρᾶς μορφῆς του, ὑποδέχεται
 αὐτὸν εἰς τὸ περίπτερον, καὶ μὲ κραυγὴν
 ἀπομακρύνεται ταχύς . . . Εἰσέρχεται
 εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ βογιάρου· εἶνε νύξ
 εἰς τοὺς θαλάμους· τὰ παράθυρα κλειστά,
 ἐπὶ τῶν παλαιῶν σανίδων τὰ κενὰ
 συγκρούονται δοχεῖα καὶ τὸ δάπεδον
 τριζοκοπᾷ· ἐνίοτε διὰ λευκῆς
 πλατείας ζώνης εἰκονίζεται ἐκεῖ
 ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς θερμάστρας, ἐκ βωγμῆς
 τῶν παραθυροφύλλων διερχόμενον,
 ψυχρὸν φῶς τῶν ἀκτίων τῆς ἡμέρας.

Καὶ

εἰς τὸ σκιόφως, βλέπει ὁ Ἀρσένιος
 τὴν βᾶσιν κλίμακος. Πετᾷ, ἀνέρχεται
 τὰς σφαλερὰς βαθμίδας· καὶ ἰδοὺ τὸ φῶς
 ἀστράπτει εἰς τὰ ὄμματά του· πρὸ αὐτοῦ
 παράθυρόν τι παγωμένον· πρὸ πολλοῦ
 εἶν' ἀνοιχτόν· ὑπάρχει μέγας ὑπ' αὐτὸ
 σωρὸς χιόνος ἀτακτος . . . Καὶ εἶνε, φεῦ!
 γνωστὰ τὰ μέρη ταῦτα! Πρὸς τ' ἀριστερὰ
 ὑπάρχει θύρ' ἀλλὰ κλειστή, καὶ ἐπ' αὐτῆς
 ἐν μέγα κλειθρον, οἰνοὶ αἰμοδαφῆς
 ἐκ τῆς σκωρίας, κρέματα. Ἐξαγαγὼν
 ἀπὸ τῆς ζώνης ἐγχειρίδιον ὀξύ,
 ἐμπήγ' εἰς τὴν ὀπήν τοῦ κλειθρου, τοῦτο δὲ
 ἐνέδωκεν ἀνοιξάν με τινα τριγμόν . . .
 τὴν θύραν ἐλαφρῶς ὠθῶν, εἰσέρχεται
 μὲ βῆμα ὑποτρέμον εἰς τὸν θάλαμον
 τῆς νεαρᾶς παρθένου.

Μετὰ σπαραγμοῦ

ἐξέτεινε τὴν χεῖρα, μὲ τὸ βλέμμα του
 τὸ βλέμμα τῆς ἀναζητεῖ τὸ προσφιλές,
 καὶ ψιθυρίζει ἀσθενῆ χαιρετισμόν·
 ἀλλ' οὔτε εἰς τὸ βλέμμα, οὔτε εἰς αὐτὸν
 τὸν λόγον του ἀπάντησις ἐδόθη! Πλήν
 ἀλλ' ὅμως, ἡ τοῦ ὕπνου κλίνη ἄθικτος
 δὲν εἶνε· ὡσὰν ἐπ' αὐτῆς, ἀκόμη χθές,
 πρὸ μιᾶς ὥρας ἔτι, συνεχῶς ἀνέπαυσε
 τὴν κεφαλὴν τῆς πλέουσα εἰς ὄνειρα
 νεανικά. Καὶ προχωρῶν ἐγγύτερον
 ἀκόμη, βλέπει ἐπὶ τῶν λεπτοφυῶν,
 λευκῶν τριχάπτων μέλανα σποδοῦ σωρὸν
 κ' ἰστὸν ἀράχνης περὶ τὰ χρυσόπλεκτα
 παραπετάσματα.

Εἰς τὸ παράθυρον

τοῦ δωματίου τούτου ἔπεσεν ἄκτις
 τῆς δύσεως χρυσῆ ἐπὶ τοῦ τάπητος
 τοῦ πολυχρώμου παίζουσα. Τὴν κεφαλὴν
 προσκλίνει ὁ Ἀρσένιος . . . Ἄλλ' ἔξαφνα

ἀνεταράχθη, ἀνεσκίρτησε, κραυγὴν
 ἀφῆκε γοερὰν, ὡς ἂν ὁ ποῦξ αὐτοῦ
 ἐπάτησ' ἐπὶ ὄφρα . . . Καὶ τώρα, φεῦ !
 θὰ ἐπροτίμα ἴσως ἂν ταχύτερον
 καὶ τῆς ιδέας ἐτι ἢ τοῦ βλέμματος
 θανατηφόρον δηλητήριο αὐτὸν
 κατέτρωγε. Σωρὸν ὀστέων καὶ ὠχρὸν
 κρανίον, ἄνευ ὀφθαλμῶν, μ' αἰώνιον
 καὶ ἄφρονον μειδιάμα, — ἐνώπιον
 αὐτοῦ ἰδοῦ πᾶν ὅ,τι ἔβλεπε. Μακρὰ,
 μαρμαρολευκῶν ὤμων κόσμημα ἀβρόν,
 πλουσία κόμη, σκορπισθεῖσα ἐπὶ τῶν
 ξηρῶν ὀστέων ἐκολλήθη ποῦ καὶ ποῦ . . .
 κ' ἐκεῖ ὅπου ἀγνή καρδιά ἐπαλλεν
 ἐξ ἔρωτος φλογώδους, ἤδη πρὸ πολλοῦ
 αἰμοχαρῆς τῶν τάφων κάτοικος, ἐκεῖ
 ἀπαίσιος πλανᾶται σκώληξ . . .

.....
 «Καὶ ἰδοῦ

πᾶν ὅ,τ' ἠγάπησα ! Τὴν κόνιν τὴν ψυχρὰν
 καὶ ἄψυχον, τὴν καύσασαν τὰ χεῖλη μου,
 θὰ θλίψῃ νῦν, ἀναίσθητον, ἀνέραστον
 ἢ γῆ ἐν τῇ ἀγκάλῃ τῆς τῆ παγερᾶ.
 Ἡ πάγκαλος ψυχὴ τῆς ἄλλην ὑπαρξίν
 λαβοῦσα, ἤδη φέρεται εἰς ἱερὰ
 τεμένη. Καὶ ἐνώπιόν μου, ὡς μομφὴ
 τὰ ἔχνη μένουσιν τοῦ προσκαίρου βίου τῆς !
 Ἄπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ ἀνθηρᾶ,
 ἐν μέσῳ ἴσως μυστικῶν βασάνων, ἢ
 χωρὶς ἀνησυχίας ψυχικῆς, καὶ πῶς ;
 καὶ πότε ; Ὁ Θεὸς γινώσκει ! δι' αὐτὴν
 ἦτο πατὴρ ἐκεῖνος, ἀλλὰ δι' ἐμέ
 ἐχθρός, — καὶ μάρτυς τούτου ἢ σποδὸς αὐτῆ,
 ἢ στερηθεῖσα τῆς σκιᾶς τοῦ μνήματος
 καὶ μόνον εἰς ἐμέ τυγχάνουσα γνωστή.
 « Ἐγκληματίας καὶ κακοῦργος εἶμαι, ναί !
 Ἄλλ' εἶνε ἡ ποινὴ μου τοῦ ἐγκλήματος
 ἀξία ; Ἦδη ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἕδου,

οὐδ' εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' οὔτε εἰς τοὺς οὐρανοὺς
 θὰ ἴδωμεν ἀλλήλους . . . Καὶ τοῦ χωρισμοῦ
 ἢ πρώτη φοβερὰ στιγμή ἐγένετο
 αἰῶν, αἰωνιότης δι' ἡμᾶς ὦ, ἂν
 ἐνώπιόν μου ἀπὸ θείαν δύναμιν
 ἠνοίγεται ὁ παράδεισος, — ὀρκίζομαι,
 πρὶν ἢ εἰσελθῶ παρὰ τὴν ἀγίαν του
 τὴν εἴσοδον, θ' ἀπέτεινον ἐρώτησιν :
 ἐν μέσῳ τῶν ἀγίων εἶνε ἄρα γε
 ὁ τῶν ἐλπίδων μου ἀπολεσθεὶς παράδεισος ;
 ὦ Πλάστα ! Σὺ ἀπόδος μοι τὸ βλέμμα τῆς
 τὸ τρυφερόν, τὰ χεῖλη τῆς τὰ δροσερὰ
 καὶ τὸ μειδιάμα τῆς, τὴν φωνὴν αὐτῆς
 ἀπόδος μοι, τὴν ὡς ὄνειροπόλησιν
 γλυκεῖαν· ἓνα μόνον φθόγγον ἀσθενῆ
 ἀπόδος μοι ! . . . Χωρὶς αὐτῆς—τί εἶν' ἢ γῆ ;
 τί εἶνε ὁ παράδεισος ; Ὀνόματα
 καὶ μόνον ἤχηρά, ὑπέρλαμπρος ναὸς
 χωρὶς θεότητος ! . .

«Καὶ τώρα, μόνον ἐν
 μοὶ ἀπομένει, ἐν : Πηγαίνω ! Ἄλλὰ ποῦ ;—
 Δὲν εἶνε μήπως τὸ αὐτό, ἂν τὴν ὁδὸν
 ἀκολουθήσω ἢ ἐκείνην ἢ αὐτὴν ;
 Ἐνταῦθα εἶν' ἢ κόνις τῆς—οὐχὶ αὐτῆ !
 Ἄπέρχομαι ἐντεῦθεν καὶ διὰ παντός,
 ἀκόπως, ἄνευ σκέψεων, χωρὶς σκοπὸν
 οὐδένα, μόνος μετὰ τῶν βασάνων μου
 εἰς τῆς νυκτὸς τὸ σκότος, — καὶ ἢ θύελλα
 θὰ ἐξαλείψῃ παντελῶς τὰ ἔχνη μου ! . .

(Ἐκ τοῦ βωσσικοῦ)

Ἄγαθοκλῆς Γ. Κωνσταντινίδης

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΙΤΑΛΟΙ

Ὁ περιερχόμενος πρωτεύον Εὐρωπαϊκὸν Μουσεῖον, ὅπου δύναται νὰ θαυμάσῃ παράλληλα τὰ κάλλιστα προϊόντα τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νεωτέρας τέχνης, δὲν βραδύνει νὰ παρατηρήσῃ ὅτι, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς Ἰταλοὺς γλύπτας τῆς λεγομένης Ἀναγεννήσεως, οἱ Ἕλληνες καὶ ἰδίως οἱ ἀρχαιότεροι αὐτῶν ἠσχολήθησαν καὶ διέπρεψαν περὶ τὴν πιστὴν ἀπεικόνισιν τοῦ ὅλου γυμνοῦ σώματος πολὺ μᾶλλον παρά τῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου. Ἡ κεφαλὴ ἦτο δι' αὐτοὺς ἀπλοῦν μέρος τοῦ σώματος, οὐδ' ἴσως τὸ σπουδαιότατον. Ἡ τοιαύτη διαφορὰ ἐκτιμήσεως ἀποδίδεται συνήθως εἰς τὴν ὑπάρχουσαν μεταξύ τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν ἔπειτα ἠθῶν καὶ ἐθίμων. Εἰς μὲν τὸν Ἕλληνα τεχνίτην παρεῖχεν ἡ παλαιστρα καὶ αὐτὸς ὁ ἱματισμὸς συνεχεῖς εὐκαιρίας μελέτης τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ γυμνοῦ σώματος, ἐνῶ δὲ τῆς Ἀναγεννήσεως ἀναγκαζόμενος ν' ἀρκῆται πρὸς μελέτην αὐτοῦ εἰς πτώματα ἢ μισθωτὰ πρότυπα ἀκίνητοῦντα ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ του, ἤχθη ἐκ τῆς ἀνεπαρκoῦς μελέτης τῆς γυμνότητος νὰ περιορίσῃ τὴν ὅλην ἐκφρασιν εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου.

Ἡ ἐξήγησις αὕτη εἶναι βεβαίως εὐλογος καὶ μέχρι τινὸς ἐπαρκῆς πρὸς συμπλήρωσιν ὅμως αὐτῆς πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ τοῦτο τὸ καλῶς γνωστὸν εἰς πάντα σπουδαστὴν τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, ὅτι ἡ ἀποτύπωσις τῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου εἶναι τι πολὺ μᾶλλον πολὺπλοκον καὶ δυσκατόρθωτον τῆς παραστάσεως τοῦ λοιποῦ σώματος. Πρὸς ἀλλοίωσιν τῆς φυσιογνωμίας ἀρκoῦσι διαφοραὶ τόσον ἀνέπαισθητοι, ὥστε ἀδύνατον εἶναι νὰ ἐκτιμηθῶσιν ἀκριβῶς παρά τοῦ στερουμένου τῆς ἀπαιτουμένης μακρᾶς πείρας. Ἡ ἐλαχίστη τῶν ὄντι τῆς σμίλης παρεκτροπὴ ἀρκεῖ νὰ μεταβάλλῃ ἀπὸ ἰλαρᾶς εἰς κατηφῆ ἢ ἀπὸ μελιχίου εἰς ὀργίλην τὴν ὅλην φυσιογνωμίαν. Καλῶς λοιπὸν πράττοντες ἤρρισαν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὰ εὐκολώτερα, ἀγωνισθέντες νὰ ὀρίσωσιν ἀκριβῶς τὰς ἀναλογίας καὶ τοὺς διαφόρους σχηματισμοὺς τοῦ ὅλου σώματος, πρὶν ἢ ἐπιχειρήσωσι νὰ ὑποδείξωσι τὴν ψυχικὴν διάθεσιν διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν χειλέων ἢ τῆς κλίσεως πρὸς τὰ κάτω τῆς ἄκρας αὐτῶν, τῆς διαστολῆς τῶν ρωθῶνων, τῆς συσπάσεως τῶν ὀφρύων ἢ τῶν πτυχῶν τοῦ μετώπου.

Ἀποδείξιν τῆς ἀληθείας τῶν ἀνωτέρω παρέχει τὸ πασίγνωστον στερεότυπον μεῖδιωμα τῶν ἀρχαικωτέρων ἀγαλμάτων τῆς ἑλληνικῆς τέ-

χνης. Ἡ ἀντίθεσις μεταξύ τοῦ τρόπου τῆς παραστάσεως τοῦ σώματος καὶ τῆς τοῦ προσώπου εἶναι πρὸ πάντων καταφανῆς εἰς τὰ μέρματα τῆς Αἰγίνης. Ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰκονίζεται μετὰ θαυμαστῆς ζωηρότητος καὶ ἀκριβείας ἡ ἐπίδρασις τῶν περιπετειῶν πεισματώδους ἀγῶνος ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ σώματος τῶν μαχητῶν, ἡ προβολὴ τοῦ στήθους, ἡ ἔντασις τῶν μυῶνων, ἡ ὄγκωσις τῶν φλεβῶν τοῦ τραχήλου, οἱ σπασμοὶ τῆς ἀγωνίας καὶ αὕτη τῶν πτωμάτων ἢ ἀκαμφία, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὰ πρόσωπα μένουσιν ἀπαθῆ καὶ ἰλαρά. Οἱ ἄγριοι ἐκεῖνοι πολεμισταὶ ἀγωνίζονται νὰ ἐξοντωθῶσι γλυκομειδιῶντες πρὸς ἀλλήλους.

Ἡ τοιαύτη τοῦ προσώπου ἀπάθεια δὲν φαίνεται ἔχουσα τι κοινὸν πρὸς τὴν πολυῦμνητον ἐκείνην γαλήνην, τὴν ὁποῖαν κατὰ τοὺς τεχνοκρίτας ἀπετύπωσαν ἐπίτηδες οἱ Ἕλληνες γλύπται ἐπὶ τοῦ προσώπου τῶν θεῶν, ὡς σύμβολον ἀνυψώσεως ὑπεράνω τῶν ἐπιγείων παθῶν. Ἄν εὐλογον φαίνεται νὰ ἐξηγηθῇ οὕτω τὸ μεῖδιωμα τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ τῆς Ἥρας, δυσκολώτατον ἀφ' ἐτέρου εἶναι νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἐκ προθέσεως ἠθέλησαν οἱ διακοσμηταὶ τοῦ αἰγινητικοῦ ναοῦ νὰ παραστήσωσιν ἀόργητα ἢ ἀναίσθητα εἰς τὸν πόνον τὰ πρόσωπα μαχομένων καὶ πληγωμένων. Ἄληθές εἶναι ὅτι εὐρέθησαν καὶ χριστιανοὶ τινες ζωγράφοι παραστήσαντες μάρτυρας μειδιῶντας ἐν μέσῳ τῶν βασιανιστηρίων ἢ καὶ ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Τὸ ἐκστατικὸν ὅμως ἐκεῖνο μεῖδιωμα, τὸ δυνάμενον νὰ ἐξηγηθῇ διὰ τῆς ὀπτασίας τοῦ διανοιγομένου παραδείσου, οὐδεμίαν βεβαίως ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν ψυχικὴν διάθεσιν ἀνθρώπων καταγινόμενων εἰς ἀλληλοσφαγίαν. Πολὺ εὐλογωτέρα λοιπὸν φαίνεται ἡ ὑπόθεσις ὅτι οὐχὶ ἐκ προθέσεως, ἀλλ' ἐξ ἀπειρίας ἀπείχον οἱ ἀρχαιότεροι τεχνῖται νὰ μεταδώσωσιν εἰς τὸ πρόσωπον τὴν ἐκφρασιν τῆς ὀργῆς, τοῦ ἄλγους, τοῦ πένθους ἢ ἄλλης ψυχικῆς καταστάσεως ἀνωμάλου. Εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἐν τούτοις ἀέτωμα τοῦ ναοῦ διακρίνονται δύο κεφαλαί, τὰς ὁποίας φαίνεται προσπαθήσας ὁ γλύπτης νὰ καταστήσῃ κάπως ἐκφραστικωτέρας τῶν λοιπῶν. Ἡ ἀπόπειρα αὕτη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς προάγγελος τῆς ὑπὸ τῶν διαδόχων τοῦ Φειδίου κατορθωθείσης προσαρμογῆς τῆς ἐκφράσεως τοῦ προσώπου πρὸς τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς, τῆς ὁποίας πρόκειται τέλεια πρότυπα τῆς Νιόβης καὶ τοῦ Λαοκόοντος αἱ κεφαλαί.

Ἡ τοιαύτη ἀνέλιξις τῆς τέχνης ἤγαγε τοὺς Ἕλληνας ν' ἀσχοληθῶσιν εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τῶν λεγομένων καθολικῶν πολὺ μᾶλλον παρά τῶν προσωπικῶν τύπων. Πασίγνωστον εἶναι ὅτι οἱ ἄνθρωποι διακρίνονται ἀλλήλων πρὸ πάντων ἐκ τοῦ προσώπου, τοῦ δὲ λοιποῦ σώματος αἱ διαφοραὶ εἶναι ὄχι μόνον πολὺ μικρότεραι, ἀλλὰ καὶ δύνανται αἱ

πλείσται ν' ἀναχθῶσιν εἰς γενικὰς τινὰς κατηγορίας, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἡλικίαν, τὴν διαίταν, τὴν κατάστασιν τῆς υγείας καὶ τὰς ἐπιβαλλομένας ὑπὸ τοῦ ἐπαγγέλματος ἐξεις, ἐνῶ δ' ἐξαιρέσει τῆς κεφαλῆς παραβάλλων πρὸς ἄλληλα τὰ σώματα δύο βμηλικῶν καὶ ὁμοτέχνων ἀνδρῶν ἀνευρίσκει παρ' αὐτοῖς τὰ ὁμοιάζοντα πολὺ περισσότερα τῶν ἀνομοίων. Οἱ Ἕλληνες ἐπιδοθέντες ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον περιουρισθέντες εἰς τὴν μελέτην τῶν γενικωτέρων τούτων χαρακτηριστικῶν ἐπέτυχον νὰ καταστήσωσι τὴν γυμνότητα οὕτως εἰπεῖν ἐκφραστικὴν, ἀποδώσαντες ἰδιάζουσαν καὶ σταθερὰν ἔννοιαν εἰς τὰς οὐσιωδέστερας διαφορὰς, αἱ ὁποῖαι παρατηροῦνται εἰς ἀνθρώπινον σῶμα ὑπὸ διαφόρους ὠρισμένας συνθήκας. Οὕτω κατῴρθωσαν νὰ δημιουργήσωσιν ἀνυπερβλήτους τελειότητος τύπους ἐφήβου, ἀνδρός, πρεσβύτου, παρθένου, γυναικός, ἐργάτου, ἢ ἀθλητοῦ, οἵτινες ἀποθεωθέντες ὠνομάσθησαν Ἀπόλλων, Ἡρα, Ἡθῆ, Ἡφαιστος ἢ Ἡρακλῆς.

Ἐφάμιλλοι τῶν ἀρχαίων ὄχι μόνον κατὰ τὸν ἔρωτα ἀλλὰ καὶ τὴν αἴσθησιν τοῦ κάλλους ἀπεδείχθησαν τῆς ἰταλικῆς ἀναγεννήσεως οἱ τεχνῖται. Δύσκολον ὅμως ἦτο εἰς αὐτοὺς νὰ ἐγκύψωσιν εἰς τὴν μελέτην τῆς γυμνότητος μεθ' ὅσῃς οἱ Ἕλληνες ἀκριβεῖς. Τὰ ἀκαμπτα πτώματα τῶν ἀνατομείων καὶ οἱ ἀχθοφόροι τοὺς ὁποίους ἐγύμνωσαν ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ τῶν ἦσαν βεβαίως πρότυπα πολὺ κατώτερα τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ παλαιστῶν καὶ δισκοβόλων. Καὶ ὄχι μόνον δυσχερῆς, ἀλλὰ καὶ ὀλίγον χρήσιμος ἦτο εἰς αὐτοὺς τῆς γυμνότητος ἢ μελέτη, ἀφοῦ ἐπέβαλεν ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις νὰ ἐνδύωσι μὲ μακροὺς πέπλους καὶ ποδήρεις χιτῶνας τὰς παρθένους καὶ τοὺς ἀγίους. Πρὸς ἀντιστάθμισιν τοῦ μειονεκτήματος τούτου ἠναγκάσθησαν οἱ Ἴταλοι γλύπται νὰ καταφύγωσιν εἰς νεωτερισμοὺς καὶ τεχνάσματα τελείως ἀγνωστα εἰς τοὺς ἀρχαίους. Εἰς μὲν τὰ ἀνάγλυφα ἐτοποθέτησαν ὡς οἱ ζωγράφοι τὰ πρόσωπα ἐν μέσῳ ποικίλης σκηνογραφίας καὶ εἰς διαφόρους ἀπὸ τοῦ θεατοῦ ἀποστάσεις κατὰ τοὺς κανόνας τῆς προοπτικῆς, εἰς δὲ τὰ ἀγάλματα ἠγωνίσθησαν νὰ διατάξωσι γραφικώτερον τὰς πτυχὰς τοῦ ἐνδύματος καὶ νὰ μεταδώσωσιν εἰς τὰ πρόσωπα ποσὸν ἐκφράσεως ἀνώτερον τοῦ θεωρουμένου ἐπαρκoῦς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Κατὰ τοῦτο πιθανὸν εἶναι ὅτι ἀντὶ νὰ ζημιώνη ὑπεβοήθει τοὺς καλοὺς γλύπτας ἢ ὑποχρέωσις νὰ σκεπάζωσι τὸ σῶμα, τοῦ ὁποῖου ἡ γυμνότης δυσκολώτερον συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἐκ σφοδρᾶς συγκινήσεως ὑπερβάλλουσαν ἀλλοίωσιν τῆς φυσιογνωμίας. Ἐφ' ὅσον τῷ ὄντι δὲν προκαλεῖ ἡ ὀξύτης τοῦ ἄλλοιους νοσηρὰν συστολὴν τῶν νεύρων, τὰ σημεῖα τῆς ψυχικῆς συγκινήσεως δὲν εἶναι βεβαίως ἐξ ἴσου εὐδιάκριτα εἰς τὸ λοιπὸν σῶμα, ὅσον

καὶ εἰς τοὺς χαρακτῆρας τοῦ προσώπου. Ἐκ τούτου συμβαίνει ὅτι κεφαλὴ ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐκφραστικὴ φαίνεται ἐπὶ γυμνοῦ σώματος ἀνδρμωστος ἢ ἀρμόζουσα μόνον εἰς Μακινάδας, Ἐριννύας καὶ Σατύρους. Ἡ τοιαύτη ἐντύπωσις δυσαρμοστίας ἐνδέχεται νὰ ἦναι ἐν μέρει ἀποτέλεσμα τῆς μακρᾶς ἡμῶν ἐξεως νὰ συνδυάζωμεν τὴν γυμνότητα μετὰ τῆς ἀπαθεστερας φυσιογνωμίας τῶν ἀρχαίων ἐργων, καὶ τοῦτο ὅμως ἂν δεχθῶμεν, βέβαιον πάλιν ἀπομένει ὅτι δύναται ὁ τεχνίτης ἀνευ προσκρούσεως εἰς τὸ αἶσθημα ἢ καὶ τὴν πρόληψιν τοῦ θεατοῦ νὰ μεταδώσῃ εἰς ἀγαλμα πεπλοφόρον ποσὸν ἐκφράσεως πολὺ ἀνώτερον παρὰ εἰς γυμνόν.

Συνοψίζοντες τὰ ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἀρχαίους ἤχθησαν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ὅλων ἀλλοίων περιστάσεων οἱ νεώτεροι ν' ἀναζητήσωσιν ἀντὶ τῶν κοινῶν χαρακτῆρων, τῶν δυναμένων νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς καταρτισμὸν ὠρισμένου τινός καὶ σταθεροῦ τύπου, τοὺς διακρίνοντας τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν ἀνθρώπον διατελοῦντα ὑπὸ τὸ κράτος αἰσθήματος ἀλλοιοῦντος τὴν συνήθη αὐτοῦ φυσιογνωμίαν. Ὅλοι οἱ Ἀπόλλωνες, ὅλοι οἱ Ποσειδῶνες καὶ ὅλοι οἱ Ἡρακλεῖς τοσοῦτον ὁμοιάζουσιν ἀλλήλους, ὥστε καὶ ἄνευ λύρας, τριακίτης ἢ κεφαλῆς ἂν ἀνεσκάπτοντο, δὲν θὰ ἦτο ἀδύνατον εἰς ἔμπειρον ἀρχαιολόγον ν' ἀνευρῆ τίνος θεοῦ εἶναι τὸ ἠρωτηριασμένον εἶδωλον, ἐνῶ δυσκολώτατον εἶναι ν' ἀνευρεθῇ πλὴν τοῦ ἀκτινωτοῦ στεφάνου ἄλλο τι κοινὸν μεταξὺ τῶν ὁμοιωμάτων τοῦ αὐτοῦ προφήτου ἢ ἀγίου, ὅπως τὸν παρέστησαν αὐτὸν ὁ Ὀρκάνιας, ὁ Βερόκιος ἢ ὁ Δονατέλλος.

Καὶ τοιαύτη μὲν εἶναι ἡ μεταξὺ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς ἰταλικῆς τέχνης διαφορὰ, περὶ δὲ τῆς ἀξίας ἐκατέρως τούτων, ἀποφεύγοντες ν' ἀναμασσήσωμεν τὰς πασιγνώστους τεχνοκριτικὰς κοινοτοπίας περιορίζομεθα εἰς τοῦτο μόνον, ὅτι ἡ θέα τοῦ Μωῦσέως τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου ἢ τῶν ἀναγλύφων τοῦ Γιβέρτη ἐκπλήττει καὶ συγκινεῖ καὶ αὐτοὺς τοὺς αἰγοβοσκoὺς τῶν Ἀπεννίνων καὶ τοὺς Ζουάβους τῆς Ἀφρικῆς, ἐνῶ πρὸς ἐκτίμησιν τῆς τελειότητος τῶν ἠρωτηριασμένων ἐργων τοῦ Φειδίου ἀπαιτεῖται ἀναπλαστικὴ ἱκανότης καὶ περίσσεια γνώσεων, τῶν ὁποῖων δύσκολον εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν κάτοχον τὴν πλειονοψηφίαν τῶν ἐπαγγελλομένων ὅτι θαυμάζουσι ταῦτα. Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ παντὸς ἄλλου λειψάνου τῆς ἀρχαίας τέχνης, μὴ ἐξαιρουμένου οὐδὲ τοῦ Παρθενῶνος, πρὸ τοῦ ὁποῖου τὰ ἐννέα τοῦλάχιστον δέκατα τῶν προσκυνητῶν ἀποκρίπτουσι τὴν ἐνδόμυχον αὐτῶν ἀδιαφορίαν ὑπὸ στερεότυπα ἐπιφωνήματα θαυμασμοῦ. Τὰς ἀρχαίας γλαῦκας ἀντικαθιστῶσι σήμερον ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως οἱ ψιττακοὶ. **Ἐμ. Ροῖδης**

»μένον ὑπὸ τῶν κηλίδων, ἄς ἄφρινον τὰ δάκρυά μου, ὡς ἐνθυμούμαι
 »καὶ τὰ πορτοκάλια, τὰ ὁποῖα ἠγόραζον ἀπὸ ὀπωροπώλην πλησίον
 »τοῦ ἁγίου Στεφάνου καὶ λαθραίως ἔτρωγον, διαρκούσης τῆς μελέτης,
 »καθ' ἣν ὁ νοῦς μου περιεπλανᾶτο ἔνθεν ἀκείθεν, ἐνασχολούμενος μάλ-
 »λον μὲ τὰς μυίας τὸ καλοκαίριον καὶ τὸν χειμῶνα παρατηρῶν τὰς εἰ-
 »κόνας τῶν Ἀγίων καὶ τὰ κανδύλια τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰς ἀρά-
 »χνας τὰς ὁποίας ἔβλεπον διὰ τῶν κηλίδων τοῦ γυναικωνίτου. Ἐ-
 »πειτα ἀπὸ αὐτὸ τὸ σχολεῖον ἐμαθήτευσα εἰς ἄλλο, καὶ ἄλλος ἀνα-
 »γνώστης γεροντότερος, καλούμενος Δαρεῖος, ὑπῆρξεν ὁ δεῦτερος δι-
 »δάσκαλός μου, διάφορος τοῦ πρώτου μόνον κατὰ τὴν μορφήν καὶ
 »τὴν μέλλον τρομακτικὴν ὄψιν, πάντοτε νεφελώδης καὶ ἐπαπειλῶν
 »θύελλαν ῥαβδισμάτων εἰς τοὺς ἀτακτοῦντας μαθητάς. Ἄφ' ἐνός
 »βαρυνθείσης τῆς μητρός μου νὰ ἀγοράζῃ Ὀκτωήχια, τῶν ὁποίων
 »δὲν εἰξεύρω οὐδ' ἐγὼ πόσα ἀντίτυπα εἶχον ἐξολοθρεύσῃ, καὶ ἀφ' ἐτέ-
 »ρου θέλοντος τοῦ διδασκάλου μου νὰ κολακεύσῃ τὸ φιλότιμόν μου διὰ
 »προβιθασμοῦ τινος, ἐπροβιθάσθην πραγματικῶς εἰς τὸ Ψαλτήριον καὶ
 »εἰς τι περισσότερον ἀκόμη. Ἐνθυμούμαι θριαμβόν τινα τῆς τρυφερᾶς μου
 »ἡλικίας. Μίαν Κυριακὴν ἀνέγνωσα τὸν Ἀπόστολον ἐν τῇ ἐκκλη-
 »σίᾳ τοῦ ἁγίου Παύλου, ὅπου ὁ διδάσκαλός μου ἦτο ψάλτης. Μέγας
 »ἄθλος μνημονικοῦ καὶ σπουδαῖος ἀγὼν! Μοὶ ἐφάνη ὅτι δὲν εὐδοκί-
 »μησα ὡς ἐπεθύμουν· ἐπληνέθην ὅμως, ἐνεθαρρύνθην, ἐθαπεύθην καὶ τέ-
 »λος πάντων εὐχαριστήθην».

Αὐτὰ ἦσαν τὰ μέσα τῆς δημοτικῆς, οὕτως εἰπεῖν, ἐκπαιδεύσεως,
 τὴν ὁποίαν καὶ αὐτοὶ οἱ εὐπατρίδαι καὶ οἱ πλούσιοι ἐλάμβανον, ὅπως
 μάθωσι τὰ πρώτα στοιχεῖα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἄλλ' ἢ κατ'
 οἶκον διδασκαλία ἦτο ἐκείνη, ἥτις ἐμόρφωνε καὶ διέπλαττε τὰ παι-
 δία. Δυστυχῶς τοῦτο ἦτο προνόμιον ὀλίγων, καθ' ὅσον οὐχὶ ἅπαντες
 εἶχον τὰ μέσα, οὐδ' ἅπασαι αἱ μητέρες εἶχον ἀρκετάς γνώσεις καὶ κρί-
 σιν πρὸς παιδαγωγίαν τῶν τέκνων τῶν. Ὁ Λούντζης αὐτοβιογραφου-
 μενος λοιπὸν ἔλεγεν. «Ἡ μήτηρ μου ἦτο ὁ ἀληθὴς διδάσκαλός μου·
 »αὐτὴ μοὶ παρέδιδε τὰ ἰταλικά, καὶ τὰ ἰταλικά ἐμάθην. Ἐπειδὴ
 »ἡ μήτηρ μου ἦτο διαμαρτυρομένη, ἵνα ἐκτελῇ τὰ θρησκευτικὰ κα-
 »θήκοντα τοῦ δόγματός της, εἶχομεν εἰς τὴν οἰκίαν γερμανὸν ἱερέα,
 »ὅστις ἐχρησίμευε ταύτοχρόνως καὶ ὡς διδάσκαλος πρὸς ἐμὲ καὶ τοὺς
 »ἀδελφούς καὶ τὰς ἀδελφάς μου. Οὗτος ἐπεχείρησε νὰ μὲ διδάξῃ τὴν
 »γλῶσσάν του, καὶ ἐγὼ κατώρθωσα νὰ μάθω τὰ γοθτικά στοιχεῖα
 »τοῦ ἀλφabethου, ἔπειτα νὰ συλλαβίζω τὰ γράμματα καὶ τελευταῖα
 »νὰ προσφέρω ὀλοκλήρους τὰς λέξεις· ὀλίγον κατ' ὀλίγον τοιουτοτρόπως

»ἐμαθον νὰ ἀναγινώσκω εὐκρινῶς. Ὁ ἱερεὺς μὲ κατεδίκαζε νὰ δια-
 »βάζω ὀλοκλήρα βιβλία γερμανικῶν διδασκῶν, διὸ καὶ μετεβλήθην
 »εἰς εἶδος τι μηχανῆς ὀρθῶς ἀναγινωσκούσης πρὸς χρῆσιν τοῦ διδα-
 »σκάλου, ὁ ὁποῖος τοιουτοτρόπως προητοιμάζετο διὰ τὴν ἀπαγγελίαν
 »τῶν ἰδίων διδασκῶν κατὰ τὴν ἱερουργίαν. Ἀφοῦ μὲ ἀνεκδιηγήτους
 »κόπους καὶ βασάνους ἀνέγνωσα δύο ὀγκώδεις τόμους διδασκῶν, ἐξ
 »ἀρχῆς μέχρι τέλους, πρὸς ἀμοιβὴν ὁ διδάσκαλος μοὶ ἐχάρισε τοὺς
 »δύο περὶ ὧν ὁ λόγος τόμους, στερεῶς δεδεμένους. Ἐνεπλήσθην χαρᾶς
 »ἀνεκφράστου, οἱ δὲ δύο τόμοι ἐγιναν τὸ θεμέλιον τῆς βιβλιοθήκης, ἣν
 »ἐσκόπευον νὰ σχηματίσω».

Τὰ δυστυχήματα λαοῦ τινος ἐνίοτε χρησιμεύουσι πρὸς ὄφελος ἄλ-
 λου. Τοῦτο συνέβη ἐν Ἑπτανήσῳ. Τὰ δεινοπαθήματα τῶν ἀδελφῶν
 Ἴταλῶν, αἱ τοῦ Πάπα καὶ τῶν Αὐστριακῶν πιέσεις συνέτειναν κατὰ τι
 εἰς τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν δόξαν τῆς Ἑπτανήσου. Οἱ μεγάθυμοι συμ-
 πολῖται τοῦ Δάντου καὶ Μακιαβέλη, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν νομιζομέ-
 νων ὄνειροπολημάτων τῶν δύο τούτων μεγάλων ἀνδρῶν, δῆλα δὲ τῆς
 ἰταλικῆς ἐνότητος, ἠγωνίζοντο διὰ τοῦ καλάμου καὶ διὰ τῶν ὄπλων καὶ
 ἐξόριστοι ἢ φυγάδες περιεφέροντο εἰς τὸν κόσμον. Ἡ Ἑπτανήσος πολ-
 λούς τούτων ἐφιλοξένησεν¹. Ὁ διαπλάσας τὸ πρῶτον τὴν εὐαίσθητον
 καὶ πατριωτικὴν καρδίαν τοῦ μεγάλου ἀοιδοῦ τῆς Ἑλευθερίας Σολω-
 μοῦ ἦτο ὁ ἐκ Κρεμῶνης ἱερεὺς Santo Rossi. Καὶ ὁ Λούντζης παρ'
 ἐνός τῶν Ἴταλῶν τούτων ἔλαβε τὴν πρώτην πραγματικὴν ἐμπειδὸν
 ἐκπαίδευσιν. Ἰδοὺ πῶς ὁ ἴδιος ἐν ταῖς ἀνεκδότοις αὐτοβιογραφίαις
 ἀφηγεῖται τοῦτο :

«Ἐπλησίαζον εἰς τὸ δέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας μου, ὅτε κατ' ἐκεῖ-
 »νον τὸν καιρὸν, περὶ τὸ 1816, ἦλθεν εἰς τὴν Ζάκυνθον ὁ Ἰωάννης
 »Βαπτιστῆς Μορατέλης ἐκ Μοδένης, μοναχὸς τοῦ τάγματος τῶν λε-
 »γομένων Somaschi, ὅστις κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις τῆς Ἰταλίας
 »ἀπέκδυθεις τὸ μοναστικὸν ἔνδυμα κατέφυγεν εἰς τὴν Ζάκυνθον, κρύ-
 »πτων τὸν ἱερὸν αὐτοῦ χαρακτήρα τῶσον ἐπιτηδείως, ὥστε οὐδεὶς ὑπω-
 »πτεύετο ὅτι ἦτο ἱερεὺς καὶ καλόγηρος. Ὁ Μορατέλης διωρίσθη κα-
 »θηγητῆς τῆς ἰταλικῆς καὶ λατινικῆς φυλογίας ἐν τῷ γυμνασίῳ
 »τῆς Ζακύνθου, καὶ εἰς πρεσβύτερος ἀδελφός μου κατετάχθη μεταξὺ
 »τῶν μαθητῶν του. Ἀλλὰ σκοπὸν εἶχεν ὁ Μορατέλης νὰ ἀνοίξῃ καὶ

¹ Περὶ τῶν ἐν Ἑπτανήσῳ Ἴταλῶν πολλὴν ὕλην συνελέξαμεν καὶ ἤδη ἐτοι-
 μάζομεν ὀγκῶδες βιβλίον ἰταλιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον Gli Italiani nelle isole
 Ionie.

ΕΡΜΑΝΝΟΣ ΛΟΥΝΤΖΗΣ¹

Δέν θά ἀφηγηθῶμεν ἐν ἐκτάσει τὸν βίον καὶ τὴν ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ ἐν τοῖς γράμμασι δρᾶσιν τοῦ Ἐρμάννου Λούντζη, ἀλλ' ἀπλᾶς σημειώσεις θά δημοσιεύσωμεν, μὴ ἐχούσας οὐδὲ τὴν ἀξίωσιν μελέτης. Ὁ Ἐρμάννος, τέκνον γνήσιον τῆς Ἑλλάδος, ἐκ διαπρεποῦς οἴκου τῶν ἐν Ζακύνθῳ κομῆτων Λούντζη καὶ ἐκ τῶν τὰ πρῶτα ἐν Ἑπτανήσῳ φερόντων ἐπὶ πλούτῳ, διὰ τῶν ἱστορικῶν ἰδίως μελετῶν αὐτοῦ περὶ τῆς Ἑπτανησιακῆς ἱστορίας, ἀπέκτησε δικαίως φήμην ἐνόσῳ ἔζη, παρὰ δὲ τοῖς μεταγενεστέροις εὐφήμως θά ἀναφέρηται τὸ ὄνομα του, ὅπερ διαπρέπουσαν θά καταλάβῃ θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νεοελληνικῆς γραμματολογίας.

Ἐγεννήθη ὁ Ἐρμάννος Λούντζης ἐν Ζακύνθῳ τῇ 16 Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1806, καὶ εἰς τρυφερωτάτην ἡλικίαν ἀπώλεσε τὸν πατέρα, διὸ ἡ ἀνατροφή αὐτοῦ ἀφῆθη ἀποκλειστικῶς εἰς μόνην τὴν μητέρα του, διακρινομένην ἐπὶ φρονήσει καὶ ἀρετῇ. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ δὲν ἦτο Ζακυνθία, ἀλλὰ κατήγετο ἐκ γερμανικῆς οἰκογενείας ἐγκατεστημένης εἰς Ἑνετίαν. Ὁ γάμος τοῦ πατρὸς του μετὰ τῆς Γερμανίδος ταύτης συνέβη οὕτω πως. Ὁ πατήρ του, Ἀναστάσιος τὸ ὄνομα, εἶχεν ἀδελφὸν ὀνόματι Φραγκῖσκον, ὁ ὁποῖος μεμνηστευμένος ὦν μετ' εὐγενοῦς νεανίδος ἐκ Ζακύνθου, ἀπῆλθεν εἰς Ἑνετίαν, ἐνθα συνῆψε σχέσεις μὲ τὴν αὐτῆθι διαμένουσαν γερμανικὴν οἰκογένειαν τοῦ Γουλιέλμου Μάρτενς. Συνδεθείς μετ' αὐτῆς διὰ φιλίας, ἠράσθη τῆς κόρης τῆς οἰκογενείας ταύτης Μαρίας· ἀλλ' ἐπειδὴ, ὡς εἶπομεν, εἰς ἄλλην ἤδη εἶχε δώσει τὸν λόγον, ἠναγκάσθη νὰ πνίξῃ εἰς τὴν καρδίαν του τὸ αἶσθημά του καὶ νὰ μὴ τὸ ἐκφράσῃ. Ἐπανακάμψας εἰς Ζακύνθον ἐνυμφεῖθη τὴν γυναῖκα, εἰς ἣν εἶχε δώσει ἀρραβῶνα. Δυστυχῶς αὕτη ἀπεβίωσεν ἐνωρίς, ἐκείνος δὲ ἐπίσης τηκόμενος ὑπὸ θανατηφόρου νόσου, ἐπλησίαζεν ὀλονὲν εἰς τὸν τάφον. Τότε προσκαλέσας τὸν ἀδελφόν του Ἀναστάσιον, ἀπεκάλυψεν αὐτῷ τὸν εἰσέτι διατηρούμενον ἐν τῇ καρδίᾳ του ἔρωτα

¹ Αἱ βιογραφικαὶ εἰδήσεις τῆς πραγματείας ταύτης ἐλήφθησαν ἐκ δύο ἀνεκδότων ἀυτοβιογραφικῶν, τῆς μιᾶς ἐλληνιστὶ καὶ τῆς ἄλλης ἰταλιστὶ γεγραμμένων, σαφζομένων δὲ παρὰ τῷ ἀξιότιμῳ αὐτοῦ υἱῷ κ. Ἀναστασίῳ Λούντζη, δημάρχῳ Ζακυνθίων.

πρὸς τὴν Μαρίαν Μάρτενς, πείσας δὲ αὐτὸν οὐδεμίαν ἄλλην γυναῖκα νὰ νυμφευθῇ, εἰμὴ τὴν Μαρίαν καὶ λαβὼν τὴν ὑπόσχεσιν του, ἀπέθανεν ἡσυχος. Ὁ Ἀναστάσιος ὑπερηγάπα τὸν ἀδελφόν του καὶ μὴ θέλων νὰ τὸν λυπήσῃ κατὰ τὴν ὑστάτην ὄραν τοῦ θανάτου του, ὠρκίσθη νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ψυχορραγοῦντος καὶ ἐτήρησε τὸν λόγον του. Μετέβη-λοιπὸν εἰς Ἑνετίαν καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν οἰκογένειαν τῆς Μαρίας τὸ αἴτιον τοῦ ταξιδίου αὐτοῦ. Συγκινηθεῖσα ἡ εὐαίσθητος νεᾶνις διὰ τὸν τρυφερόν τοῦ Φραγκῖσκου ἔρωτα, ἐνίκησε, μετὰ πάλην, τὴν ἀντιπάθειαν ἣν κατὰ πρῶτον ἠσθάνθη πρὸς τὸν Ἀναστάσιον, καθ' ὅσον ἐν αὐτῷ δὲν διέκρινε τὴν συμπεριφορὰν καὶ τὰ ἄλλα ἐξωτερικὰ χαρίσματα τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ του, καὶ τέλος ἐδέχθη τὸ προτεινόμενον συνοικέσιον· ἀγαπῶσα εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀναστασίου τὸν Φραγκῖσκον, εἰς τὴν μνήμην τούτου ἀφιέρωσε τὰ τρυφερώτατα αἰσθήματα τῆς εὐαίσθητου καρδίας της, ἀγνὴν ἐνταυτῷ τὴν συζυγικὴν πίστιν καὶ τὴν στοργὴν τηροῦσα πρὸς τὸν συνδεθέντα μετ' αὐτῆς.

Διὰ νὰ λάβῃ ὁ ἀναγνώστης ἰδέαν τινὰ περὶ τῆς ἐν Ζακύνθῳ ἐκπαίδευσως, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος, παρατίθεμεν ἐπὶ λέξει ὅ,τι ὁ ἴδιος Λούντζης διηγεῖται ἐν ταῖς ἀνεκδότοις ἀυτοβιογραφίαις¹. «Ἐκ τῆς νηπιότητός μου ἐνθυμοῦμαι τὸ πρῶτον σχολεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἠεὺχναζον. Πρὸς τὸ τέλος τῆς Πλατείας Ρούγας, κατὰ τὸ βόρειον μέρος κεῖται ἐκκλησία, εἰς τὸν ἅγιον Στέφανον ἀφιερωμένη· ὅπισθεν αὐτῆς, εἰσερχομένου τινὸς ἐκ τῆς πύλης, ὑπὸ τὸ κωδωνοστάσιον, εἰς πτινας τότε οἰκίσκους, ἐν ὧρα θέρους, καὶ τὸν χειμῶνα εἰς τὸν γυναικωνίτην, ὁ Ἀναγνώστης Κυριαζῆς εἶχε τὸ σχολεῖόν του. Ἀφ' οὗ ἐν αὐτῷ τῷ σχολεῖῳ ἔμαθον τὸ ἀλφάβητον, ἤρχισα καὶ τὴν ἀνάγνωσιν εἰς τὸ Ὀκτωῆχι, ἀλλ' ἡ οὕτω λεγομένη ἀνάγνωσις συνίστατο εἰς πτὸ νὰ διακρατῶ εἰς τὴν μνήμην μου λέξεις, τὰς ὁποίας οὐδαμῶς ἠννόουν. »Κυκλώσατε λαοί, ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἦσαν αἱ πρῶται λέξεις τοῦ τροπαρίου, πρῶτου κειμένου τῆς ἀναγνώσεως· τὸ κυκλώσατε διὰ τῆς ἀναλογίας πτῆς φωνῆς μὲ τὴν λέξιν κλώσσα, εἶχεν ἴσια ἴσια διεγειρεῖ εἰς τὸν νοῦν μου τὴν ἰδέαν τῆς κλώσσας, ὅταν δὲ ἐψιττάκιζον τὸ τροπαρίον, πάντοτε ἐπαρίστατο εἰς τὸν νοῦν μου κλώσσα περιεστοιχισμένη ἀπὸ πτὰ κλωσσόπουλιά της. Τοιουτοτρόπως ἐφήρμοζα τὰς ἐννοίας εἰς τὰς λέξεις. Ἐνθυμοῦμαι τὸ βιβλίον μου τετριμμένον, ἐσχισμένον, διεστιγ-

¹ Διατηροῦμεν τὴν ἀπλότητα τοῦ ὕφους καὶ τῆς γλώσσης τοῦ ἀυτοβιογραφουμένου συγγραφέως.

»μερικόν σχολεῖον. Ἡμέραν τινά ἐλθὼν νὰ ἐπισκεφθῆ τὴν μητέρα μου, νὲν ὃ ἐγὼ ἔμενον ζαρωμένος καὶ ἐντροπαλὸς πλησίον αὐτῆς, κρυφὰ »κρυφὰ ἐνητένιζον πρὸς τὸν Μορατέλην, τοῦ ὁποίου ἡ γαλήνιος καὶ »προσηνὴς φυσιογνωμία ἀπετέλει εἰς ἐμέ ἄλλην ἐντύπωσιν παρὰ τὴν »τῶν βρασοφόρων διδασκάλων μου. Ἐθελγόμενη βλέπων εἰς αὐτὸν ἀν- »θρώπινόν τι, ἐθαύμαζον παρατηρῶν αὐτὸν νὰ μειδιᾷ μὲ χαριέστατον »μειδιάμα, ὅχι μὲ στραβοχείλισμα διδασκαλικόν, ἠπόρουσαν πῶς δὲν »εἶχε τὸ ξηρόν, τὸ ἀπαθὲς τοῦ Κυριαζῆ, πῶς δὲν ἐβλεπον τὴν ὄφρυν »τοῦ Δαρείου, ἡ ὁποία μοῦ ἐπάγωνε τὸ νεανικόν μου αἷμα. Οὐδὲν ἀπο- »πρόπαιον, οὐδὲν βυπαρόν. Ἐνώπιόν μου παρίστατο ἄνθρωπος, καὶ »τοῦτο ἦτο τὸ παραδοξότερον καὶ ἀσυμβίβαστον εἰς τὴν κεφαλὴν μου, »ὅτι δῆλα δὴ ἠδυνάμην νὰ ἀγαπήσω ἄνθρωπον διδάσκαλον ὄντα. »Τοιαύτας ἔκαμνον παρατηρήσεις, καθ' ὃν καιρὸν ἡ μήτηρ μου συνδι- »ελέγετο μὲ τὸ νεοφανὲς ἐκεῖνο παιδαγωγικὸν φαινόμενον, ὅταν τῷ »λέγει δεικνύουσα με :

— »Εἰς ὀλίγα ἔτη θὰ σὰς προσφέρω καὶ ἄλλον μαθητὴν.

— »Καὶ διατὶ ὅχι ἀμέσως ;

» Ἀκούων τοῦτο ἐσκίρτησα, ἔγεινα ὀλοκόκκινος· καρδιοκτυπῶν περι- »βέμενον τὴν ἀπάντησιν τῆς μητρός μου, ἥτις σιωπῶσα μὲ ἐθώπευσεν. Εἰς »τὰ μητρικὰ θωπεύματα προσέθετεν ὁ Μορατέλης τὰ ἰδικά του. »Καὶ τότε νέα ἀνακάλυψις ! εἶδον χεῖρα καθαρὰν, σύμμετρον, καλο- »καμωμένην, ὄνυχας ὅχι βρωμερούς, ἐναντία προσόντα τῶν πρώτων »διδασκάλων μου, ἐξαιρουμένου τοῦ Γερμανοῦ, μὲ τὴν χεῖρα ὅμως »τοῦ ὁποίου οὐδέποτε ἔλαβα φιλικὰς σχέσεις· ἀπεφασίσθη νὰ γείνω »μαθητὴς τοῦ σχολείου, τὸ ὁποῖον ὁ Μορατέλης ἐμελέτα νὰ ἀνοίξῃ.»

» Ἐπρώτεον μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου τούτου· ἀγνωσῶ τί »βροχίτευμα ἐξήσκησεν ἐπ' ἐμοῦ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος· τὸν ἠγάπησα, »ἠγάπησα τὴν σπουδὴν, βοηθούμενος ὑπὸ τῆς μητρός μου· ὅσον ἐπρο- »ώδευον τόσον μᾶλλον ἐφλεγόμενη ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῶν ἰταλικῶν γραμ- »μάτων· μὲ ἠδυνεν ὅ,τι πρότερον μὲ ἀηθίαζε, καὶ ἔκτοτε ἐγεννήθη »εἰς ἐμέ ἡ φαντασιοπληξία νὰ γείνω καὶ συγγραφεὺς. Ἀσθενήσας, »κατὰ τὴν μακρὰν ἀνάρρωσίν μου ἐβάλλην νὰ γράφω κωμωδίας, καὶ »ἐντὸς ὀλίγων μερῶν ἐμουτζούρωσα κάμποσον χαρτί. Ἐγράψα μίαν αὐτο- »καλουμένην κωμωδίαν, κατὰ τὴν ιδέαν μου κωμωδίαν, ἡ ὁποία μετὰ »ταῦτα δεδεμένη εἰς βιβλιάριον συναπετέλει μέρος τῆς βιβλιοθήκης »μου. Ἐνόμισα πρέπον νὰ παραστήσω καὶ τινὰς τῶν κωμωδιῶν μου, »διὸ μοῦ ἐκατεσκεύασαν κούκλιας, διὰ τῶν ὁποίων ἐγείνεν ἡ παράστα- »σις πρὸς μεγίστην ἀγαλλίασιν τῆς μητρός μου, ἥτις οὐδενὸς ἐφείδετο

ἡμέσου δυναμένου νὰ μὲ εὐχαριστήσῃ, συμβοηθουμένη καὶ ὑπὸ τοῦ »ιατροῦ τῆς οἰκογενείας Παύλου Βούτου, ὁ ὁποῖος ἠκροάζετο μετ' »ἄκρας ὑπομονῆς τὰς κωμωδίας μου».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὁ ἀναγνώστης βλέπει πόσον ἐπιδρᾷ ἡ καλὴ συμ- »περιφορὰ καὶ ἡ μέθοδος τῆς διδασκαλίας καὶ ἡ εὐκοσμία εἰς τὴν »ἀπλὴν καρδίαν τῶν μικρῶν παιδιῶν. Ἐξακολουθοῦμεν παραθέτοντες ἐκ »τῶν ἀνεκδότων αὐτοβιογραφιῶν τοῦ Λούντζη καὶ ἄλλας περικοπὰς, »ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς διδάγμα εἰς τοὺς παιδαγωγούς, διδασκάλους »καὶ γονεῖς, ἀμα δὲ καταδείξωσι τὴν εὐγνώμονα μνήμην, ἣν ὁ Λούν- »τζης ἐν τῇ ἀνδρικῇ του ἡλικίᾳ, ἐθήρει πρὸς τὸν εὐγενῆ, ἱκανὸν καὶ φι- »λέλληνα διδάσκαλόν του.

« Ἀπέθανεν ὁ Μορατέλης τὸ 1818. Οὕτω δὲ ἐξέλειψεν ὁ κυριώτερος »μοχλὸς τῆς ἀνατροφῆς μου, στηριζομένης ἐπὶ τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ »σεβασμοῦ. Ὁ θάνατος αὐτοῦ ὑπῆρξε συμφορὰ ὡς πρὸς τὴν ἐκπαιδευ- »σίν μου· τὸν ἐκλαυσά ὡς ἄλλον πατέρα. Ἄλλ' ἡ τόσον ἀρμονικῶς »ἀναπτυσσομένη ἀνατροφή μου ἐκινδύνευσε νὰ φθαρῇ. Ἐκτὸς τῶν »ἠθικῶν προτερημάτων καὶ τῆς παιδαγωγικῆς ἀξίας του, ἦτο ἀνὴρ »προικισμένος μὲ πολλὰς καὶ ποικίλας γνώσεις. Εἶχε χρηματίσει κα- »θηγητῆς τῆς φυσικῆς ἐν Ἰταλίᾳ καὶ περὶ τῆς ἐπιστήμης ταύτης εἶ- »νχεν ἐκδώσει σύγγραμμα, ὡς καὶ ἐπιστολάς ἀπευθυνομένας εἰς κυρίαν »τινὰ περὶ φυσικῆς ἱστορίας. Ἦτο φιλέλλην ἔνθερμος, καὶ ἐνθυμούμαι »ὅτι, ὅτε ἐνόησε τὸν συνώδευον εἰς τὸν περίπατον πρὸς ἀμοιβὴν τῆς »ἐπιμελείας μου καὶ εὐρισκόμεθα εἰς τόπον ὅθεν ἐβλέπομεν τὴν ἀπέ- »ναντι Πελοπόννησον, τότε ὑπὸ τὸν ζυγὸν εἰσέτι διατελοῦσαν, ἔμπλεως »ἐνθουσιασμοῦ αὐτοσχεδίαζε στίχους, πότε μὲν ἐλεινολογῶν τὴν κατὰ- »στασιν, πότε δὲ προσδοκῶν τὴν ἔγερσιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ οὕτω »διήγειρεν εἰς τὰς νεαρὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν τὸν ἔρωτα τῆς πατρι- »δος καὶ τῆς ἐλευθερίας, πρὸς τὸν ὁποῖον σκοπὸν ἔτεινε καὶ ἀπασα ἡ »διδασκαλία του. Ἀπὸ τὸν ξένον τοῦτον ἔμαθον ὅτι ἀνήκω εἰς ἐνδο- »ξον ἔθνος, ἀπὸ τὸν ξένον ἔμαθον τὰ ὀνόματα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν »τῶν ἀπαθανατισάντων τὸ πάλαι τὸ ἔθνος μου, τὰ ὁποῖα δὲν ἠδυνά- »μην νὰ μάθω οὔτε ἀπὸ τὸ Ὀκτώμηχι οὔτε ἀπὸ τὸ Ψαλτήριον . . . »Κατὰ τὰς ἐξετάσεις τοῦ Γυμνασίου τοῦ 1816 εἶχεν ὁ Μορατέλης »ἐκφωνήσει λόγον, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν ἐτυπώθη τὸ »ἀκόλουθον ἔτος ἐν Κερκύρᾳ, δαπάναις τῶν μαθητῶν. Μεγάλως ὑπε- »ρηφανεύθη, ὅταν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν συνδρομητῶν ἀνέγνωσα ἐν- »τυπον τὸ ὄνομά μου· μοι ἐφάνη ὅτι δὲν ἤμην πλέον ἀσημαντὸν ἐνδεκα- »μετὲς παιδάριον, ἀλλ' ἀνὴρ ἤδη γνωστός. Ἐξέδωκε προσέτι ὁ Μορα-

»τέλης και διατριβήν περί οίνοποιίας, τυπωθείσαν ἐν τῷ τότε τυ-
»πογραφείῳ τῆς Ζακύνθου¹.

«Οἱ διδάσκαλοι μου οἱ διαδεχθέντες τὸν Μορατέλην μὲ ἕκαμον σχε-
»δὸν νὰ λάβω ἀποτροφήν πρὸς ὃ,τι αὐτὸς εἶχε κάμει νὰ ἀγαπήσω.
»Ἡρχισα νὰ φοιτῶ εἰς ἕκαστον σχολεῖον, νὰ συναναστρέφωμαι μὲ διε-
»στραμμένα παιδάκια, ὀλίγα μανθάνων, πολλὰ ὅμως ἀποκτῶν ἑλατ-
»τώματα, ἕως ὅτου ἡ μήτηρ μου ἀπεφάσισε νὰ μὲ ἐκβάλη ἀπὸ ἐκεῖνο
»τὸ σχολεῖον καὶ νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεώς μου κατ' οἶκον,
»δι' ἰδιαιτέρων διδασκάλων. Ἐλαβον διὰ τὰ ἑλληνικὰ τὸν διδάσκα-
»λον Ἀναστάσιον Καραβίαν μεταξὺ τῶν σχολαστικῶν σχολαστικῶ-
»τατον, εἰδέχθῃ τὴν μορφήν. Ἐνθυμοῦμαι τὴν δυσώδη πληγὴν ἣν
»εἶχε τότε εἰς τὸν λαιμόν, ἐκ τῆς ὁποίας ἔσταζε τὸ πύον· ἡ εἰδέχθεια
»τοῦ προσώπου του, τὰ ἄγρια μαλλιά του, τὰ ὅποια ἄλλο κτένι παρὰ
»τοὺς ὄνυχας δὲν ἐγνώριζον, οἱ μικροὶ τζιμπλιασμένοι ὀφθαλμοὶ μὲ τὰ
»βλέφαρα καταφαγωμένα ὑπὸ τῆς εὐλογίας, ἡ ὁποία τῷ εἶχε διεστιγ-
»μένον τὸ πρόσωπον, τὸ ἄλογον τῆς διδασκαλίας του, ἡ κόλασις τῆς
»γραμματικῆς, ἡ σκαιότης τοῦ ἤθους, τὸ βάνουσον τῆς συμπεριφορᾶς
»τοῦ διδασκάλου τούτου, ὅλα ταῦτα συνετέλεσαν, ὥστε νὰ συλλάβω
»ἀκάθηκτον ἀποτροφήν πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Ἐξ ἐναντίας
»ἔμαθον τὰ γαλλικὰ χάριν τοῦ διδασκάλου μου. Ὀνομάζετο δὲ οὗτος
»Ἰάκωβος Πινέλ, πρόσφυξ εἰς τὴν Ζάκυνθον, καθὼ χρηματίσας μέλος
»τῆς διαρκούσης τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως Συνελεύσεως καὶ εἰς τῶν
»ψηφισάντων τὸν θάνατον τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου ις'. Ἀπὸ τὸν ἀ-
»γαθὸν κανονικὸν Γυραρδίνην, ὅστις παρέδιδε τὰ ἰταλικὰ καὶ λατινικὰ
»ὀλίγα ἔμαθον, δὲν ἀπέμαθον ὅμως τὰ μεμαθημένα καὶ διὰ τοῦτο πε-
»ρισσότερα παρὰ εἰς τὸν διδάσκαλον ὀφείλω νὰ ἀποδώσω χάριτας εἰς
»τὴν ἀκάματον καὶ νοήμονα μητέρα μου. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ φι-
»λομάθεια ἐξέλιπεν, ἡ δὲ σπουδὴ κατήντησε δι' ἐμὲ βάρος καὶ ἄλ-
»γος. Ἐγείνα θυροβάδες, ἀνήσυχον, δυσάγωγον παιδάριον καὶ ἤθελον
»καταντήσῃ ἀπὸ κακοῦ εἰς τὸ χεῖρον, ἂν δὲν μὲ ἀνεχαίτιζεν ἡ θερμο-
»πάτη ἀγάπη καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν μητέρα μου.»

¹ Τὸ βιβλίον τοῦτο τοῦ Μορατέλη φέρει τίτλον «Dei mezzi più facili per migliorare e conservare i vini di Zante. Memoria economica rurale di G. B. Moratelli, professore d'italiana e latina filologia nel liceo Zacintio, membro dell' Accademia Jonia. Zante 1817 εἰς ἕξδον VIII—73 ἀφιερῶται εἰς τὸν κόμητα Πέτρον Μακρόην. Ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1817 ἐξέδωκε καὶ τὴν δευτέραν ἕκδοσιν τοῦ λόγου αὐτοῦ. Vantaggio della pubblica istruzione a preferenza della privata, per formare un carattere regionale σελ. 38. Ὅλα τὰ ὀλίγα ἔργα τοῦ Μορατέλη ἦσαν, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, κοινωφελῆ.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὅτι μίᾳ τῶν αἰτιῶν διὰ τὰς ὁποίας πολλοὶ ἐν Ἑπτανήσῳ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ὀλίγον κατεγίνοντο εἰς τὴν τῶν ἑλληνικῶν μελέτην, ἦτο καὶ ἡ ἔλλειψις καταλλήλων διδασκάλων, ὧν τινες, ἂν καὶ ἦσαν δόκιμοι ἑλληνισταί, ἑστεροῦντο μεθόδου. Τούτου ἕνεκα προετιμῶντο οἱ Ἴταλοὶ διδάσκαλοι, παρ' ὧν ἐμάνθανον καὶ τὴν ἑλληνικὴν γραμματολογίαν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀποδεικνύεται προσέτι ὁποίας μεγίστης ὀφελείας πρόξενος δύναται νὰ γείνη εἰς τὴν οἰκογένειαν ἡ μήτηρ, ὅσας εἶχε τὰς δυνατόμεις αὐτὴ ἡ ἴδια νὰ εἶνε ἡ πρώτη παιδαγωγὸς καὶ διδάσκαλος τῶν τέκνων τῆς. Ἡ κατ' οἶκον ἀνατροφή εἶνε σπουδαία· αὕτη μορφώνει καὶ διαπλάσσει τὴν καρδίαν, αὕτη καθιστᾷ τοὺς ἀρίστους πολίτας. «Ἡ μήτηρ μου, λέγει ὁ Λούντζης, μὲ εἶχεν ἀναθρέψει μᾶλλον εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ παρὰ εἰς τὸν φόβον τοῦ διαβόλου, μὲ εἶχε περισσό-»τερον διδάξει τὰ καθήκοντα καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ χριστιανοῦ παρὰ τὰ ἐξωτερικὰ ἔργα, μὲ εἶχε περισσύτερον δὲ ἠμιλήσει περὶ συνειδή-»σεως, παρὰ περὶ κολάσεως».

Ἐνῷ ὁ Λούντζης εὐρίσκετο εἰς θέσιν οὐχὶ τόσον εὐχάριστον ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως καλῶν διδασκάλων, ἐξεργάγη αἴφνης ὁ Ἄγων καὶ πάντες σχεδὸν οἱ Ἑπτανήσιοι ἔστρεψαν τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸ μέγα γεγονός, οὗ τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο ἡ ἀναγέννησις τῆς πατρίδος. Ὁ Λούντζης αὐτοβιογραφούμενος ἱστορεῖ «... ἦλθε καιρὸς καθ' ὃν ἀρχ-»τος ὁ ἐνθουσιασμὸς, ζέσις τις τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας, ἡ ὁποία »εἶχε μεταβληθῆ σχεδὸν εἰς μανίαν, κατεκυρίευσε τοὺς κατοίκους »ἅπαντας τῆς νήσου. Ἐγὼ δὲ εἶτε ἐξ ἐνστικτοῦ, εἶτε ἐκ πιθη-»κισμοῦ ἄφρινον νὰ μὲ παρασύρῃ ἡ ὄρμη τοῦ χειμάρρου· ἐν μέσῳ τῆς »γενικῆς ἐκείνης ἄλλ' εὐγενεστάτης γενναίας παραφορᾶς, ἐγὼ μὲ »τινα ἄλλα τρελλὰ παιδάκια ἐσχεδιάσαμεν λαθραίως νὰ δραπέτευ-»σωμεν καὶ νὰ δράξωμεν τὰ ὄπλα ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ἀ-»δελφῶν μας.

«Στίφη ἐνόπλων ἀνδρῶν νυχθημερὸν ἀνεχώρουν ἀπὸ ὅλα τὰ παρά-»νλια τῆς νήσου, ἵνα ἐνωθῶσι μὲ τοὺς ἐν τῇ ἀπέναντι στερεᾷ μαχομένους, »ὥστε δὲν ἤθελε μᾶς ἀποθῆ δύσκολος ἡ δραπέτευσις, πολλῶ μᾶλλον καθ' »ἑσὸν ὑπῆρχον ἄνθρωποι τόσον μαρῶ διὰ νὰ μᾶς βοηθήσωσιν. Ἡ ἀ-»γαθὴ μου μήτηρ ἀφ' ἐνὸς μὲν βλέπουσα ὅτι τὰ παιδοκαμώματα ἡ-»δύναντο νὰ μεταβληθῶσιν εἰς ὀλεθριωτάτην τινὰ παρεκτροπὴν, ἀφ' »εἰτέρου δὲ σκεπτομένη ὅτι ἦτο μεγίστη ἀνάγκη νὰ προβλέψῃ διὰ τὴν »ἐκπαιδευσίν μου, ἀπεφάσισε νὰ μὲ στείλῃ εἰς τὴν Ἴταλίαν, ἐκεῖ δὲ »νὰ εὔρω τὰ μέσα διδασκαλίας, ἅτινα δὲν ἠδύνατο νὰ μοὶ παρίξῃ ἡ

»πατρίς, όπου πολλούς μὲν εἶχα διδασκάλους διὰ τὰ κακὰ καὶ ἀξιό-
 ρημπα, ὀλιγίστους δὲ διὰ τὰ καλὰ καὶ ἐπαινετὰ ἔργα».

* *

Τῷ 1823 ἐπιβιβασθεὶς ἐμπορικοῦ πλοίου, ὁ Λούντζης, συνοδευόμε-
 νος δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του, ἀνεχώρησε. Φθάσας
 εἰς Ἀγκῶνα, μετέβη εἰς τὴν Ῥώμην. Τὸ θέαμα νέων τόπων ἄλλων ἀν-
 θρώπων, διαφόρων ἡθῶν, τὸ μεγαλεῖον τῆς Ῥώμης, οἱ θαυμάσιοι ναοί
 τῆς, τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς λατρείας, κατὰ τὴν ἑορτὴν ἰδίως καθ' ἣν
 ἔλαχε τῆς Ἀναλήψεως, καθ' ἣν ὁ Πάπας ἐκ τοῦ παραθύρου τῶν ἀ-
 νακτόρων του ἠλόγει τὴν πόλιν καὶ τὴν οἰκουμένην, urbem et or-
 bem, πάντα ταῦτα, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ, διεσκέδασαν τὴν θλίψιν
 του. Μετ' οὐ πολὺ μετέβη εἰς τὴν Σιένην, ὅπου ἐνεγράφη ὑπότροφος
 ἐν τῷ ἐκεῖσε ἐκπαιδευτηρίῳ, τοῦ ὁποίου καὶ οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ διευ-
 θύνοντες ἦσαν μοναχοὶ τοῦ τάγματος delle Scuole pie. Μετὰ τὴν
 παρέλευσιν ἐνός ἔτους, ἡ μοναστικὴ ζωὴ τοῦ ἐκπαιδευτηρίου τοῦ ἐφάνη
 ἀφόρητος, διότι, ὡς ὁμολογεῖ, οἱ φοιτηταὶ ἠναγκάζοντο νὰ εἶναι κα-
 λογηρικώτεροι τῶν ἰδίων καλογήρων. Ἡ ἀγαθὴ μήτηρ, μα-
 θοῦσα τοῦτο, ὅπως εὐχαριστήσῃ τὸν Ἐρμάννον τῆς, τῷ ἐπέτρεψε νὰ
 ἐγκαταλείψῃ τὸ ἐκπαιδευτήριον καὶ οὕτω τὸ φθινόπωρον τοῦ 1824 με-
 τέβη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, ὅστις ἐπὶ τούτῳ παρευρέθη, εἰς Βονω-
 νίαν, ὅπου ἔσχε τὴν μεγάλην τύχην νὰ τὸν δεχθῇ ὁ περικλεῆς Παῦλος
 ὁ Κώστας, ὁ γνωστός τῆς Ἰταλίας συγγραφεὺς, ὅστις, ἀφοῦ ἀπελύθη
 τῆς δημοσίας διδασκαλίας, παρὰ τῆς παπικῆς κυβερνήσεως κατα-
 διωκόμενος, ἐλάμβανε παρ' αὐτῷ νέους, ὡς ἐπὶ τῷ πολὺ ξένους, οὓς
 ἐδίδασκεν ἰδιαιτέρως. «Ἡ οἰκία τοῦ Κώστα, λέγει ὁ Λούντζης, πα-
 ρίστανεν ἐν εἶδος Ἀκαδημίας, ἥτις, ὅπως κάλλιον ὁμοιάζῃ πρὸς τὴν
 »ἀρχαίαν, εἶχε καὶ τερπνὸν κῆπον καὶ ἐπισκέψεις περιβλεπτῶν ἀνδρῶν.»
 Ἡ ἀρχὴ ὅμως ἐκτιμῶσα τὸν Κώσταν, διώρισεν αὐτὸν καθηγητὴν
 ἐν τῷ Λυκείῳ τῆς Βονωνίας, ἀλλ' ἕνεκα τῆς μεταλλαγῆς τῶν πραγ-
 μάτων, οἱ δυνάσται ἐκ νέου ἐπανῆλθον καὶ ὁ Κώστας δὲν ἦτο βε-
 βαιῶς εὐχαριστημένος. Αἱ παράδοξοι καὶ αἰφνίδιοι τύχαι τῆς Ἰ-
 ταλίας πολλὴν λύπην προξένουν εἰς τὸν μέγαν πατριώτην, ὅστις ἀ-
 κράδαντον εἶχε τὴν πίστιν ὅτι ἡ ἀνθρωπότης δὲν δύναται νὰ ὀπισθο-
 δρομήσῃ, διὸ μετέβη εἰς Νεάπολιν, συνοδευόμενος παρ' ἄλλων ἐνδό-
 ξων Ἰταλῶν φυγὰς, μετὰ τὴν καρδίαν μεστήν πικρίας, ἐπέστρεψεν εἰς
 Βονωνίαν, ὅπου ἀπελύθη τῆς ὑπηρεσίας, καταργηθέντος τοῦ Λυκείου.
 Ἀπὸ τὸν Κώσταν ὁ Λούντζης πολὺ ὠφελήθη, καθότι εἶχε κλίσιν εἰς τὴν
 φιλολογίαν καὶ γραμματολογίαν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην. Ἴδου τί

ὁ ἴδιος λέγει· «Ἐπεκράτει παρ' ἡμῖν συνήθεια ὅσοι νέοι μετέβαινον
 »εἴτε εἰς Ἰταλίαν εἴτε ἀλλαχοῦ νὰ σπουδάζουν τὴν ἱατρικὴν ἢ
 »τὰ νομικά. . . Ἐγὼ προσδιωρισμένος ὦν διὰ τὰ νομικά, ἀδιά-
 »φορον ἂν εἶχον ἢ δὲν εἶχον κλίσιν, κατεγράφην φοιτητῆς τοῦ Πανε-
 »πιστημίου εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν. Τὰ νομικά μαθήματα ἦσαν ἡ
 »τελευταία ἐνασχόλησίς μου· μετὰ ζῆλον κατεγινόμεν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ
 »Κώστα παραδιδόμενα. Ἐκ φύσεως ἔρρεπον πρὸς τὰ ἰταλικά γράμ-
 »ματα καὶ ἡ κλίσις μου ταχέως μετεβλήθη εἰς πάθος, ὑπὸ τὴν ὀδη-
 »γίαν τοιοῦτου διδασκάλου, τοῦ ὁποίου τὰ μαθήματα δὲν περιορι-
 »ζοντο εἰς τὴν φιλολογίαν, ἀλλὰ συμπεριλαμβάνον καὶ τὴν φιλοσο-
 »φίαν.»

Ὁ Λούντζης συνέλαβε τὴν ιδέαν νὰ μάθῃ τὰ μαθηματικά, διὸ
 λαθῶν διδάσκαλον, μετὰ πολλοὺς κόπους ἐνόησεν ὅτι δὲν ἦτο γεννη-
 μένος διὰ τοιαύτας μελέτας, ἀφοῦ ὁ ἴδιος καθηγητῆς ὠμολόγησεν ὅτι
 εἶχεν ἀντιμαθηματικὸν ἐγκέφαλον. Κατὰ τὰς διακοπὰς μετέβαινεν
 εἰς ἄλλα τῆς Ἰταλίας μέρη, ἔνθα συνέδεσε φιλίαν καὶ σχέσεις μετὰ
 διαπρεπῶν ἀνδρῶν, ἀδιακόπως πλουτιζόμενος μετὰ νέας γνώσεις. Ἀξιο-
 σημείωτον εἶνε τὸ ἐξῆς, ὅπερ διηγεῖται· « . . . Μετέβην εἰς Φλω-
 »ρεντίαν, ὅπου ἐγνώρισα τὸν Τερέντιον Μαρμιάνην, τὸσῳ τῷ καιρῷ
 »ἐκείνῳ καταδιωκόμενον ὑπὸ τῆς τύχης, ὅσον μετὰ ταῦτα παρ'
 »αὐτῆς εὐνοηθέντα. Τοιαύτη ἦτο τότε ἡ κατάστασις τοῦ ἀνδρός
 »τούτου, ὥστε διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν καταδιωγμῶν τῆς παπικῆς
 »κυβερνήσεως, ἧς τιнос ἦτο ὑπήκοος, καθὰ ἐν Πεζάρῳ γεννηθεὶς, με-
 »παρεκάλει νὰ μεσολαβήσω ὅπως ἐπιτύχῃ θέσιν οἰκοδιδασκάλου εἰς
 »Ζάκυνθον.» Τὰ πράγματα ἠλλαζαν καὶ οὕτως ἐστερήθη ἡ Ζάκυνθος
 τῶν φώτων τοῦ μεγάλου τούτου τῆς Ἰταλίας τέκνου.

Ἐν ταῖς αὐτοβιογραφίαις ὁ Λούντζης διηγεῖται τὰς ἐξ Ἰταλίας ἐν-
 τυπώσεις του καὶ ἄλλα, ἅτινα νομίζομεν ἄσχετα μετὰ τὸν σκοπὸν τοῦ
 παρόντος ἄρθρου· παραλαμβάνομεν μόνον τὰ ἐξῆς, ἅτινα συνδέονται
 μετὰ τὸν πνευματικὸν του βίον. «Ἐν τοσούτῳ ἡ ἐλπίς νὰ γείνω συγγρα-
 »φεὺς ἐπληροῦτο, ἀδιάφορον πῶς. Εἶχε σχολιάσει ὁ Κώστας τὴν θεῖαν
 »Κωμωδίαν τοῦ Δάντε Ἀλλιγιέρη, ἀφ' οὗ δὲ ὁ τυπογράφος ἐδημο-
 »σίευσεν τὴν πρώτην μᾶλλον πολυδάπανον ἐκδοσιν, ἐσκέπετο· νὰ τυ-
 »πώσῃ ἄλλην εὐθνοτέραν. Ὁ τυπογράφος εἰς τὴν οικονομικὴν ταύ-
 »την ἐκδοσιν ἠθέλησε νὰ προσθέσῃ προοίμιον, τὸ ὁποῖον ἐπεφορτί-
 »σθην νὰ συντάξω. Τὸ ἔγραψα καὶ εἶδε τὸ πῶς τῆς δημοσιότητος.
 »Καὶ τοι μὴ ὑπάρχοντος τοῦ ὀνόματός μου ἐν ἐκείνῳ τῷ προοίμιῳ, ἐνη-
 »θρυνόμεν βλέπων τυπωμένον αὐτὸ τὸ οἰωνόηποτε γέννημα τοῦ κον-

»δουλίου μου, αὐτὴν τὴν ἀπαρχὴν τῶν φιλολογικῶν κόπων μου. Αἱ δὲ
»εὐχαριστίαι τοῦ τυπογράφου ὑπῆρξεν ἡδύτατον θυμίαμα εἰς τὴν φι-
»λοδοξίαν μου. Τὸ πρῶτον βῆμα ἔμελλε ταχέως καὶ δευτέρον νὰ ἐπα-
»κολουθήσῃ».

«Ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Πίσσης ἐλάμβανον τὸν διδακτορικὸν στέ-
»φανον δύο νέοι συμπολίται μου, ἐν αὐτῇ δὲ τῇ περιστάσει ἔστοχά-
»σθη νὰ γράψω πρὸς αὐτοὺς συγχαρητήριον ἐπιστολὴν, ἣτις τῷ
»1827 ἐδημοσιεύθη διὰ τοῦ τύπου ἐν Βονωνίᾳ. Δὲν περιεῖχε μωρολο-
»γίας, ἀλλὰ σπουδαίας σκέψεις, κυρίως εἰς τῆς πατρίδος τὰ δεινὰ ἀ-
»ποβλεπούσας καὶ ἐνδεικνυσούσας τὰ τῆς θεραπείας. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη
»ἐπληρέθη καὶ χάρις εἰς αὐτὴν ἔλαβον διαβατήριον, δι' οὗ νὰ περιη-
»γῶμαι τὰς χώρας τῆς πολιτείας τῶν γραμμάτων.» Ἀπέκτησεν οὕτω
καὶ διαπρεπεῖς φίλους, ἐν οἷς τὸν Πέτρον Γιορδάνην καὶ τὸν τραγικὸν
Νικολίνην.

Τέλος ἐσκέφθη ὅτι ὁ καιρὸς παρήρχεται καὶ ἔπρεπε νὰ λάβῃ τὸ δι-
πλωμα. Ἐπιστρέψας εἰς Βονωνίαν ἐπεδόθη σοδραῶς εἰς τὰς νομικὰς με-
λέτας, ὅπως λάβῃ τὰς σχετικὰς ἀποδείξεις καὶ μεταβῆ εἰς ἄλλο Πα-
νεπιστήμιον καὶ ἀξιώθῃ τοῦ διδακτορικοῦ διπλώματος, ὅπερ δὲν ἠδύ-
νατο νὰ λάβῃ ἐν Βονωνίᾳ, καθὼ ἕτερόδοξος. Μεταβὰς λοιπὸν εἰς
Πίζαν, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς νομικῆς τῇ 22 Δεκεμβρίου τοῦ 1827.
Οὕτως ἔγεινεν ἡ ἐπιθυμία τῆς μητρὸς του. Διδάκτωρ γενόμενος, ἐπα-
νέκαμψεν εἰς Βονωνίαν καὶ ἀκολούθως διηθύνθη εἰς Βενετίαν, ὅπως ἴδῃ
τοὺς ἐκ μέρους τῆς μητρὸς του συγγενεῖς του. Περὶ τῆς Βενετίας σὺν
τοῖς ἄλλοις λέγει· «Εἰς πολλὰ ἐπέισθη ὅτι ἡμεθα τότε οἱ Ζακύνθιοι
»καὶ ἔτι μᾶλλον οἱ Κερκυραῖοι οἱ ἄμεσοι κληρονόμοι τῶν Ἑνετῶν.»

Τὴν 3 Μαΐου τοῦ 1828 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ζάκυνθον, τὴν ποθητὴν
τοῦ γενέτειραν, ἐπιστήμων ἢ μᾶλλον εὐπαιδευτος λόγιος.

Σπυρίδων δὲ Βιάζης.

Ο ΣΤΡΑΤΑΡΧΗΣ ΣΟΥΒΑΡΩΦ

Ἡ τελευταία ἀσθένεια τοῦ ἀποβιώσαντος αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσ-
σίας Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ' κατέστησε πασίγνωστον τὸ ὄνομα τοῦ θερα-
πεύοντος αὐτὸν ἱατροῦ Σαχάριν καὶ αἱ ἰδιοτροπίαί τοῦ περιφήμου ῥώσσου
παθολόγου διελαλήθησαν διὰ τῶν ἐφημερίδων καθ' ἅπασαν τὴν ὑφή-
λιον. Ἄλλ' οἱ ἀλλόκοτοι αὐτοὶ χαρακτῆρες ἐν Ῥωσίᾳ δὲν εἶνε, ὡς
φαίνεται, σπάνιοι, καὶ ἡ ἔκτροπος συμπεριφορὰ τοῦ Σαχάριν ὑπεθυ-
μίζει ἐν πολλοῖς ἄλλον ἐπιφανῆ ὁμοειδή του, τὸν περιβόητον στρα-
τηγὸν Σουβάρωφ, μετὰ τοῦ ὁποίου ἔχει πολλὰ σημεῖα ὁμοιότητος.
Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ καλὸν κρίνομεν ν' ἀφηγηθῶμέν τινας τῶν περι-
φημοτέρων ἰδιοτροπιῶν τοῦ στρατηγοῦ τούτου, αἵτινες εἰσι τὸσον
πολλαὶ καὶ τὸσον ἀλλόκοτοι, ὥστε βεβαίως διστάζει πᾶς τις ἂν πρέπη
νὰ τὸν θεωρήσῃ ὡς ἔχοντα σώας τὰς φρένας καὶ ἀπορεῖ πῶς τοιοῦτος
ὢν διετήρησεν ἕως τέλους τὸ ὑψηλὸν τοῦ ἀξιώμα καὶ διέπρεψε μάλιστα
ἐν αὐτῷ.

Διὰ τοὺς ἀγνωσοῦντας τὸν βίον τοῦ ἐπιφανοῦς τούτου ῥώσσου στρα-
τήλατου, παραθέτομεν ἐνταῦθα μερικὰς βιογραφικὰς πληροφορίας. Ὁ
Ἀλέξιος Βασιλείεβιτς, κόμης Σουβάρωφ ἐγεννήθη ἐν Μόσχᾳ τῷ 1729
καὶ ἀπέθανεν ἐν Πετροπόλει τὴν 6 Μαΐου 1800. Ὁ πατὴρ του στρα-
τηγὸς καὶ γερουσιαστὴς ὀνόματι Σουβόρ, κατήγετο ἐκ Σουηδίας. Ὁ
Σουβάρωφ κατετάχθη ἀνώτατος εἰς τὸν στρατὸν καὶ διαπρέψας ἀνῆλθε
ταχέως εἰς τὰ ἀνώτατα στρατιωτικὰ ἀξιώματα. Ἐνυμφεῦθη
μῖαν ἀνεψιάν τοῦ Ρομαντζῶφ, ἀλλὰ μετ' ὀλίγου καιροῦ συμβίωσιν,
διεζεύχθη αὐτὴν. Μετέσχε τοῦ ἑπταετοῦς πολέμου, ἰδίως ὅμως διεκρίθη
εἰς τοὺς κατὰ τῶν Πολωνῶν καὶ Τούρκων ἀγῶνας. Εἰς μίαν κατὰ
τῶν Τούρκων μάχην τῷ 1717 ἐπληρώθη βαρέως καὶ ἐνομίσθη νεκρός·
ἀλλὰ συνελθὼν ὤρμησε κατόπιν τῶν εἰς φυγὴν τραπέντων στρατιωτῶν
του, ἐπανήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὴν μάχην καὶ κατετρόπωσε τὸν ἐχθρόν. Ἄλ-
λοτε πάλιν ἕνεκα τῆς εὐτολμίας του θὰ ἠχμαλωτιζέτο, ἐπιτεθεὶς μετ'
ὀλίγων ἀνδρῶν καὶ περικυκλωθεὶς ὑπὸ πολυαριθμῶν ἐχθρῶν, ἂν δὲν
ἔσφζεν αὐτὸν ἐγκαίρως ἐπελθὼν ὁ πρίγκιψ Ρέπνιν. Ἐνίκησε τὸν μέγαν
βεζύρην Μεχμέτ ἐν Φοξανίῳ καὶ κατόπιν ἐν Ρίμνικ, ὁμοῦ μετὰ τοῦ
δουκὸς Σαξ—Κοβούργου, κατατροπώσας μετὰ 10 χιλιάδων ἀνδρῶν

δεκαπλασίους ἐχθρούς. Διὰ τὸ ἀνδραγαθήμᾳ του τοῦτο ἐτιμήθη διὰ τοῦ τίτλου τοῦ κόμητος, ἀπονειμηθέντος αὐτῷ ταύτοχρόνως παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας καὶ παρὰ τῆς Αἰκατερίνης τῆς Β', ἥτις ἰδιαιτέρως ἐχορήγησεν αὐτῷ καὶ σημαντικὴν δωρεάν. Ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφόδου τὸ Ἰσμαήλιον τῷ 1789, κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην δ' ἐσφάγησαν κατὰ διαταγὴν του 30 χιλιάδες Τούρκων καὶ διὰ τὴν φοβερὰν ταύτην αἱματοχυσίαν ἐπωνομάσθη σφαγεύς. Καταστείλας τὴν ἐξέγερσιν τῆς Πολωνίας ἐν ἔτει 1794, διεκρίθη καὶ πάλιν διὰ τὴν θηριωδίαν του, θανατώσας ἐννέα χιλιάδας ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ προαστείου Πράγα, ὅπερ ἐκυρίευσε πρὶν εἰσελάσῃ εἰς τὴν Βαρσοβίαν. Τότε ἀπενεμήθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς αὐτοκρατείας ὁ βαθμὸς τοῦ στρατάρχου καὶ τοῦ ἐδωρήθησαν ὡς ἀμοιβὴ ἀπέραντοι γαῖαι. Ὁ αὐτοκράτωρ Παῦλος, διαδεξάμενος τὴν μητέρα του καὶ ἀποστρεφόμενος πάντας ὅσους ἐκείνη ἠύνοιε, τὸν ἀπέστειλεν οὐχ ἤττον εἰς Ἰταλίαν ἐπὶ κεφαλῆς στρατοῦ, ὅπως ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Αὐστριακῶν ἐξώσωσιν ἐκεῖθεν τοὺς Γάλλους. Ἐκεῖ κατεφάνη ἰδίως ἡ στρατηγικὴ του ἀξία, διότι κατετρόπως ἀλληλοδιαδόχως τοὺς Γάλλους στρατηγούς Σερρέ, Μακδονὰλ καὶ Ζουμπέρ, διὰ τὰ κατορθώματά του δὲ ταῦτα ἐπωνομάσθη ὁ Ἰταλικός. Ἀλλὰ κατὰ τὴν εἰς Ἑλβετίαν ἐκστρατείαν ἠτύχησεν, ἠττηθεὶς παρὰ τὴν Ζυρίχην ὑπὸ τοῦ Μασσένα καὶ μετὰ φθορᾶς ὑποχωρήσας. Διηγούνται ὅτι κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ἐπειδὴ οἱ στρατιῶται του ἀποθαρρυνθέντες καὶ λιποψυχήσαντες ἠρνοῦντο νὰ διέλθωσι διὰ στενοπορίας κατελημμένης ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ὁ Σουβάρωφ διέταξε νὰ ὀρυξώσι λάκκον καὶ κατακλιθεὶς ἐν αὐτῷ, εἶπε πρὸς τοὺς στρατιώτας του : « Ἀφοῦ ἀρνεῖσθε νὰ με ἀκολουθήσητε, δὲν εἶμαι πλέον στρατηγός σας. Μένω ἐδῶ· αὐτὸς ὁ λάκκος εἶνε ὁ τάφος μου. Στρατιῶται, καλύψατε μὲ χῶμα τὸ σῶμα ἐκείνου, ὅστις τοσάκις σὰς ὠδήγησεν εἰς τὴν νίκην. Ἡλεκτρισθέντες δὲ ἐκ τῶν λόγων τούτων καὶ συγκινηθέντες οἱ στρατιῶται, ὤρμησαν εἰς τὸ στενὸν καὶ ἐξεβίασαν τὴν διάβασιν. Ἀλλ' ἡ ἐκβασίς τῆς τελευταίας ταύτης ἐκστρατείας ἀπῆρσεν εἰς τὸν Παῦλον, ὅστις τὸν ἀνεκάλεσεν, ἐνῶ δὲ κατ' ἀρχὰς εἶχε διατάξει νὰ γείνη αὐτῷ θριαμβευτικὴ ὑποδοχὴ, ἀνεκάλεσε καὶ τὴν διαταγὴν ταύτην. Ὁ Σουβάρωφ ἐπανελθὼν εἰς Πετροῦπολιν καὶ βαρέως φέρων τὴν δυσμένειαν, ἀπεβίωσε 15 ἡμέρας μετὰ τὴν ἀφιξίν του. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ὁ Α' ἅμα τῇ ἀναβάσει του εἰς τὸν θρόνον, ἀνήγειρεν αὐτῷ ἀνδριάντα εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἄρεως ἐν Πετροπόλει.

Ὁ ἕνος ὁ ἐπισκεπτόμενος διὰ πρώτην φοράν τὴν Ῥωσίαν, λέγει

ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς τῶν περὶ τῆς χώρας ταύτης Ἀποκρύφων Ἀπομνημονευμάτων, καὶ ζητῶν ἐκ περιεργείας νὰ ἴδῃ τὸν ἥρωα Σουβάρωφ, ἐξεπλήσαστο εἰς ἄκρον, ὅτε τοῦ ἐδείκνυον ἰσχνὸν καὶ ρικνὸν γερόντιον, τὸ ὅποιον περιήρχετο τὰς αἰθούσας τοῦ ἀνακτόρου πηδῶν μὲ τὸν ἕνα πόδα, ἢ περιήρχετο τὰς ὁδοὺς τροχάδην παρακολουθούμενον ὑπὸ σμῆνους παιδίων, πρὸς ἃ ἔρριπτε μῆλα, κραυγάζων δ' ἐνταυτῷ : « Εἶμαι ὁ Σουβάρωφ ! εἶμαι ὁ Σουβάρωφ ! » Δὲν ἐφαντάζετο κανεὶς βεβαίως τοιοῦτον τὸν περίφημον νικητὴν τῶν Τούρκων καὶ τῶν Πολωνῶν· ἀλλ' ὅμως τὰ ἄγρια του βλέμματα καὶ τὸ ἄσχημον καὶ ἀφρίζον στόμα του ἐνέφαινον τὸν σκληροκάρδιον πολεμιστὴν, ὅστις εἶχε δεῖξει ὅλην τὴν ἀπῆνειαν τῆς ψυχῆς του πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Πράγας. Ἐν τούτοις οἱ τρόποι του αὐτοῖ οἱ κωμικοὶ καὶ ἀγροῖκοι εἶχον ἐμπνεύσει εἰς τοὺς στρατιώτας του ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνην, καὶ εἰς τοῦτο ἀποδίδουν τινὲς τοὺς στρατιωτικούς του θριάμβους, ἀρνούμενοι οὐχὶ δικαίως τὰ λοιπὰ του στρατιωτικὰ προσόντα. Εἰς τὸν στρατὸν ἔζη ὡς ὁ τυχὼν Κοζάκος· καὶ ὁσάκις μετέβαινεν εἰς τ' Ἀνάκτορα, παρουσιάζετο ὡς Σκύθης, μὴ δεχόμενος ἄλλο κατάλυμα εἰμὴ τὸ φορτηγὸν ἀμάξιον, τὸ ὅποιον τὸν εἶχε μεταφέρει ἐκεῖ.

Ὁ τρόπος τοῦ βίου του ἦτο περιεργότατος. Κατεκλίνετο τὴν ἔκτην τῆς ἐσπέρας καὶ ἠγείρετο τὴν δευτέραν τῆς πρωίας· ἐλούετο τότε διὰ ψυχροῦ ὕδατος καὶ διέτασσε νὰ τοῦ χύσωσιν ὕδριαν τινὰς ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ του σώματος. Ἐπρογευματίζε κατὰ τὴν ὀγδόην ὥραν, τὸ πρόγευμά του δὲ, ὡς καὶ τὸ γεῦμά του, συνίστατο εἰς ρακὴν καὶ τινα χονδροειδῆ ἐδέσματα τῆς στρατιωτικῆς μαγειρικῆς. Καθεὶς ἔτρεμε μὴ τυχόν προσκληθῆ εἰς τοιοῦτο συμπόσιον. Πολλάκις ἐν τῷ μέσῳ τοῦ γεύματος εἰς τῶν ὑπάσπιστῶν του ἠγείρετο, ἐπλησίαζε πρὸς αὐτὸν καὶ τοῦ ἀπηγόρευε νὰ φάγῃ περισσότερον. — Κατὰ διαταγὴν τίνος ; ἠρώτα ὁ Σουβάρωφ.

— Κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ τοῦ στρατάρχου Σουβάρωφ, ἀπῆντα ὁ ὑπάσπιστής. Ὁ Σουβάρωφ ἠγείρετο τότε καὶ αὐτὸς λέγων : — Πρέπει νὰ τὸν ὑπακούσωμεν. Παρομοίως διαταγὰς αὐτοῦ πρὸς τὸν ἑαυτὸν του ἐπέβαλλε καὶ ὡς πρὸς τὸν περίπατον καὶ ὡς πρὸς ἄλλας εἴξεις τοῦ βίου του.

Ὅτε διέμενον εἰς Βαρσοβίαν, πολλοὶ ἀξιωματικοὶ Αὐστριακοὶ καὶ Πρώσοι, μετέβαινον ἐκ περιεργείας πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἰδιοτρόπου στρατηγοῦ. Οὗτος, πρὶν ἐμφανισθῆ, ἐπληροφορεῖτο τίνες ἦσαν οἱ περισσότεροι. Καὶ εἰ μὲν ἦσαν οἱ Αὐστριακοὶ, ἐκοσμεῖτο δι' ἐγχολπίου φέρωντος τὴν εἰκόνα Ἰωσήφ τοῦ Β', εἰσήρχετο εἰς τὸν προθάλαμον πηδῶν

οί μαθηταί εἰς τὰς παιδιὰς των, διὰ τὴν δειξὴν ὅτι ὑπεσκέλισε πάντας τοὺς ἀντιζήλους του, ἀκολούθως περιεβλήθη τὴν μεγάλην στολὴν τοῦ στρατάρχου μεθ' ὧν τῶν πολυαριθμῶν παρασήμων του καὶ διέταξε τοὺς ἱερεῖς νὰ ψάλλωσι δοξολογίαν.

«Λέγεται ὅτι, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας τοῦ ἀπένευμε τὸ ἀνώτατον τῶν παρασήμων του, προεχειρίσθη αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰς ἰππότην δημοσίᾳ, ἔμπροσθεν μεγάλου κατόπτρου μετὰ ἀλλοκότων διατυπώσεων.»

Ἐἶχεν ὅμως ὁ παράδοξος αὐτὸς ἀνὴρ ἀνεξαρτησίαν φρονήματος καὶ εἰλικρίνειαν καὶ παρρησίαν· ἀλλὰ καὶ τὰς ἀρετὰς του ταύτας ἐξεδήλου μὲ τὸν αὐτὸν παράδοξον τρόπον. Ὁ αὐτοκράτωρ Παῦλος, ὡς προείπομεν, δὲν τὸν ἠνόησε, καὶ ἅμα τῇ ἀναρρήσει του, τὸν ἐξώρισεν. Ἐπειτα ὅμως τὸν ἐκάλεσεν ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ ἔπεμψε τὸν εὐνοούμενόν του, κόμητα Κ... νὰ τὸν χαιρετίσῃ ἐξ ὀνόματός του. Ὅτε ἀνηγγέλθη αὐτῷ ἡ ἐπίσκεψις τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ Σουβάρωφ ἀνέκραξεν:

— Ὁ κόμης Κ...! Δὲν γνωρίζω καμμίαν ρωσικὴν οἰκογένειαν φέρουσαν τοιοῦτον ὄνομα. Ἄς εἰσέλθῃ ὅμως.

Ὁ κόμης εἰσήχθη καὶ ὁ στρατάρχης προσποιούμενος τὸν ἐκπεπληγμένον, ἠρώτησεν αὐτὸν τέλος πόθεν κατήγετο.

— Ἐγεννήθην εἰς Τουρκίαν, ἀπήντησεν ὁ κόμης· τὸν τίτλον μου ὀφείλω εἰς τὴν εὐμένειαν τοῦ αὐτοκράτορος.

— Ἄ! καὶ θὰ προσεφέρετε βεβαίως ἐξόχους ὑπηρεσίας. Εἰς ποῖον σῶμα ὑπηρετήσατε; Εἰς ποίας μάχας παρευρέθητε;

— Δὲν ὑπηρετήσα ποτὲ εἰς τὸν στρατόν.

— Ποτέ! Τότε λοιπὸν θὰ ἀνήκετε εἰς τὴν πολιτικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κράτους. Εἰς ποῖον ὑπουργεῖον ὑπηρετήσατε;

— Εἰς κανέν. Διέμεινα πάντοτε πλησίον τοῦ σεβαστοῦ προσώπου τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος.

— Ἄ, ἐξαίρετα. Καὶ ὑπὸ ποίαν ιδιότητα;

— Ἦμην ὁ πρῶτος θαλαμηπόλος τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος.

— Πολὺ ὠραία! εἶπεν ὁ Σουβάρωφ.

Ἐἶτα στρεφόμενος πρὸς τὸν ὑπηρετὴν του, εἶπεν:

— Ἰβάν, βλέπεις αὐτὸν τὸν κύριον; Ὑπῆρξεν ὅ,τι εἶσαι καὶ σύ. Ἦτο ὅμως εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ χαριτωμένου ἡμῶν ἡγεμόνος. Βλέπεις πόσον προώδευσεν; Ἐγείνε κόμης. Φέρει ρωσικὰ παράσημα!... Λοιπὸν, Ἰβάν, νὰ φέρῃσαι καλῶς. Ποῖος ἤξεύρει τί ἡμπορεῖς νὰ γέινῃς καὶ σύ!...

Ἄλλοτε, ὅτε ὁ Παῦλος τὸν προσεκάλεσε διὰ τὴν ἀναθέσῃ τὴν ἀρχηγίαν τῆς εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατείας, ὁ Σουβάρωφ μετέβη εἰς τὴν αὐλὴν καὶ παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος, ἰσταμένου ἐπὶ τοῦ θρόνου του καὶ περιστοιχιζομένου ὑπὸ τῶν αὐλικῶν του, φέρων πάνινον ἐπενδύτην, ἄνευ ξίφους καὶ ἄνευ παρασήμων. Πίπτει εὐθὺς πρηνῆς καὶ συρόμενος ἐπὶ τῆς κοιτίας προχωρεῖ μέχρι τοῦ θρόνου.

Ἐκπληκτος ὁ αὐτοκράτωρ ἀναφωνεῖ:

— Τί κάμνεις, Βασιλειέβιτς;... στρατάρχα!... οὐί μου... ἔτρελλάθης;... ἐγείρου ἀμέσως!...

— Ὅχι, ὄχι, Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ στρατηγός· θέλω νὰ προοδεύσω καὶ γνωρίζω ὅτι μόνον ἔρπων δύναται τις νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς Μεγαλειότητός Σου.

Ἄς τελειώσωμεν τ' ἀνέκδοτα ταῦτα μὲ μίαν εὐφυολογίαν περὶ τοῦ Σουβάρωφ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας. Ὅτε εἶπον εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ ῥώσσοσ στρατηλάτης μετὰ τὴν ἐν Ζυρίχῃ ἡττάν του ἀπῆλθονε πομπῶδη προκήρυξιν πρὸς τοὺς στρατιώτας του, ὁ βασιλεὺς ἀπήντησε μειδιῶν.

— Ὁ Σουβάρωφ ὁμοιάζει μὲ τύμπανον· ὅταν τὸν κτυποῦν, τότε κάμνει θόρυβον.

Ξενοφῶν Λαέρτιος.

ΑΝΘΟΚΟΜΙΑ

ΤΑ ΧΡΥΣΑΝΘΕΜΑ

Ὁ ἔρος τῆς φυτοκομίας, ὁ πόθος τῆς καλλιέργειας ἀνθοφόρων φυτῶν εἶνε κοινὸς εἰς πάντας τοὺς πολιτισμένους λαούς. Φυσικῶς ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾷ καὶ ζητεῖ τὸ καλὸν ὅπερ, κατὰ τοὺς τὴν αἰσθητικὴν μορφώσαντας μεγάλους γερμανοὺς φιλοσόφους Σχελίγγιον καὶ Ἐγελον, εἶναι ἡ αἰσθητὴ δῆλωσις τῆς ἀρχῆς τῆς ἀποτελοῦσης τὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων. Τί δὲ ὠραιότερον, δι' εὐαίσθητον ἄνθρωπον, τοῦ βλέπειν ποικιλόχροα καὶ πλήρη ζωῆς ἄνθη καὶ τοῦ γινώσκειν ὅτι αὐτὸς οὗτος περιποιήθη καὶ εἶδεν αὐτὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὅση μέραι καὶ βαθμιαίως ἀναπτυσσόμενα; Πανταχοῦ δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν οὐ μόνον τοὺς πλουσίους περιποιουμένους ἐντὸς κήπων καὶ θερμοκηπίων

μέ τους δύο πόδας συννηωμένους ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κύκλου τῶν ἀξιωματικῶν καὶ παρουσίαζεν εἰς ἓνα ἕκαστον αὐτῶν τὴν εἰκόνα τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς ἀσπασμόν λέγων : « Ὁ αὐτοκράτωρ σας με γνωρίζει καὶ με ἀγαπᾷ. » Ἄν πλείονες ἦσαν οἱ Πρῶσσοι, ἐφόρει τὸ παράσημον τοῦ Μέλανος Ἄετος καὶ ἔπραττε τὰ αὐτά. Εἰς τὴν αὐλὴν ἐφαίνετο πολλάκις περιερχόμενος ἀπὸ κυρίαν εἰς κυρίαν καὶ ἀσπάζόμενος μετὰ σταυροκοπημάτων καὶ γονυκλισιῶν τὴν εἰκόνα τῆς αὐτοκρατείας Δικατερίνης, ἣν αἱ κυρίαι ἔφερον ἐπὶ τοῦ στήθους των.

Ἐνίοτε ἐπεσκέπτετο τὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ νοσοκομεῖα, παρουσιαζόμενος ὡς ἰατρός δῆθεν. Ὅσους εὔρισκε πάσχοντας, ἠνάγκαζε διὰ τῆς βίας νὰ λάβωσι ῤηον καὶ ἄλλα καθάρσια. Ἐτυπτε διὰ τῆς ράβδου ὄσους εὔρισκε μόνον ἀδυνάτους. Πολλάκις ἐξεδίωκε πάντας ἐκ τοῦ νοσοκομείου, λέγων ὅτι δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς στρατιώτας τοῦ Σουβάρωφ νὰ εἶνε ἀσθενεῖς.

Ἐν τῷ στρατῷ κατήγγησεν ὅλα τὰ γυμνάσια τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν ὑποχώρησιν, λέγων ὅτι ἦσαν περιττά. Ἐξήσκει ὁ ἴδιος τοὺς στρατιώτας εἰς τὴν ἔφοδον διὰ τῆς λόγξης, διδάσκων αὐτοὺς τρεῖς διαφορετικὰς μεθόδους κατὰ τὴν τοιαύτην περίπτωσιν. Ὅταν διέτασσε : Κατὰ τῶν Πολωνῶν ! ὁ στρατιώτης ὤφειλε νὰ λογχίσῃ ἀπαξ ὅτε τὸ παράγγελμα ἦτο : Κατὰ τῶν Πρῶσσων ! οἱ λογχισμοὶ ἔπρεπε νὰ εἶνε δύο. Ὅτε δὲ παρήγγελλε : Κατὰ τῶν μουσαρῶν Γάλλων ! ὁ στρατιώτης ὤφειλεν, ἀφοῦ ἤθελε λογχίσει δις, νὰ καταφέρῃ καὶ ἓνα λογχισμόν χαμαὶ καὶ εἶτα νὰ βυθίσῃ καὶ νὰ περιστρέψῃ τὴν λόγχην. Τὸ κατὰ τῶν Γάλλων μίσός του ἦτο σφοδρότατον. Γράφων ἐκ Βιρσοβίας πρὸς τὴν Δικατερίνην, πολλάκις ἐπέβαινε τὴν ἐπιστολὴν του διὰ τῆς στερεοτύπου φράσεως : Ἄμῃτερ, διάταξέ με νὰ βαδίσω κατὰ τῶν Γάλλων ! » Καὶ ἐβάδιζε τῷ ὄντι ἐναντίον των ἐν Γαλλικίᾳ ἐπὶ κεφαλῆς τεσσαρακοντακισχιλίων ἀνδρῶν, ὅτε ἐπῆλθεν ἀπροόπτως ὁ θάνατος τῆς Δικατερίνης.

Πολλάκις περιήρχετο τὸ στρατόπεδον μετὰ τὸ ὑποκάμισον, ἐπιβαίνων γυμνοῦ ἵππου Κοζάκου. Τὴν πρωίαν δὲ ἀντὶ νὰ διατάξῃ νὰ σημάνη τὸ ἔγερτήριο ἢ ἡ σὺναξις, ἐξήρχετο τῆς σκηνῆς του καὶ ἀπειμιμείτο τὴν φωνὴν τοῦ ἀλέκτορος τρίς. Τοῦτο ἦτο τὸ σημεῖον τῆς ἐωθινής ἐγέρσεως, ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ τῆς πορείας ἢ τῆς μάχης.

Ἦτο ἀφιλοκερδῆς καὶ πολλάκις γενναϊόδωρος, ἀρνούμενος τὰ δῶρα τῆς Αὐτοκρατείας ἢ διανεμῶν αὐτὰ εἰς τοὺς περὶ αὐτόν. Πολλάκις ἐφαίνετο τρίζων τοὺς ὀδόντας ὡς μανιώδης, γελῶν καὶ μορφαζῶν ὡς πίθηκος, ἢ θρηνῶν ὡς γραῖδιον.

Πιεζόμενος ὑπὸ φυσικῆς τινος ἀνάγκης, λέγει ἕτερος συγγραφεὺς προσωπικῶς γνωρίσας αὐτόν, ἐν ὥρᾳ γυμνασίου ἢ ἐν ὥρᾳ παρατάξεως, ἐξεπλήρου αὐτὴν ἀσυστόλως ἐνώπιον ὄλου τοῦ κόσμου, διὰ νὰ τὸν μιμῶνται οἱ στρατιῶται καὶ πράττωσι τὸ αὐτό, δημοσίᾳ ἐκτελοῦντες τὰς ἀνάγκας, εἰς ἃς πάντες οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ὑποκείμενοι. Εὐθύς δὲ μετὰ τοῦτο διέτασσε νὰ τοῦ φέρωσιν ὕδωρ καὶ χειρόμακτρον καὶ ἐνιπτε τὰς χεῖρας, διὰ νὰ ἐξοφλήσῃ τοιοῦτοτρόπως τὰς πρὸς τὴν καθαρότητα καὶ τὴν εὐπρέπειαν ὑποχρεώσεις του. Τὸν εἶδα πολλάκις, προστίθησιν ὁ εἰρημένος συγγραφεὺς, κατάφορτον ἐξ ἀδαμάντων, φέροντα στολὴν στρατάρχου περιχρυσον, ἀπομυττόμενον μετὰ τοὺς δακτύλους καὶ ἀπομάσσοντα κατόπιν αὐτοὺς διὰ τῆς χειρὶδος τῆς στολῆς του, διότι εὔρισκετο ἐνώπιον τῶν στρατιωτῶν του. Τὴν πρώτην φοράν, καθ' ἣν εἶδα τὴν ἀλλόκοτον ταύτην συμπεριφορὰν του, παρετήρησεν ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ καταστειλῶ κίνημα ἐκπλήξεως καὶ μοι εἶπεν : « Ὅταν οἱ στρατιῶται βλέπωσι τὸν στρατηγὸν των ἀπομυττόμενον ὡς αὐτοὶ μετὰ τοὺς δακτύλους, δὲν θὰ ἐντρέπωνται οὐδὲ θὰ λυπῶνται διότι δὲν ἔχουν ρινόμακτρα ».

Ἀπεδοκίμαζεν ἐπίσης καὶ τὴν ἐπικρατοῦσαν μετὰ τὸν ἀνθρώπων εὐημέρων συνήθειαν τοῦ πτύειν ἐν ὥρᾳ συναναστροφῆς εἰς τὸ μανδύλιον, καὶ ἡ ἀηδία του ἐζωγραφεῖτο ἐπὶ τῆς μορφῆς του ζωηρότατα ἐν παρομοίᾳ περιπτώσει. « Πτύε μακρὰν σου, ἔλεγε, καὶ μὴ φύλαττε ἐπιμελῶς εἰς τὸ θυλάκιόν σου ἐκεῖνο τὸ ὑποῖον εὔρισκεις ἀρκετὰ ῤυπαρὸν νὰ ρίψῃς χαμαί. »

Ὁ δὲ Σιεγῆρος, ὁ χρηματίας πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἐν Πιερουπόλει κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, διηγεῖται περὶ τοῦ Σουβάρωφ τὰ ἐξῆς :

« Ἐνθυμῶμαι ὅτι ἐρωτήσας ποτὲ τὸν Σουβάρωφ ἂν ἦτο ἀληθὴς ὅτι εἰς τὸν στρατὸν δὲν ἐκοιμάτο σχεδὸν ποτέ, δαμάζων τὴν φύσιν, ἀνευ ἀνάγκης μάλιστα, κατακλινόμενος ἐπὶ ἀχύρου καὶ οὐδέποτε ἀφαιρῶν τὰ στρατιωτικά του ὑποδήματα καὶ τὰ ὄπλα του, μοι ἀπήντησε : — Ναι, μισῶ τὴν ὀκνηρίαν καὶ φοβούμενος μὴ ἀποκοιμηθῶ, ἔχω πάντοτε ἓνα ἀλέκτορα εἰς τὴν σκηνὴν μου, διὰ νὰ με ἀφυπνίσῃ συχνά. Ὅταν ἐνίοτε θέλω νὰ ἐνδώσω εἰς τὴν μαλθακότητα καὶ ν' ἀναπαυθῶ ἀνετώτερον, ἀφαιρῶ τὸν ἓνα τῶν πτερνιστήρων του. »

« Ὅτε προήχθη εἰς στρατάρχην, ἐώρτασε τὸν διορισμὸν του ἐνώπιον τῶν στρατιωτῶν κατὰ τρόπον ὄλως παράδοξον. Ἐποθετήσεν ἐντὸς ναοῦ, εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τόσας ἔδρας κατὰ στοῖχον, ὅσοι ἦσαν οἱ ἀρχαιότεροι αὐτοῦ στρατηγοί. Εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν εἶτα μετὰ τὸν κοιτωνίτην του καὶ ἐπῆδησεν ὅλας τὰς ἔδρας ἀνὰ μίαν, ὅπως πράττουσιν

σπανιώτατα είδη άνθων, άλλα και εις τὰ πτωχότερα και ταπεινό-
τερα, χωρικούς μετα στοργής φυτεύοντας εν τοις περιβόλοις των οικί-
σκων αυτών καρποφόρα δένδρα, άνθοφόρους πόας και θαμνώδη άνθο-
φόρα φυτά. Και εν ταίς πόλεσι δε τίς διερχόμενος απόκεντρον ὄδον
δέν βλέπει μετα γλυκυθυμίας πτωχάς γυναίκας και κόρας του λαου πο-
τιζούσας μετα στοργής μικράν γάστραν κομοῦσαν τὸ παράθυρον του
πτωχικού ασύλου αυτών; Εἶνε ἀληθές ὅτι παρ' ἡμῖν ἡ άνθοκομία δέν
ἀνεπτύχθη εισέτι ὑπὸ ἐπιστημονικὴν κυριολεκτικῶς ἐποψίν· ὁ ζήλος
ὅμως και ὁ ἐνθουσιασμός, μεθ' οὗ άνθοκομοῦσι πολλοὶ ὁμογενεῖς ἐνταυθα
τε και ἀλλαχού του κράτους, ἐπιτρέπει νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ἐλπίδα ὅτι
μετ' οὗ πολὺ θὰ ἀναπτυχθῆ και πάλιν παρ' ἡμῖν σπουδαίως ἡ άν-
θοκομία.

Μεταξὺ των φυτῶν ἀτινα μετα ζήλου και ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας
εἶδομεν ἐσχάτως ἐν Ἀγγλίᾳ καλλιεργούμενα τὴν πρώτην ἀναμφρή-
στως θέσιν κατέχουσι τὰ χρυσάνθεμα, ἀτινα και ἠξιώθησαν του πρώτου
βραβείου κατὰ τὴν ἐν Λονδίῳ τελευταίως γενομένην ἐκθεσιν άνθων.
Τὰ χρυσάνθεμα εις τὴν τάξιν των συνθέτων, και τὴν οἰκογένειαν των
συνανθέμων ἀναγόμενα μικρὸν διαφέρουσι των άνθεμίδων. Διὰ τῆς
περιποιήσεως και τῆς καλλιεργείας των φυτῶν τούτων αἱ ποικιλίαι ὑπερ-
έβησαν τὰς τρισχιλίας και ἐπτακοσίας, ταύτας δὲ πάσας δύναται τις
νὰ θαυμάσῃ ἐν τοις παραδείσοις του αυτοκράτορος τῆς Ἰαπωνίας, ἐν
οἷς εὐρίσκονται πεφυτευμένοι ἐν τῇ γῇ και ἐν ὑπάθρῳ. Αἱ διάφοροι
αὗται ποικιλίαι διατηροῦνται διὰ μοσχευμάτων, διότι τὰ σπέρματα
των χρυσανθέμων εὐρισκόμενα ἐν τῇ βάσει των πετάλων, πίπτουσι μετ'
αὐτῶν, ὅταν τὸ άνθος μαρυνθῆ, πρὶν ὠριμάσῃ ἐντελῶς και οὕτως
ἡ συλλογὴ αυτῶν ἀποβαίνει δυσκολωτάτη. Ἀλλὰ και ἐν ἡ περιπτώ-
σει σπέρμα φυτευόμενον εὐδοκιμήσῃ και φυτὸν ἐξ αὐτοῦ ἀναβλαστήσῃ,
τὸ ἐξ αὐτοῦ άνθος θὰ εἶνε διάφορον του άνθους ἐκ του σπέρματος του
ὁποίου παρήχθη, κατὰ ἐννεήκοντα δὲ ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, τὸ άνθος τουτο
θὰ εἶνε ἀπλοῦν και ἀνευ ἀξίας, καθ' ὃ ἐπανερχόμενον εις τὴν ἀρχικὴν
του κατάστασιν. Τὰς των χρυσανθέμων ποικιλίας διατηροῦμεν, ὡς εἶπο-
μεν, διὰ μοσχευμάτων. Περὶ τὰς ἀρχὰς ἡ μέσα Δεκεμβρίου, τουτο ἐ-
ξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀναπτύξεως των φυτῶν· ἀποκόπτομεν τὰ καλλιερ-
γούμενα φυτά, οὕτως ὥστε τὰ στελέχη αυτῶν νὰ ὑφῶνται ἐν περί-
που ἑκατοστὸν του μέτρου ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Ὅπό-
ταν θὰ ἐκπεμφθῶσιν οἱ νέοι βλαστοί, ἀποσπῶμεν τοὺς μεγαλειτέρους
αὐτῶν περὶ τὰ τέλη Φεβρουαρίου ἢ και ἀρχὰς Μαρτίου μηνός, ἂν ἐπι-
θυμῶμεν τὰ άνθη των χρυσανθέμων νὰ διατηρηθῶσι πλείονα χρόνον,

φυτεύομεν δ' αὐτοὺς εις μικράς γάστρας, ἀς ἐπὶ δύο περίπου μῆνας δια-
τηροῦμεν ἐν μετρίᾳ θερμοκρασίᾳ ἐντὸς θερμοκηπίου. Παρελθόντος του
χρονικού τουτου διαστήματος, ἐξάγομεν τὰ φυτά ἐκ των μικροτέρων και
μεταφυτεύομεν αὐτὰ εις γάστρας μεγαλειτέρας, ἀς τοποθετοῦμεν ἐν τῷ
κῆπῳ, ἐκθέτοντες αὐτὰς εις τὸν ἥλιον και τὸν ἀέρα. Ἡ ἀπὸ μικροτέρων
εις μεγαλειτέρας γάστρας μεταφύτευσις των φυτῶν ἐπαναλαμβάνεται
πεντάκις. Οὕτως ἀφοῦ τὰ ἐν ταῖς γάστραις φυτὰ ἀναπτυχθῶσιν, ἡ ἀ-
φίνομεν τὰ φυτὰ νὰ ἐπιδώσωσιν εις ὕψος και νὰ παραγάγωσι τὰ άνθη
αὐτῶν, ἡ συνεχῶς ποιούμεν ἐντομάς ἐπὶ ὑψηλοτέρων καυλῶν, ὅπως μὴ
δαπανῶνται ἐπὶ ματαίῳ οἱ χυμοὶ και ἀφαιρῆται οὕτως ἡ δύναμις, δι' ἧς
τὰ άνθη θὰ δυνηθῶσι νὰ ἐπιδώσωσιν εις κάλλος, μέγεθος και ποιό-
τητα. Κατὰ τὸν πρῶτον τρόπον ἔχομεν άνθη μετ' ἀραιῶν πετάλων,
μαραινόμενα τάχιον, ὅπερ εἶνε σαφές σημεῖον τῆς ἀδυναμίας αυτῶν·
κατὰ δὲ τὸν δεύτερον ἔχομεν άνθη διαρκέστερα, εὐτραφέστερα και
ὠραιότερα.

Ἐπανέλωμεν νῦν εις τὰς φροντίδας, ὧν ἀνάγκην ἔχουσι τὰ εις τὰς
γάστρας κατανεμηθέντα χρυσάνθεμα. Κατὰ τὸ μέχρι τῆς ἀνθήσεως
αὐτῶν χρονικὸν διάστημα τὸ ἐν ταῖς γάστραις χῶμα ἀνάγκη νὰ εἶνε
ἀμμῶδες· ὅταν δὲ τὰ χρυσάνθεμα δώσωσι κάλυκας, ἀναμιγνύομεν
αὐτὸ μετ' ὀλίγης κόνεως ὀστρέων ἢ ὀστῶν, ποτίζομεν δὲ τρεῖς ἢ τετρά-
κις διὰ ρευστοῦ μίγματος ἀποστάγματος κοπρίας και καφφέ και 10%
θεικοῦ σιδήρου (Sulfate de fer). Τὸ τοιοῦτο πότισμα ἐνδυναμόνει
τὰ φυτὰ και διατηρεῖ ἀκμαῖα και ζωηρὰ τὰ χρώματα αυτῶν.

Ὅταν οἱ κάλυκες ἀρχῶνται διανοιγόμενοι, πρέπει νὰ μεταφέρωμεν
τὰς γάστρας εις μέρος σκιερὸν πως, νὰ προφυλάττωμεν δὲ αὐτὰς ἀπὸ
τῆς ὑγρασίας. Εἶπωμεν νῦν και ὀλίγα τινα περὶ τῆς κλαδεύσεως, περὶ
ἧς διχογνωμοῦσιν οἱ άνθοκόμοι.

Ὁ παρ' ἡμῖν ὁμοεθνὴς κ. Παῦλος Στεφάνοβιχ ἐν τῷ ἐν Μόδα τῆς
Χαλκηδόνος θερινῷ αὐτοῦ μεγάρῳ, ἐντομάς ποιούμενος ἐκάστοτε ἐπὶ
των ὑψηλοτέρων καυλῶν των χρυσανθέμων, εἶδεν ἀναπτυσσόμενα ἐν-
τὸς του κῆπου αὐτοῦ ποικιλώτατα, εὐρωστότατα και ὠραιότατα χρυ-
σάνθεμα. Ὁ κ. Παῦλος Στεφάνοβιχ ἐκ των πρώτων ἐν τῇ πόλει
ἡμῶν ἐπιδοθεῖς εις τὴν καλλιέργειαν των χρυσανθέμων και πείραν ἐκ
μακρᾶς μελέτης κτησάμενος, φρονεῖ ὅτι τὸ ὕψος των φυτῶν τουτων
δέν πρέπει νὰ εἶναι μείζον του ἐνός μέτρου και τριάκοντα ἑκατοστῶν.
Οὕτω, λέγει, δύναται νὰ διατηρήσωσι τὰ φυτὰ ταῦτα ἀρκούσαν
θρεπτικὴν δύναμιν, ὅπως και συμπετυκνωμένα και διαρκέστερα άνθη
παραγάωσιν. Ὅταν δὲ οἱ κάλυκες ἀρχῶνται σχηματιζόμενοι, κόπτει

ΑΠΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΕΙΣ ΜΑΣΣΑΛΙΑΝ

(ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΠΙΒΑΤΟΥ).

Κυριακή, 25 Σεπτεμβρίου.

Ὁ ἡλιακὸς φωστὴρ ἀπέκρυφεν ἤδη τὸ φαεινὸν πρόσωπον ὀπίσω τῆς Ἐπταλόφου καὶ ἡ γλαυκὴ Φοῖβη τὸ ἡμισυ τῆς ἀργυρᾶς αὐτῆς μορφῆς αἰμύλως δεικνύουσα ἤρχισε διασχίζουσα τὸν γνοφώδη τῶν νεφελῶν πέπλον, αἵτινες ἐκάλυπτον τὸν συνήθως αἴθριον τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων οὐρανόν, ὅτε ὁ πλοίαρχος—Ἵδραῖος διαπλέων ἐπὶ τριακονταετίαν καὶ πλέον τὰς θαλάσσας τοῦ παλαιοῦ καὶ νέου κόσμου—ἔδωκε τὰ τοῦ ἀπόπλου κελεύσματα. Τὸ ἀνασπαστικὸν τῆς ἀγκύρας μηχανημα ἀτμίζει, ὁ πηδαλιούχος δράττεται τοῦ πηδαλίου, οἱ αὐταὶ καὶ θερμασταὶ διασπείρονται ἕκαστος εἰς τὴν οἰκίαν θέσιν, οἱ τέσσαρες τέλος ἐπιβάται στρέφουσι τὸ ὄμμα πρὸς τὴν πόλιν τοῦ Κωνσταντίνου, ἥτις κρύπτουσα τὴν ἐπτακόρυφον αὐτῆς κεφαλὴν ἐν τῷ ἑσπερινῷ λυκόφωτι ἐξαφανίζεται βαθμιαίως ἀπὸ τοῦ ὀρίζοντος. Μετ' οὐ πολὺ οἱ ὀξυκόρυφοι τῶν τεμενῶν μιναρῆδες συγχέονται ἐν τῇ σκοτίᾳ καὶ μόνον τὰ διαλείποντα τῶν φάρων τοῦ Ἀχμεδιῆ καὶ τοῦ Ἀγίου Στεφάνου φῶτα διακρίνονται ὡς τὰ ἀκρότατα τῆς βασιλευούσης φωτεινὰ κράσπεδα. Τὸ διπλοῦν ὅμως αὐτῶν φῶς μειούμενον ὑπὸ τῆς ἀυξούσης ἀποστάσεως ἐξαλείφεται τέλος ὀλοσχερῶς. Οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν δύο νεωτέρων ἐπιβατῶν ἀτενῶς ἔτι προσηλθόνται πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς πρωτευούσης· ἡ νυκτερινὴ αὐρα ὑγρανεν ἴσως τὰ κεκμηκότα αὐτῶν βλέφαρα καὶ σιωπηλοὶ ἀποσύρονται εἰς τὰ δωμάτια αὐτῶν, ἐν ᾧ ὁ «Δημήτριος Σ. Σκυλίτσης» διασχίζει ὀλοσχερῶς πρὸς λίβα τὴν Προποντίδα καὶ τὸ τῶν ἠλεκτρικῶν λαμπτήρων αὐτοῦ φῶς ἀμιλλᾶται πρὸς τὰς ὁμογενεῖς ἀστραπάς, ἡ δὲ ἡμικυκλοειδὴς σελήνη τεφρόχρουν ἐπὶ τῶν μελανῶν φυμάτων ρίπτει πέπλον.

Ὁ ὑποπλοίαρχος ἀντικαθιστᾷ ἐπὶ τῆς γεφύρας τὸν πλοίαρχον καὶ παρὰ τὴν ὠραιοὶν ραγδαίαν βροχὴν περιδιαβάζει σύννοος ἐρευνῶν τὸν ὀρίζοντα, ἐν ᾧ οἱ ἐπιβάται ἠγουμένου τοῦ πλοίαρχου τιμῶσι διὰ τῶν γευστικῶν ὀργάνων των τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τοῦ ἀκῦρ μάγερρα. Οἱ ἐπιβάται ἔχουσι νῦν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσωσιν ἀλλήλους καὶ τὸν πλοίαρχον. Ἡ λευκὴ γενειάς, ἡ παμμέλαινα ἔτι κόμη του, τὸ ἀρρενωπὸν

καὶ ἐμπιστοσύνην ἀποπνέον πρόσωπον αὐτοῦ, ἡ εὐγένεια καὶ ἐτοιμότης, μεθ' ἧς παρέχει πᾶσαν αἰτουμένην πληροφορίαν, δεσμεύουσι παραχρῆμα τὰς καρδίας πάντων. Ἡ ὁμιλία ἔχει θέμα τὰ περὶ τοῦ πλοίου καὶ τοῦ ἐκ σιτηρῶν καὶ γλυκανίσου φορτίου αὐτοῦ, καὶ τὰ τοῦ σκοποῦ τοῦ ταξειδίου ἕκαστου τῶν ἐπιβατῶν. Οἱ δύο τούτων, Κεφαλλῆνες, σκοποῦσι νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἀγγλίαν πρὸς ἀγορὰν πλοίου, οὐτινος τὴν κυβέρνησιν θέλει ἀναλάβει ὁ ἕτερος αὐτῶν. Οἱ δύο νεώτεροι μεταβαίνουσιν εἰς Εὐρώπην χάριν σπουδῶν. Τὸ δεῖπνον περατοῦται ἐν ἀμεταπτώτῳ φαιδρότητι, ἀφ' οὗ μάλιστα, ὡς συγγραφεὺς τις σύγχρονος πάνυ ὀρθῶς ἐξεφράσθη, οἱ Ἕλληνες ἀρχίζουσι τὴν γνωριμίαν των διὰ τοῦ «κύριε» καὶ μετὰ ἡμῶρον συνδιάλεξιν προσφωνοῦσιν ἀλλήλους διὰ τοῦ «ἀδελφέ».

Δευτέρα.

Τὸ ἀτμόπλοιον διελθὸν τὴν νύκτα μεταξὺ τῶν νήσων τοῦ Μαρμαρᾶ καὶ τῆς Θρακικῆς παραλίας ὑπὸ τὸ φῶς τῶν φάρων τῆς Ἡρακλείας, τοῦ Μαρμαρᾶ, τῆς Κουτάλειας καὶ τῆς Κόρας, εἰσπλῆει τὸν Ἑλλησποντον ἅμα τῇ ἀνατολῇ. Τὸ πανάρχαιον τῆς Ἑλλης μνημα—τρίγωνον σχεδὸν ἰσοσκελές, τὴν βᾶσιν ἔχον πρὸς Μέσση—κυλῖει ἡρέμα τὰ φλοισβίζοντα κύματά του. Ἡ Καλλιπόλις ἀμυδρῶς διαφαίνεται. Ἐναντι αὐτῆς τὸ Τσαρδίχιον παρεμφερές πρὸς πελώριον ἀετοῦ φωλεόν. Κατωτέρω ἡ ἱστορικὴ Λάμψακος, ἐν τῇ Χερρονήσῳ τὰ Γαλατάρια, διακόπτοντα διὰ τῶν ἀκανονίστων κοκκινωπῶν στεγῶν αὐτῶν τὸ μονότονον τῶν περικεῖ ἀνδῶν καὶ ἀκαλλιεργήτων τοπειῶν. Περαιτέρω ἐπὶ τῆς Ἀσίας λευκάζουσι τὰ φρούρια τοῦ Ναγαρᾶ. Τὸ πλοῖον ἀνακόπτει τὸν δρόμον. Ὁ ὑποπλοίαρχος ἐπιβαίνει μετὰ τεσσάρων ναυτῶν λέμβου καὶ διευθύνεται πρὸς τὴν ξηράν, ἐνθα ἐπιθίδει τὴν ὑγειονομικὴν ἐκ Καβαχίων πιστοποιήσιν. Ἡ Μάδυτος διακρίνεται ἤδη ἐναργέστατα παρὰ τὰς ὑπωρείας ἀποκρήμνου καὶ σχεδὸν καθέτως ἐπὶ τὴν θάλασσαν καθήκοντος λόφου, οὐτινος ὁ κορυφαῖος ζυγὸς ἀποτελεῖ παράλληλον πρὸς τὴν θαλασσίαν ἐπιφανείαν. Τὸ πλοῖον ἀρχεται τῆς πορείας καὶ διανύον 9—9,5 μίλια τὴν ὥραν ἀφικνεῖται περὶ τὴν 8ην μεταξὺ Τσανάκ-καλέ καὶ Κιλιδ-Μπαχάρ. Ἀπαστραπτοῦσι νῦν ἀπειλητικῶς τὰ φοινικὰ τῶν τηλεβόλων ρύγχη, παρ' αὐτὰ δ' ἐπὶ τῆς παραλίας ὑψοῦνται πυραμίδες ἀρχαίων μαρμαρινῶν σφαιρῶν. Οἱ Πύργοι τῶν φραυριῶν ὑπομιμνήσκουσι τὰς ἱστορικὰς τοῦ Ρ. καὶ Α. Χισσάρ ἐπάλξεις. Οἰκίαι τινὲς λίθιναι παρὰ τὴν χθαμαλὴν παραλίαν, αἱ πρὸς τὸ μέρος τοῦ φρουρίου διαδέχεται πληθὺς ξυλίνων, οἱ θῆλοι δύο ἐκκλησιῶν, ὁ μιναρῆς τοῦ τεμένους, ἡ ἀποβάθρα τομος ιζ'. Νοέμβριος

πάντας τούς ἐπὶ ἐνὸς ἄξονος πλαγίως εὐρισκομένους τοιούτους, ἀφίνει δὲ μόνον τὸν κάθετον, ὅστις οὕτως ἰδιαίτερας τυγχάνων περιποιήσεως τρέφεται, αὐξάνει κανονικῶς καὶ κρατυνόμενος καθίσταται εὐρωστος, εὐρωστα καὶ μᾶλλον ἔμμονα παρέχων ἄνθη.

Οὕτω πως καλλιεργῶν τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ αὐτοῦ ποικιλώτατα καὶ σπανιώτατα χρυσάνθεμα, εἶδε στεφομένης ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας τὰς προσπάθειάς αὐτοῦ ὁ ταῖς Μούσαις, ταῖς Χάρισι καὶ τῇ Χλωρίδι θύων κ. Παῦλος Στεφάνοβιχ. Τὰ ἐν τοῖς κήποις αὐτοῦ καλλιεργηθέντα κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο χρυσάνθεμα ὑπήγοντο εἰς τέσσαρας κατηγορίας :

Α') Εἰς τὰ ἀνεμωνοειδῆ χρυσάνθεμα. (Chrysanthèmes Anémones) τὰ ἔχοντα τὸ κέντρον κίτρινον ὡς τὸ τοῦ χαμάμιλλου.

Β') Εἰς τὰ λοφοφόρα (Pomponés).

Γ') Εἰς τὰ βοστρυχώδη (Bouclés), ὑποδιαιρούμενα πάλιν εἰς τὰ ἔχοντα τὰ πέταλα ἐστραμμένα πρὸς τὸ κέντρον τοῦ ἄνθους (incurvés) καὶ εἰς τὰ ἀπλᾶ.

Δ') Εἰς τὰ ἐπίχνοα ἢ χνοώδη (duveteux), γνωσθέντα κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο.

Τὰ ὀνόματα τῶν καλλίστων χρυσανθέμων, ἅπερ μοχθήσας νύτυχσε νὰ ἴδῃ κοσμοῦντα τὸν κήπον αὐτοῦ ὁ κ. Π. Στεφάνοβιχ καὶ ἐθαύμασαν πρὸ μὴνός οἱ εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ μεταβάντες φιλανθῆεις, μεταξύ τῶν ἐποίων κατατάσσομαι καὶ ἐγώ, εἶνε τὰ ἐξῆς :

1ον Τὸ «Waban» χρώματος ἰολεύκου μετὰ σκιῶν ἰοχρῶν, διαμέτρου 21 ἑκατοστῶν. Ἡ ποικιλία αὕτη ἠξιώθη τοῦ πρώτου βραβείου ἐν τῇ ἐν Λονδίῳ ἐκθέσει ἀνθῶν.

2ον «Edwin Molineux», χρώματος ἔσωθεν μὲν βαθῆος ἐρυθροῦ, ἔξωθεν δὲ χρυσοειδοῦς, διαμέτρου 18 1/2 περίπου ἑκατοστῶν.

3ον «Mrs Coleman», χρώματος ἐκλεύκου, διαμέτρου 20 περίπου ἑκατοστῶν. Ἐν τῶν ὠραιότερων τῆς συλλογῆς.

4ον «Mrs Thompson», χρώματος λευκοῦ καὶ ἰώδους, διαμέτρου 19 περίπου ἑκατοστῶν.

5ον «Comte de Germiny» χρώματος κεράμου ἔσωθεν καὶ χρυσοειδοῦς ἔξωθεν, διαμέτρου 15—16 ἑκατοστῶν. Καλλίστον τὸ τε σχῆμα καὶ τὸν χρωματισμόν.

6ον «Mrs Cannel», τὸ φέρον τὸ ὄνομα τῆς συμβίου ἐνὸς τῶν διασημοτέρων ἐν Ἀγγλίᾳ ἀνθοκόμων, χρώματος ἐκλεύκου, διαμέτρου 16 ἑκατοστῶν.

7ον «Louis Boechmer» (ἐπίχνοον), χρώματος ὑποκυάνου (mauve), διαμέτρου 17 ἑκατοστῶν.

8ον «Alphéus Hardy» (ἐπίχνοον), χρώματος ὑποκιτρίνου, τοῦ αὐτοῦ τῷ ἀνωτέρῳ μεγέθους.

9ον «Enfant des deux mondes» (ἐπίχνοον), χρώματος ἐκλεύκου. Ταῦτα μὲν τὰ ἐξέχοντα μεταξύ τῶν ἐξ Ἀγγλίας προερχομένων. Μεταξὺ δὲ τῶν ἐκ Γαλλίας καὶ Ὀλλανδίας, εἶδομεν ἀνθοῦντα τὰ ἐξῆς :

1ον «La Belle Hélène» χρώματος ἰόχρου ἔσωθεν, ἔξωθεν δὲ βαθῆος ἐρυθροῦ, διαμέτρου 19 ἑκατοστῶν.

2ον «Sabine», χρώματος ζωηροῦ κιτρίνου. (Θελκτικώτατον).

3ον «Mme Marchand» ὑποκύανον ἔσωθεν, ἔξωθεν δὲ κυανοῦν. (Μικρὸν μὲν ἀλλὰ περιεργότατον. Μακρόθεν φαίνεται ὡς μαρανθῆν).

4ον «Monrou», ἔχον πέταλα σωληνοειδῆ (tubullés), χρώματος ἔξωθεν μὲν βαθῆος κεραμοχρόου, ἔσωθεν δὲ κεραμοχρόου ἀνοικτοῦ.

Ἄλλ' ἄλις. — Ἀρκεῖ νὰ εἶπω, ὅτι καθ' ἣν ἡμέραν ἐν τῷ ἐν Μόδᾳ τῆς Χαλκηδόνος παραδείσῳ τοῦ κ. Παύλου Στεφάνοβιχ ἐγένετο ἡ ἐκθεσις τῶν καλλιεργηθέντων χρυσανθέμων, ἠδυνήθη νὰ μετρήσω 180 ποικιλίας αὐτῶν καὶ ν' ἀπέλθω κατατεθελγμένος μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκεπτῶν.

Ἄλλὰ κατὰ τὸ λόγιον τοῦ οἰκοσῆμου τοῦ Κ. Π. Στεφάνοβιχ «Nihil semper floret». (Οὐδὲν αἰεὶ ἀνθεῖ), νῦν τὰ ὠραῖα ἐκείνα χρυσάνθεμα ἐμαράνθησαν. Δὲν ἐμαράνθη ὅμως ἢ πρὸς αὐτὰ στοργή, καὶ ὁ διὰ τὴν καλλιέργειαν καὶ περιποίησιν αὐτῶν ἐνθουσιασμός τοῦ εὐγενοῦς ἀνθοκόμου των, ὅστις καὶ πάλιν κατὰ τὸ προσεχὲς θέρος θὰ παρουσιάσῃ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν φιλανθῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ κήπου αὐτοῦ τίς οἶδε πόσας νέας ποικιλίας τῶν ἀγαπητῶν αὐτῷ χρυσανθέμων, ἅπερ λυποῦμαι ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο δὲν ἠδυνήθησαν νὰ θαυμάσωσι μετ' ἐμοῦ καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκεπτῶν αἱ γνωσταὶ διὰ τὴν πρὸς τὰ ἄνθη στοργὴν δεσποινίδες τοῦ high-life.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Εὐστράτιος Ι. Ζῆφος.

λοπούλαν. Ἡ Λακωνικὴ χερσόνησος προβάλλει νῦν ὡς ὀστεώδης δάκτυλος ἐν τῇ θαλάσῃ. Περὶ μεσημβρίαν ὁ «Δημήτριος» κάμπτει τὸν κινδυνώδη Μαλέαν, τὸν «Κάβο-Μαλιᾶ» τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν. Οἱ ἐπὶ τὴν θάλασσαν καθέτως καταπίπτοντες ὑπερύψηλοι βράχοι βεβαίουσιν ἐκ πρώτης ὄψεως τὸν θεατὴν περὶ τοῦ κινδυνώδους περὶ τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο πλοῦ.

Πᾶν ἔχνος βλαστήσεως ἐλλείπει. Βρῦα μόνον καὶ ταῦτα σπάνια χλοάζουσι κατὰ τὰ κοιλώματα τῶν βράχων, ἐνθα ὁ ἄνεμος ἀπὸ αἰῶνων ἤδη διὰ τῶν πτερυγῶν αὐτοῦ μεταφέρει κόνιν φυτογῆς καὶ φυτικὰ λείψανα. Φάρος μικρᾶς ἐντάσεως πρὸς τὸ Αἰγαῖον ἀποβλέπων, παρ' ὃν διακρίνεται ἀτραπὸς εἰςὶ μέχρι τοῦδε τὰ μόνα τεκμήρια ὅτι εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς ὑδρογείου σφαίρας πατεῖ ἀνθρώπινος ποῦς. Ἀκριβῶς κατὰ τὴν ἐσχάτην τοῦ Μαλέα ἄκραν διακρίνεται τείχος καὶ παρ' αὐτὸ βυζαντινὸς ναῖσκος τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα, οὐ μακρὰν δ' αὐτοῦ ἕτερος ναῖσκος τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ πάλλευκος λιθίνη καλύβη μετὰ κήπου. Ἐκεῖ κατοικεῖ ὁ ἀκλόγηρος τοῦ Κάβο-Μαλιᾶ. Οἱ Ἕλληνες ναυτικοὶ σέβονται αὐτὸν ὡς ἅγιον, ὡς καταπραΰνοντα διὰ τῶν δεήσεών του τὴν δικαίαν πρὸς αὐτοὺς ὀργὴν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Νικολάου, οἵτινες ἀναμφιβόλως θὰ εἶχον ἤδη καταστρέψει αὐτοὺς ἕνεκα τῶν ἀμαρτιῶν των, ἐὰν μὴ ὑπὸ τῶν δεήσεων τοῦ ἐρημίτου ἐξιλεούμενοι ἠδύκουν ἐν τῇ ἀμετρήτῃ συγκαταβάσει των «νὰ βάλλουσε τὸ χέρι των ἀπάνω ἰστὴ θάλασσα». Δι' ὃ οἱ ναυτικοὶ κάμπτοντες τὸν Μαλέαν, οὐδέποτε λησμονοῦσι νὰ συριξῶσιν ὅπως εἰδοποιήσωσι τὴν διόδον των τῷ μοναχῷ, ὅστις, τοῦ καιροῦ ἐπιτρέποντος, ἐξέρχεται τοῦ οἰκίσκου καὶ χαιρετίζει σείων σημαίαν ἑλληνικὴν. Πολλάκις μάλιστα ἡ λέμβος τοῦ πλοίου προσεγγίζει εἰς τὴν ξηρὰν φέρουσα τροφὰς τῷ μοναχῷ καὶ ἀφιερῶματα διὰ τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου.

Ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ Μαλέα ἐκτείνεται ἡ βόρειος ἀκτὶς τῶν Κυθήρων μετὰ φάρου. Ἐὰν ἡ νότιος τῆς νήσου παραλία ὁμοιάζῃ τῇ βορείᾳ — οἱ κάτοικοι οὐδόλως τῇ ἀληθείᾳ εἰσὶν ἄξιοι συγχαρητηρίων. Γαῖαι ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου ἔχρους οὐχὶ καλλιεργείας, ἀλλὰ καὶ αὐτοφυοῦς κἂν χλωρίδος, γαῖαι φαιαί, χθαρμαλαί, γυμναί, ἐρημοὶ ἀποτελοῦσι τὸ βόρειον τμήμα τῆς νήσου, ἧτις θὰ ἦτο φαίνεται ἄλλοια κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ὥστε νὰ ἐκλεγῇ ὑπὸ τῆς φιλομειδοῦς Κυθήρης ὡς ἐνδιαίτημα. Ὁ Μαλέας καὶ ἡ παρ' αὐτὸν Ἐλαφόνησος μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀφανέστεροι καθίστανται καὶ τοῦ πλοίου διευθυνομένου νῦν πρὸς Ζέφυρον, ἐμφανίζεται μακρόθεν τὸ Ταίναρον, ὁ Κάβο-Ματαπᾶς τῶν νευτικῶν, ἡ νοτιωτάτη τῆς Εὐρώπης ἐσχατιᾶ. Ὁ Λακωνικὸς

κόλπος ἀναπατάννυται ἤδη πρὸς βορρᾶν καὶ ἡ νεφελογείτων τοῦ Ταυγέτου κορυφὴ συγχέεται μετὰ τῆς περιφέρειας τοῦ διηνεκῶς μεταβαλλομένου ὀρίζοντος. Ἀκριβῶς κατὰ τὴν 5 μ. μ. κάμπτει ὁ «Δημήτριος» τὸ Ταίναρον ἄλλασσων πορεῖν πρὸς Σκίρωνα — Ζέφυρον. Πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ θεατοῦ ἐκτείνεται ἡ Μάνη καὶ τὸ ἀκρότατον αὐτῆς σημεῖον, τὸ σπηλαιῶδες Ταίναρον, οὔτινος ἡ λευκὴ καὶ διάτρητος τῶν βράχων σύστασις εἰς οὐδὲν μέρος τοῦ Μαλέα παρατηρεῖται. Κομφότατος πυργοειδῆς φάρος μετὰ δύο συμμετρικῶν ἐκατέρωθεν οἰκίσκων ὑψύεται εὐθυτενῆς ἐπὶ τῆς ἀκροτάτης τοῦ ἀκρωτηρίου ἄκρας. Ὀλίγον ἐνδοτέρω ἔκειτο ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος, οἱ δὲ τῆδε κῆκεῖσε διὰ τῶν ταχυπλόων αὐτῶν πτερυγίων σχίζοντες τὸ ἀλμυρὸν ὕδωρ δελφίνες ἀναμιμνήσκουσι τὸ θαυμάσιον τοῦ Μηθυμναίου ἀοιδοῦ ταξείδιον. Χωρίδια μετὰ πρασίνων περιχώρων, ἀγροὶ καλλιεργημένοι καὶ κεχωρισμένοι δι' αἰμασιῶν, ὄδοι καὶ ἐλικοειδῆς τι ποτάμιον διακρίνονται κατὰ τὴν λοφώδη παραλίαν. Ἐὰν μὴ ὁ ἥλιος ἐκλινεν ἤδη πρὸς τὸ τέμα τῆς ἡμερησίας αὐτοῦ πορείας, θὰ ἤλειον ἴσως παρὰ τὴν ἀκτὴν Μανιάται κατὰ τὸ πατροπαράδοτον αὐτῶν σύστημα, ἐποχοῦμενοι δῆλον ὅτι ἕαστος ἐπὶ αἰγείου ἀσκού πλήρους ἀέρος, κωπηλατοῦντες διὰ τῶν ποδῶν καὶ μεταχειριζόμενοι ἀπλὴν σανίδα ἀντὶ πηδαλίου. Κατὰ τὴν δύσιν διακρίνεται ἀμυδρῶς ἢ παρὰ τὴν νοτίαν τῆς Μεσσηνιακῆς χερσονήσου ἄκραν νῆσος τῆς Σαπιέντζας, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ σκότος ἀπλοῦται καθ' ὀλοκληρίαν καὶ νέφη παμμέλανα ἀποκρύπτουσι τὸ φαεινὸν τῆς σελήνης εἶδος. Τὸ μόνον σημεῖον πρὸς ὃ ὁ πηδαλιούχος ἀποβλέπει ἐν μέσῳ τοῦ γνοφώδους χάους εἶναι τὸ διαλαῖπον φέγγος τοῦ φάρου τῆς Σαπιέντζας, ἔχον ἔντασιν 27 ὄλων μιλλιῶν. Περὶ ὥραν 9ην π.μ. τὸ πλοῖον διῆλθε πρὸ τοῦ φάρου καὶ ἤδη διαπλέει τὸ τμήμα ἐκείνο τοῦ Ἴονίου πέλαγος, ὅπερ οἱ ναυτικοὶ καλοῦσι «Κανάλι τῆς Μάλτας».

Τετάρτη.

Ἀπὸ πρωῒας μέχρι ἐσπέρας οὐρανὸς καὶ θάλασσα. Ἐπὶ δίωρόν πρὸ μεσημβρίας βροχὴ ῥαγδαία ἄνευ τῆς ἐλαχίστης τῆς θαλάσσης ἐξογκώσεως. Ὁ πλοίαρχος καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ ἀσχολοῦνται εἰς διόρθωσιν τῆς πορείας διὰ τοῦ παλινωρίου, εἰς παρατηρήσεις τοῦ ἡλιακοῦ ὕψους διὰ ἐξάντος καὶ εἰς λογαριθμικοὺς ὑπολογισμοὺς πρὸς εὐρεσιν τοῦ μήκους. Περὶ τὴν 7 μ.μ. εἰς 100 περίπου μιλλιῶν ἀπόστασιν τοῦ πορθμοῦ τῆς Μεσσηνίας ὁ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως πλέων Ζέφυρος μετατρέπεται εἰς ἀρκούντως σφοδρὸν βορρᾶν, ὅστις προσβάλλων δεξιόθεν τὸ πλοῖον ἀνεγείρει αὐτὸ εἰς ὕψος σημαντικόν, ἵνα τὸ καταρρίψῃ αὐτοστιγμῆ εἰς θα-

τοῦ ὑγειονομείου, τὸ κωδωνοστάσιον ἀποτελούμενον ἐκ ζεύγους Π ἐπικειμένων εὐθυτενέστατα τοῦ ἐνὸς ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ἰδοὺ τὰ προσπίπτοντα εἰς τὸ βλέμμα τοῦ θεατοῦ. Ἐναντι τὸ Κιλιδ—Μπαχάρ ὑψοῦται ἐπὶ πρανοῦς λόφου, κατὰ τὴν βᾶσιν τοῦ ὁποίου δεσπόζει ὁ διπλοῦς κυλινδρικός τοῦ φρουρίου πύργος. Μέλαν σημεῖον διακρίνεται νῦν. Ὁ πλοίαρχος ἀνεγνώρισεν αὐτὸ ἀμέσως. Εἶναι ἀγγλικὸν ἀτμόπλοιον. Δράττεται παρευθὺς τῆς διόπτρας καὶ ἅμα βεβαιωθείς, κελεύει τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ πηδαλιούχησιν εἰδοποιῶν τὸν ἄγγλον πλοίαρχον δι' ἐνὸς παρατεταμένου συρίγγματος νὰ διέλθῃ ἀριστερόθεν. Τῇ ἀληθείᾳ αἱ προφυλάξεις αὐταὶ εἰσι πλέον ἢ ἀπαραίτητοι· διότι οἱ ἄγγλοι πλοίαρχοι κτηντήσαν ἤδη διαβόητοι ἐπὶ τῇ ἀπροσεξίᾳ καὶ ἰδιοτύπῳ αὐτῶν ἀδιανοήτως ἀδρόως ἐκ τοῦ βαλαντίου, ἐννοεῖται, τοῦ ἄλλοθενοῦς πλοίαρχου. «Ἐχουσι πλάτες» κατὰ τὴν ἔκφρασιν ἐπιβάτου.

Εὐτυχῶς ὁ «Ρούβενς» διῆλθεν ἄνευ οὐδενὸς ἀπεικταίου. Ἡ λέμβος μεταφέρει νῦν ναύτας τινᾶς εἰς Τσανάκ-καλέ πρὸς ἀγορὰν τροφίμων. Ὁ ὑγειονόμος ἀπαγορεύει αὐτοῖς τὴν ἀπόβασιν, δύο δὲ πωληταὶ φέρουσιν εἰς τὴν λέμβον τὰ αἰτηθέντα. Περί ὧραν ὅταν ἀναπετάννυται ἡ κυανῆ τοῦ Αἰγαίου ὀθόνη. Μετ' οὐ πολὺ τὸ Χέλ-Μπαχάρ καὶ οἱ ἀνεμόμυλοι τοῦ Κούμ-καλέ, παρ' ὃ ἐκβάλλει ὁ Σικάμανδρος, συγγέονται μετὰ τοῦ συννεφώδους ὀρίζοντος. Ἡ οἰνοφόρος Τένεδος νωχελῶς ἐπικάθηται ἐπὶ τοῦ Αἰγαίου, τὰ Μαβιά, νησιδὲς ἐπιπέδοι καὶ ἀκατοίκητοι φαίνονται ὡς ἐπιπλέουσαι ἐπὶ τοῦ πελάγους, τὰ Βεσίκια διακρίνονται πρὸς στιγμὴν ἐπὶ τῆς Ἀσίας, ἡ Ἰμβρος ὡς ἀφρώδης ὄγκος ὑψοῦται. Ἡ πορεία τοῦ πλοίου μετατρέπεται πρὸς νότον. Ἴδου νῦν ἡ θέσις τοῦ ὁμηρικῆς Ἰλίου παρὰ τοὺς πρόποδας τρικαρήνου λόφου. Ἐκεῖ ἐμεγαλούρησαν οἱ πανάρχαιοι ἐκεῖνοι γίγαντες. Σήμερον δ' οὐδὲν ἄλλο διακρίνει ὁ θεατὴς εἰ μὴ βαθυπρασίνοὺς θάμνους καὶ χώραν ἔρημον καὶ ἀκαλλιέργητον. Εὐτυχῶς ἡ σκαπάνη τοῦ ἀρχαιοδίφου δραστηρίως ἀνασκαλεύει τὸ κλασικὸν ἔδαφος, ἀνάγουσα εἰς φῶς πολυπληθῆ τοῦ παναρχαίου ἐκεῖνου πολιτισμοῦ τεκμήρια. Ὁ «Δημήτριος» τρέψας τὴν πρῶσαν πρὸς Λίβαν διασχίζει τὰ βαθυκύανα τοῦ Αἰγαίου κύματα. Περί τὴν 2αν μ. μ. κάμπτεται τὸ ἀκρωτήριο Μπαμπᾶ, τὸ δυτικώτατον τοῦτο τῆς Ἀσίας πέρας. Ἡ Λέσβος εἶναι ἤδη καταφανὴς καὶ ἄχρις ἐσπέρας ἀναλόγως τῆς ἀπ' αὐτῆς ἀποστάσεως τοῦ πλοίου ἀλλάσσει μορφήν καὶ ἔκτασιν. Ἴδου ἡ μυροδόλος Χίος ὡς ἀφρόεσσα Μέδουσα

προβάλλει πρὸς νότον, οὐ μακρὰν αὐτῆς τὰ Ψαρά, ἡμισφαίριον νηγόμενον ἐπὶ τοῦ πελάγους, καὶ πρὸς Ζέφυρον σχεδὸν ἀδιόρατος ἡ χθαμαλὴ Λήμνος. Τὰ ἱστία ἀνεπετάσθησαν καὶ ἐλαφρὸς ὁ Ζέφυρος κολποῖ αὐτὰ δροσιζὼν πῶς τὴν ὑπόθερμον ἀτμόσφαιραν. Ὁ ἥλιος δὶε ὀπισθεν τῆς Σκύρου, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ἀνθυποπλοίαρχος, διὰ τοῦ παλινωρίου (Course corrector) βεβαιοῦται περὶ τῆς ἀκριβοῦς τοῦ πλοίου πορείας. Ἡ ἑλιξ τοῦ «Δημητρίου» σχίζει νῦν τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα. «Ἐχουμε κ' ἐμεῖς θάλασσα», ἀναφωνεῖ μετ' ἔθνηκῆς ὑπερηφανεῖας ὁ πλοίαρχος. Τὰ σπάνια τοῦ στερεώματος νεφύδρια χρωματίζονται, τὰ κύματα λαμβάνουσιν οἰνώδη ἀπόχρωσιν... ὁ οἶνοψ πόντος τοῦ Μελησιγενεοῦς αἰοῦσιν πρὸς μικρὸν διατηρηθεὶς ὑποχωρεῖ εἰς τὴν νύκτα. Ὁ φάρος τῆς Ἄνδρου ὁ τὴν μεγίστην τῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ἔντασιν ἔχων λαμπυρίζει ὀλονέν φαεινότερον. Δεξιόθεν ἡ Εὐβοικὰ ἀπλοῦται οἰνεὶ ἀτελεῦτητος παμμέλας κροκόδειλος.

Τρίτη.

Εἰς τὰ πέρατα τοῦ ὀρίζοντος ὑψοῦνται κορυφαὶ νήσων, ὀξεῖαι ἢ πεπλατυσμέναι, πολυσχημόνες ἢ κωνοειδεῖς. Κατὰ τὴν νύκτα, περὶ μεσονύκτιον ὁ «Δημήτριος» διέπλευσε τὸν Καφηρέα καὶ εἶτα τὸν μεταξὺ Κέας καὶ Μακρονησίου πορθμόν. Πρὸς Ζέφυρον ὑψοῦται ἤδη ὁ Ἅγιος Γεώργιος καὶ ἡ Ὑδρα! Πόσοι τῶν ἐν τῷ πλοίῳ ναυτικῶν ἀποβλέπουσι πρὸς αὐτὴν μὲ τὸ ὄμμα δακρυόεν. Παρὰ τοὺς πρόποδας τῶν ἐρυθροκυάνων λόφων τῆς ἐν τῷ πατρικῷ οἰκίσκῳ κατοικεῖ ἡ σύζυγος, τὸ τέκνον, ἀσθενεῖ ἴσως ἡ γραῖα μήτηρ. Καὶ ὅμως ἀδυνατεῖ ὁ ναυτίλος νὰ στρέψῃ διὰ μιᾶς τοῦ πηδαλίου ὥσεως τὸ πλοῖον πρὸς τὸ γενέθλιον ἔδαφος. Ὁφείλει νὰ βλέπῃ ὡς ἐμπαιγμὸν τοὺς λόφους αὐτῆς δις σχεδὸν κατὰ μῆνα βαθμιαίως ἐξαφανιζομένους τῆς ὀψέως του καὶ διαπλέων τὸν ἀτέρμονα πόντον νὰ φθάσῃ εἰς αἰγιαλοὺς ἀξένους. Ἡ Κέα, ἡ Κύθνος καὶ ἡ Σέριφος κατὰ τὸ ἀριστερὸν τῆς πρῶτης μέρους ἀποτελοῦσιν ἤδη σύμπλεγμα σχεδὸν ἀφανές. Ἡ Μῆλος καὶ ἡ Ἀντίμηλος, κῶνοι ὁμοίωτατοι, ἡ Φαλκονέρα καὶ ἡ Μπελλοπούλα μετὰ τοῦ φάρου τῆς ὑψοῦνται εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος. Ἰστιοφόρα καὶ ἀτμόπλοια διασχίζουν τὸ πέλαγος εἰς διαφόρους ἀποστάσεις καὶ διευθύνσεις. Ὁ ὀρίζων ἤδη μεταβάλλεται. Πρὸς ΝΔ τῆς Μπελλοπούλας διακρίνεται τὸ Πετροκάραβον, βράχος ἀπορροῶν ἔχων κατὰ τοὺς ναυτικούς μορφήν ἱστιοφόρου. Ἡ ἔλλειψις φάρου ἐπὶ τοῦ σκοπέλου τούτου κειμένου ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ ἀπὸ Καφηρέως εἰς Μαλέαν δρόμου ἀναγκάζει πάντα πλοίαρχον νὰ μετατρέπῃ πῶς τὴν πορείαν του, διευθυνομένους πρὸς τὴν Μπελ-

λασσίαν χαράδραν. Τὰ κύματα ὑπὸ τοῦ ἀδιαλείπτως σφοδρτέρου καθισταμένου ἀνέμου ἐξογκούμενα καταβρέχουσι τὸ κατάστρωμα καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν γέφυραν, ἔνθα ὁ πλοίαρχος περιβεβλημένος μακρὸν ἐπανωφόριον, τὴν κατὰ τοὺς ναυτικούς «ίντσεράδα», περιδιαβάζει ἔχων τὴν διόπτραν ἀνὰ χεῖρας καὶ ἀμεριμνῶν περὶ πάντων πλὴν τοῦ καθήκοντος

Πέμπτη.

Ὁ σφοδρὸς τῆς νυκτὸς βορρᾶς μετέτράπη εἰς ἐλαφρότατον Σκίρωνα. Ἦδη αἱ πρῶται τῆς ἡοῦς λάμψεις προαγγέλουσι τὴν προσεχῆ τοῦ φωστῆρος τῆς ἡμέρας ἐμφάνισιν, ἐν ᾧ διὰ μέσου τῆς νεφελώδους τοῦ ὀρίζοντος περιβολῆς πρὸς Ἑὺρον προβάλλει ἡ χαίνουσα τῆς νεφελογείτονος Αἴτνης κορυφή. Μικρὸν κατὰ μικρὸν ἡ εὐφορος Σικελία εὐκρινέστερον διακρίνεται, συγχρόνως δ' ἐκ τῶν συγκεχυμένων τοῦ ὀρίζοντος ἄκρων διαφαίνονται πρὸς Σκίρωνα τὰ γλαυκὰ τῆς Καλαβρίας ὄρη. Περὶ τὴν 6 π. μ. τὸ ἀτμόπλοιο διαυλακοῖ τὸν πορθμὸν τῆς Μεσσηνίας. Τὸ Ρήγιον (Reggio) δεξιόθεν ἐπὶ τῆς ἰταλικῆς ἀκτῆς ἐν μέσῳ καταφύτων περιχώρων μετὰ πολυπληθῶν οἰκιῶν ἀπασῶν λιθίνων, δεικνύει ὑπερφάνως τὰ ὀγκώδη κυβερνητικὰ αὐτοῦ οἰκοδομήματα, ἐν ᾧ ἡ ἀτμάμαξα συρίζουσα ἀναπέμπει νέφη λευκοτάτων ἀτμῶν. Ἄγροὶ χλοερῶτατοι, γαῖαι μεγίστης ἐκτάσεως λαμπρότατα καλλιεργημένοι, πλῆθος φάρων, ναῶν καὶ μοναστηρίων παντὸς ρυθμοῦ καὶ μεγέθους καλλύνουσι ἀμφοτέρας τὰς παραλίας. Ἐπὶ τῆς σιτοφόρου Σικελίας ἀπλοῦται γραφικῶς ἡ Μεσσήνη. Ἰδοὺ ὁ δρεπάνοειδῆς λιμὴν, τὸ ἀπέραντον δημαρχεῖον, πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ὁποίου εἰσιν εἰσέτι ἐγκαθιδρυμένοι δημόσιοι γραφεῖς, ἀναλαμβάνοντες ἐπὶ ἀμοιβῇ τὴν σύνταξιν ἐγγράφων καὶ ἐπιστολῶν, τοῦθ' ὅπερ ἀποδεικνύει ὅτι οὐδόλως θὰ ἐβλάπτοντο οἱ Σικελοὶ, ἐὰν τὰ πρὸς συντήρησιν τῶν ἐν Ἀνατολῇ ἰταλικῶν σχολῶν ἔδαπανῶντο πρὸς βελτίωσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν τῆς νήσου. Ἰδοὺ περαιτέρω οὐ μακρὰν τῆς πόλεως ἐκτεταμένον νεκροταφεῖον μετὰ μνημείων πολυτελῶν, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἀνεγείρεται ταῦν λαμπρότατον δημόσιον μαυσωλεῖον. Εἰς πᾶσαν τῶν λόφων χαράδραν, εἰς πάντα τῆς παραλίας κολπίσκον ἀκμάζουσι χωρία πολυάνθρωπα, παχύνοντα τὰ βάλαντια τῶν πλουσίων γαιοκτημόνων, οἵτινες ἀπὸ τῆς Ἰσπανοκρατίας ἔτι διατηροῦσι τὸν τίτλον Δὸν ὡς γνώρισμα τῆς εὐγενοῦς αὐτῶν καταγωγῆς, ἀμεριμνοῦντες περὶ τοῦ ἀγρότου, ὅστις κάμπει ἐξ ἀπογοητεύσεως τὸ βεβαρημένον μέτωπον πρὸς τὴν πλουτοδοτέραν γῆν. Λέμβος μετὰ πεντάδος ὀρθίων κωπηλατῶν διέρχεται παρὰ τὸ πλοῖον.

Τὰ τε ἐνδύματα καὶ τὰ καλύμματα τῶν κεφαλῶν αὐτῶν κατ' οὐδὲν διαφέρουσι τῶν ἐν Γαλατῆ τῆς πόλεως λεμβούχων· ἐν χρῶ ὁμῶς ὁ κεκαρμένος μύσταξ καὶ τὸ ἀθλιέστατα ἐξυρισμένον γένειον ἀπεργάζονται αὐτοὺς ζῶντα ἀντίγραφα τῶν μακαρίων παχυτραχήλων τῆς Ρωμάνας ἐκκλησίας ἀββᾶδων. Περὶ τὴν 8ην π. μ. παφλάζει ἀπειλητικῶς τὸ βόρειον τοῦ πορθμοῦ στόμιον, τὸ στενὸν μεταξὺ Σκύλλης καὶ Χαρύδδews. Παρ' ὄλην τὴν γαλήνην καὶ τὸν σχεδὸν ἀνύπαρκτον ἀνεμον τὸ ρεῦμα εἶναι σφοδρότατον, πάλλευκοι δ' ἄφροὶ ἐπιστέφουσι τὰ μολυβδόχροα κύματα. Κατὰ τὴν ΒΑ γωνίαν τῆς νήσου, παρὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἐρημνευτῶν τοῦ πικρὸς τῆς ποιήσεως ὀριζομένην τοποθεσίαν τῆς τερατώδους Χαρύδδews, ἐπὶ τῆς χθαμαλοτάτης παραλίας ἀκανονίστου τριγωνικοῦ ἀκρωτηρίου κεῖται ἡ πόλις Faro, καλουμένη οὕτω ἐκ τοῦ φάρου αὐτῆς, ὅστις μακρόθεν ὀρώμενος κατ' οὐδὲν διαφέρει τοῦ ἐν Φενέρ-Βαξέ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ πρὸς ΒΔ συστάς τῶν νήσων τοῦ Αἰόλου συμπληροῖ κάλλιστον τὴν ὀπτικὴν ταύτην ἀπάτην, ἐκλαμβανομένη ὡς τὸ σύμπλεγμα τῶν Πριγκηποννήσων, Ἀπέναντι τοῦ Faro ἐπὶ τῆς ἀποκρήνου ἀκτῆς κεῖται ἡ πόλις Σκύλλα παρὰ βράχον πελώριον, πρὸ τοῦ ὁποίου ὀρθοῦται μακρότερος ὁμοιότατος σκόπελος, τὸ ἐνδιαίτημα τῆς ὀμηρικῆς Σκύλλης. Τὸ πλοῖον εἰσέρχεται νῦν εἰς τὸ Τυρρητικὸν πέλαγος. Ἡ βόρειος τῆς Σικελίας ἀκτὴ βαθμιαίως ἀφνίξεται ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ παρατηρητοῦ, μεταβάλλουσα ὀλονὲν χρῶμα, ἐν ᾧ μόνη ἡ βραχώδης τοῦ Milazzo χερσόνησος διὰ τοῦ μελανοῦ αὐτῆς χρώματος ἀποτελεῖ κηλίδα ἐν μέσῳ τῶν γλαυκῶν ὀροσειρῶν. Ὁ πηδαλιούχος διευθύνει τὸ σκάφος πρὸς Σκίρωνα—ἡμισυ βορρᾶν. Αἱ οἰνοφόροι Λιπάραι ἢ νῆσοι τοῦ Αἰόλου διακρίνονται ἤδη κευχωρισμένοι. Πρῶτον ἀριστέρθεν τῆς πρῆρας προκύπτει τὸ Vulcano, ἀναδίδον ἀπὸ πολλῶν τοῦ ἐδάφους μερῶν ἀτμοὺς λευκοτάτους,—παρ' αὐτὸ ἡ μεγίστη τῆς νησιωτικῆς τοῦ Αἰόλου συστάδος Λιπάρα, κατάφυτος μέχρι σχεδὸν τῶν ἀκρωρειῶν αὐτῆς ὑπὸ χλοαζόντων ἀμπελώνων, ὧν ἡ ἔκτακτος εὐδοκίμησις ἀποδοτέα εἰς τε τὴν πρὸς τοῦτο ἀρμόδιαν τοῦ ἐδάφους ποιότητα καὶ τὰς συχνοτάτας ὑετώδεις καταπτώσεις· εἶτα ἡ δυτικώτερον Salina ὡσαύτως εὐφορος καὶ ἐξαιρέτως καλλιεργημένη, ἡ Panaria καὶ αἱ παρ' αὐτὴν μικραὶ Lisca Bianca καὶ Busiluzzo, ἐσχάτη δὲ πᾶσῶν ἡ Stromboli, κῶνος κούρους κανονικώτατος· ἡ ἄνω βᾶσις αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἐξ ὀροπεδίου μικρᾶς ἐκτάσεως μετὰ κρατῆρος ἐνεργοῦ, ἀναπέμποντος κατὰ διαλείμματα 12—15 λεπτῶν φλόγας καὶ πεπυρακτωμένους μύδρους. Τὸ θέαμα εἶναι ἐπιβάλλον, ἰδίᾳ τὴν νύκτα, τοῦ πλοίου παραπλέοντος τὴν νῆσον, ἐν ᾧ τὴν ἡμέραν ἕνεκα τῆς ἐντάσεως τοῦ ἡλιακοῦ

φωτός οὐδὲν ἄλλο διακρίνει ὁ θεατῆς εἰμὴ καπνὸν μέλανα ἐκθρῶσκοντα τοῦ κρατῆρος κατὰ τὰ προμνησθέντα χρονικὰ διαλείμματα. Ἀκριβῶς κατὰ μεσημβρίαν ὁ «Δημήτριος» διέρχεται μεταξύ Salina καὶ Panaria. Αἱ δύο τελευταῖαι τῶν Λιπαρῶν Filicudi καὶ Alicudi καθίστανται ὄραται. Μεταξὺ τούτων μᾶλλον παρά τὴν πρώτην ὀρθοῦται σκόπελος ὕψους 128 ποδῶν, ὀνόματι Canna, ὁμοίωτατος μακρόθεν πρὸς πλησιέστιον ἰστιοφόρον.

Τὸ πλοῖον πορεύεται νῦν πρὸς Σκίρων-1 1/4 Borran, - ἀφίνον ὀπισθεν τὰς Λιπάρας, αἵτινες μετ' οὐ πολὺ ἐξαλείφονται τοῦ ὀρίζοντος. Τὸ φωσφορίζον τυρρηνικὸν πέλαγος ἀπλοῦται ἀχανές, ἡ δὲ σχεδὸν πλήθουσα σελήνη κατοπτρίζει τὴν ἀργυρᾶν αὐτῆς ὄψιν ἐπὶ τῶν ἀκινήτων ὑδάτων.

Παρασκευή.

Ἡ θάλασσα γαλιηναία, ὁ δὲ πλοῦς ἐξαιρετός. Κατὰ τὸ γεῦμα παρετίθη τοῖς ἐπιβάταις εὐγευστότατον ναυτικὸν ἔδεσμα, μπρόδο ὀνόματι (ἡ-τοι ζωμός, ἰταλιστί), παρασκευαζόμενον ὡς ἀκολούθως. Ἀλίπαστον κρέας βράζεται καλῶς, ἐν δὲ τῷ ζωμῷ αὐτοῦ ἐμβάπτεται διπυρίτης (γαλέτα) χρησιμεύων ἀντὶ ἀρτου κατὰ τὴν βρώσιν τοῦ ἔδεσματος, ὅπερ πολλοὶ ἀρτύουσι δι' ἀγγλικῷ ἐμβάμματος (Worcester sauce) καὶ καππάρεως. Περί 2 ἡμ. μ. διαφαίνονται αἱ παρά τὸ ἀκρωτήριον Coda Gavallo ἀκταὶ τῆς Σαρδηνίας, βαθμηδὸν δὲ καθορῶνται αἱ νῆσοι Ταβολάρα, Καπρέρα καὶ Maddalena. Ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς λάμπουσι κύκλω ἑπτὰ φάροι, ὁ τῆς Ταβολάρας, οἱ τῶν νησίδων Razzoli καὶ Lavezzi ἐν τῷ μεταξύ Κορσικῆς καὶ Σαρδηνίας πορθμῷ τοῦ Βονιφατίου, ὁ τοῦ ἀκρωτηρίου Testa κατὰ τὴν βόρειον τῆς Σαρδηνίας ἀκτὴν καὶ οἱ τοῦ Pertusato καὶ Chiape ἐπὶ τῆς Κορσικῆς. Ὁ ἀριθμὸς τῶν φάρων πληροφορεῖ τὸν θεατὴν περὶ τοῦ κινδυνώδους τοῦ πορθμοῦ καὶ τῶν ἀκτῶν, ὃν τρόπον οἱ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῶν Κινέζων ἰατρῶν κρεμάμενοι φανοὶ ἐμφαίνουσι τὸν ἀριθμὸν τῶν θυμάτων αὐτῶν. Τῇ ἀληθείᾳ ὁ διάπλους τοῦ πορθμοῦ ἔνεκα τοῦ πλήθους τῶν ὑφάλων καὶ νησίδων καὶ τῶν ἀποκρήμων καὶ βραχωδῶν ἀκτῶν ἀπαιτεῖ μεγίστην ἐμπειρίαν. Πολλοὶ πλοίαρχοι, Ἄγγλοι ἰδίᾳ, διέρχονται τὸν πορθμὸν μόνον ἐν καιρῷ ἡμέρας, τὴν νύκτα δὲ σταθμεύουσι ἐξω αὐτοῦ ἢ λοξοδρομοῦσι πρὸς βορρᾶν κατὰ τὸν κόλπον τῆς Γενούης. Ὁ «Δημήτριος» ὅμως χάρις τῇ ἐμπιρίᾳ τοῦ πλοίαρχου διῆλθε περὶ ὥραν 9 ἡμ. μ. μεταξύ μεγάλης ὑφάλου, ἐφ' ἧς ὑφύεται παχεῖα μέλαινα στήλη καὶ τῆς νησίδος Lavezzi, ἔνθα κεῖται ὁ τάφος τοῦ ἐκ 1,500 ἀτόμων πληρώματος γαλλικοῦ πολεμικοῦ ναυαγήσαντος ἐνταῦθα.

Σάββατον.

Μέχρι τῆς 2 μ. μ. πνέει σφοδρὸς Ἀπηνιώτης καὶ τὸ πλοῖον τανυτεύεται, ταράσσον τὰ ἐντόσθια τῶν ἐπιβατῶν. Περὶ τὴν 4ην διακρίνονται μακρόθεν αἱ Ἰέροι νῆσοι καὶ ὁ πορθμὸς τῆς Τουλῶν. Περὶ 9ην ἐπιβαίνει ἀπὸ τῆς νησίδος If ὁ πλοηγός, ὅστις ὀλίγου δεῖν συνέκρουε τὸν «Δημήτριον» μετὰ ἀγγλικῷ ἀτμοπλοίου, ἐὰν μὴ παρῆν ὁ πλοίαρχος. Τὴν 10 ὥραν ἀκούεται ἡ βροντερὰ τοῦ πλοίαρχου φωνὴ κρᾶζουσα τῷ ναυκλήρῳ «πόντισον» καὶ ὁ «Δημήτριος» ἀγκυροβολεῖ ἐν τῷ θαλάσῳ Bassin d'arrêt παρά τὴν Joliette, οἱ δ' ἐπιβάται αὐτοῦ ἀναπνέουσι τὴν βρωμερὰν τῆς Μασσαλίας ἀτμόσφαιραν.

Γ. Ι. Βασιματζίδης.

Ο ΓΑΜΒΡΟΣ ΤΟΥ ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΥ

Komm herab, du schöne Holde,
Und verlass dein stolzes Schloss!
Blumen, die der Lenz geboren,
Streu' ich dir in deinen Schoss.
Horch, der Hain erschallt von Liedern,
Und die Quelle rieselt klar!
Raum ist in der kleinsten Hütte
Für ein glücklich liebend Paar.
(SCHILLER, *Der Jüngling am Bache*).

A'

Ὁ ἦλιος τοῦ Σόλωνος ὀχρίασ' αἰθηνιδίως,
καὶ ὁ ἀστὴρ ἀνέτειλε λαμπρὸς τοῦ Πεισιστράτου
ὁ τύραννος τῶν Ἀθηνῶν δεσπόζει μειλχιῶς,
καὶ θάλλων ὁ χρυσοῦς αἰὼν, ὁ ἐπὶ Κρόνου βίος,
ἐπανακάμπτει εἰς τὴν γῆν ἐκ χρόνου παλαιάτου!

B'

Χαρά, εἰρήνη πανταχοῦ γλυκεῖα βασιλεύει
ἢ τῆς Πενίας Ἐριννὺς ἐξέλιπε τελέως
ὁ Ἔρως πάλιν εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰλισσοῦ κατέβη,
καὶ λύει πάγους καρδιῶν καὶ σχέσεων ἐρέβη,
καὶ ἀνατέλλει τῶν ψυχῶν ἢ ζωογόνος Ἔως!

Γ'

Καὶ ὁ χρυσοῦς Θρασύβουλος, τὸ ἄνθος τῶν Χαρίτων,
ὁ νέος ὁ εἰς τοὺς θεσμοὺς τοῦ Σόλωνος ἐμμένων,
ὁ ξένος πρὸς τὸν τύραννον, ὁ τοῦ τυράννου γείτων,—
τοῦ Πεισιστράτου ἀγαπᾷ τὴν κόρην, καταπλήττων
διὰ τοῦ θάρρους τὸν λαόν, τοὺς φίλους, τὴν παρθένον.

Δ'

Ἄλλ' ὅμως ἢ σεμνὴ Ἄτθις περιφρονεῖ τὸν νέον!
Ναί, τοῦ πατρὸς καλῶς αὐτὴ νοεῖ τὸ μεγαλεῖον,
καὶ βλέπει τὸν Θρασύβουλον, τὸν ἄνδρα τὸν ὠραῖον,
ὡς ἓνα τῶν συμπολιτῶν ἐκείνων τῶν χυδαίων,
ἐφ' ὧν ἀπλοῦται κραταῖος ὁ πατρικὸς βραχίων!

Ε'

Καὶ ἀναγγέλλει εἰς αὐτὸν διὰ κορυνηφόρων
ὅτι θρασέως φέρεται καὶ θὰ μετανοήσῃ,
καὶ ὅτι, σέμνωμα αὐτὴ ἀνάκτων γεννητόρων,
δὲν δύναται εἰς ἔρπετόν τῶν Ἀττικῶν βορβόρων
νοῦν καὶ καρδίαν καὶ ζῶν ἀφρόνως νὰ δωρήσῃ!

Σ'

Ἄκουε ὁ Θρασύβουλος τὴν ὕβριν τὴν βαρεῖαν,
καὶ μαίνεται καὶ ὠχρηῖ! . . . Εἰς τὸν κορυνηφόρον
νὰ ἐφορμήσῃ σκέπτεται, πληγὴν δωρῶν καιρίαν,
ἀλλ' ὑποτάσσει τὴν ὀρμὴν εἰς σκέψιν αἰφνιδίαν,
καὶ λέγει: «Ἔστω σεβασμοῦ θὰ ἀποτίσω φόρον».

Ζ'

Καὶ τὴν ἐπαύριον, ἰδὼν τὴν κόρην τοῦ τυράννου
κανηφοροῦσαν, σοβαρὸς εἰς ταύτην προσεγγίζει,
προσβλέπει μετὰ βλέμματος αὐτὴν ὑπερηφάνου,
καί, ἀσπασθεὶς δι' ἔλιγμοῦ τὴν κόρην εὐμηχάνου,
«Τοιοῦτον, λέγει, σεβασμὸν ὁ βόρβορος χαρίζει!».

Η'

Εἰς τῆς παρθένου τὴν μορφήν ἐπέχυσεν ἀφθόνως
τὰ θεῖα ῥόδα ἢ Αἰδώς. Ἡ κόρη, ἐκπλαγεῖσα,
εἰς δάκρυ ἀναλύεται,—καὶ ἀπαιτεῖ ἐντόνως

νὰ ὑποστῇ ὁ συλληφθεὶς Θρασύβουλος ἀπόνως
ὅ,τι ἐμπνέει εἰς ψυχὴν τυραννικὴν ἢ λύσσα!

Θ'

Τὸ θέλημα τὸ φοβερόν θερμῶς ὑποστηρίζει
ἢ μήτηρ, ἢ Τιμόνασσα, θερμῶς καὶ ὁ Ἴππίας.
Ὁ Θεσσαλὸς τὴν ἑαυτοῦ χλαμύδα ἐκφρων σχίζει,
ὁ Ἴππαρχος τὸ ἐγκλήμα τεράστιον νομίζει,
καὶ τὴν ἀπόφασιν ζητεῖ τῆς πατρικῆς καρδίας.

Ι'

Ἄλλ' ὁ γλυκὺς Πεισίστρατος τὴν κρίσιν δὲν ταχύνει.
«Σιγάτε, λέγει, τέκνα μου, καὶ σύ, ὦ γύναι, σίγα!
Καλῶς κατηγορήσατε ἀλλ' ἢ Δικαιοσύνη
ἀναπολόγητόν τινα δὲν δύναται νὰ κρίνῃ.
Ἄπολογήθητι λοιπόν, Θρασύβουλε, ὀλίγα».

ΙΑ'

«Πεισίστρατε», τῷ ἀπαντᾷ ὁ νέος παραχρῆμα,
«δεσπότης εἶσαι κραταῖος ἡμῶν τῶν Ἀθηναίων,
διότι—οὕτως ἢ Κλωθὴ ἐπέκλωσε τὸ νῆμα,
διότι—κεῖνται οἱ θεσμοὶ τοῦ Σόλωνος νῦν θῦμα,
διότι—ἀπληρνήθημεν τὸ ἦθος τὸ ἀρχαῖον! . .

ΙΒ'

«Ἐπῆρχεν ὅμως μέχρι χθὲς εἰς νέος ἐν τῇ πόλει
—Ἐλέγετο Θρασύβουλος— εἰς νέος, ὅστις μόνος
οὐδέποτε ἔλυσμόνησε τὴν ἐν τῇ Ἀκροπόλει
τοῦ Κύλωνος καταστροφὴν, εἰς νέος, ὃν οἱ θόλοι
τοῦ οὐρανοῦ ἐπέπληττον ὡς ἄπειρον ἀγῶνος!

ΙΓ'

«Ὁ νέος οὗτος ὁ θρασύς, ὁ μὴ τιμῶν τυράννουσ,
καὶ ἂν, ὡς σύ, δεσπόζωσι τῶν πολιτῶν ἠπίως,
ὁ εἰς τὰ θύματα ἀφορῶν καὶ ὄχι τοὺς στεφάνους,
ὁ νέος οὗτος λογισμοὺς εὐρέθη τρέφων πλάνους,
ἢ γὰρ πνεσε τὴν κόρην σου,—ἐσβέσθη τρισαθλίως! . .

ΙΔ'

«Τίς τιμωρία δύναται αὐτὸν νὰ ἐξαγνίσῃ;
Ἦ πόλις ἰσοστέφανος τῆς θείας Τριτωνίδος,
τί ὁ πορδότης σου νίδος ὀφείλει ν' ἀποτίσῃ; . . .

Πεισίστρατε, ἡ χεὶρ σου νῦν δεινῶς ἄς τιμωρήσῃ
ἓνα προδότην, ἄστοργον βλαστὸν χ ρ υ σ ῆ ς πατρίδος !..»

ΙΕ'

Ἐσίγησεν ὁ τολμηρὸς ἐκεῖνος νεανίας,
καὶ πᾶς τις τὴν θανάτωσιν τοῦ ἥρωος προτείνει·
ἀλλ' ὁ Πεισίστρατος, γελῶν μετ' ἄκρας προσηνείας,
« Ἀκούσατε, ἀναφώνει, τῆς ἐτυμγορίας
τοῦ δικαστοῦ τὸ κείμενον », — καὶ τότε οὕτω κρίνει :

ΙΣ'

« Καταδικάζω, τέκνα μου, ὑμᾶς καὶ τὴν μητέρα,
— Ἐκπλήττεσαι, Τιμόνασσα ; — ν' ἀνταγαπᾶτ' ἐκεῖνον,
ὅστις θερμῶς τὴν ἀδελφὴν ὑμῶν καὶ θυγατέρα
ἠγάπησε καὶ ἀγαπᾶ, καὶ μόνον τὸν πατέρα
μισεῖ ὡς ἄλλον Κύλωνα, τὸν Σόλωνα προκρίνων !

ΙΖ'

« Καταδικάζω ἔπειτα καὶ σέ, καλὴ μου κόρη,
νὰ θεωρῆς ὡς καύχημα τὴν ἀ ρ ε τ ἦ ν καὶ μόνην,
ἐκείνην, ἥτις ὀδνηεῖ τὸ τοῦ πατρὸς σου δόρυ,
εἰς ἣν ὀφείλομεν τὸ πᾶν, καὶ ἥτις καὶ εἰς ὄ ρ η
κατέρχεται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ εἰς τριόδων κόνιν !

ΙΗ'

« Καταδικάζω ἕστερον καὶ σέ ἰδιαιτέρως,
ἀ γ α π η τ ῆ Θρασύβουλε, τὴν κόρην μου νὰ λάβῃς
ὡς σύζυγόν σου, νὰ πεισθῆς ὅτι ὁ θεῖος Ἔρωσ
μισεῖ τὸν ἐργαζόμενον πολὺ φι λ ε λ ε υ θ ἔ ρ ω ς,
καὶ μετ' ἐμοῦ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων ν' ἀπολαύῃς !

ΙΘ'

Καταδικάζω καὶ ἐμὲ τὸν τ ῦ ρ α ν ν ο ν ἐκεῖνον,
ὃν ὁ χρυσοῦς Θρασύβουλος νὰ ἐκδιώξῃ μέλλει
(ἢ μέχρι τοῦδε ἔμελλε — μετὰ τ ι ν ω ν κινδύνων),
νὰ καταδείξω, τοῦ πατρὸς τὸ ἦθος ἐπιτείνων,
ὅτι πα τ ἔ ρ α ς ἢ πα τ ρ ῖ ς τ ῶ ν Θ ρ α σ υ β ο ὕ λ ω ν θέλει. »

Κ'

Ἡ κρίσις ἐτελείωσεν. Ὁ τύραννος δακρῦων

ἀσπάζεται περιπαθῶς τὸν δικασθέντα νέον,
ἡ κόρη καταπνίγεται ὑπὸ λυγμῶν μυρίων,
καὶ μετ' εὐχῶν ἡ π ε ν θ ε ρ ἄ καὶ συγχαρητηρίων
οἱ ἀδελφοὶ πρὸς τὸν γ α μ β ρ ὸ ν ὀρμῶσι τὸν γενναῖον !
1 Νοεμβρίου 1894.

Σταμάτιος Δ. Βάλβης

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

Σεπτέμβριος, Ὀκτώβριος, Νοέμβριος 1894.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Συνεκροτήθησαν ἕξ τακτικαὶ συνεδριάσεις κατὰ τοὺς μῆνας τούτους.
Ἐπεψηφίσθη ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους, καθ' ὃν τὰ
μὲν ἔσοδα ἀνέρχονται εἰς δρ. 34.269.30 καὶ τὰ ἔξοδα εἰς δραχ.
33.625.55.

Ἀνεγνώσθη ἡ ἐκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις προέτεινε καὶ
ὁ Σύλλογος ἀπεδέξατο ἵνα ἐκφρασθῶσιν αἱ εὐχαριστίαι αὐτοῦ πρὸς
τὰς ἀρχάς τοῦ Συλλόγου καὶ τὴν κοσμητείαν τῆς Σχολῆς τῶν ἀπό-
ρων παιδῶν διὰ τὴν ἐν πᾶσιν εὐρεθεῖσαν τάξιν καὶ ἀκρίβειαν.

Ὁ Σύλλογος ἀπεδέξατο τὸν ὀργανισμὸν τῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις θέλει
διαχειρίζεσθαι τὴν ἀπονομὴν προστασίας καὶ περιθάλψεως τοῖς ἀπο-
λυομένοις ἐκ τῶν φυλακῶν ἀπόροις. Κεφάλαια ὀρίζονται πρὸς ἐκπλήρωσιν
τούτου οἱ ἐτήσιοι τόκοι τῶν ὑπὲρ τῶν φυλακισμένων εἰς χεῖρας τοῦ Συλ-
λόγου κατατεθειμένων χρημάτων, ὡς ἀναφέρονται ἐν τοῖς οικείοις αὐτοῦ
προϋπολογισμαῖς. Μέλη δὲ τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης διατελοῦσης ὑπὸ τὴν
προεδρείαν τοῦ Προέδρου τοῦ Συλλόγου ἐξελέχθησαν οἱ κ.κ. Σίμος
Μπαλάνος, Στέφανος Ναύτης, Τιμολεὼν Ἡλιόπουλος καὶ Σπυρίδων
Δαμασκηνός.

Ὁ Σύλλογος συνῆψε σχέσεις τῆ αἰτήσεως αὐτῶν πρὸς τὸν ἐνταῦθα
Σύλλογον τῶν ἐμποροῦπαλλήλων καὶ πρὸς τὸν Παναγιωτικὸν Σύλλογον
ἐν Μεσολογίῳ.

Ὁ κ. Σπυρίδων Π. Λάμπρος προέτεινε καὶ ὁ Σύλλογος παρεδέξατο
ὅπως ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν ἀνεγέρσεως ἀνδρι-
άντος εἰς τὸν πρωτομάρτυρα Ρήγαν τὸν Φεραῖον ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ
καὶ τὴν τέλεισιν ἑορτῆς ἔθνικῆς κατὰ τὴν 11 Ἰουνίου 1898, ὅτε συμ-
πίπτει ἑκατονταετηρὶς ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἡ ἐπιμέλεια τοῦ ὄλου

ματα και ἐν γένει περιβολὴν μὴ ἑλληνικὴν. Ὁ τύπος οὗτος ἐξηγήθη ὑπὸ πολλῶν διαφόρων. Ἄλλ' ὁ κ. Λάμπρος βασιζόμενος εἰς τὸν περὶ Καλλιστοῦς μῦθον προτείνει νὰ ἐξηγηθῇ ὁ ἀνὴρ οὗτος ὡς Ἀρ-κτοῦρος.

Κατὰ τὴν γ' συνεδρίασιν ὁ κ. Ν. Γ. Πολίτης ἐπραγματεύθη περὶ τοῦ μύθου τῆς Πανδώρας παρ' Ἡσιόδῳ. Ἐξετάσας τὰς προταθείσας ἐρμηνείας ὑπὸ τε τῶν φιλολόγων καὶ μυθολόγων, ἃς καὶ αὐτοὶ οἱ προ-τείνοντες δὲν θεωροῦσι πολλάκις ἐπαρκεῖς, κατέδειξεν ὅτι ἡ ἐν ἀρχῇ ἔννοια τοῦ ὑπὸ τῶν πλείστων παρανοηθέντος μύθου τούτου δύναται νὰ ἐξευρεθῇ τῇ βοθητῇ δημῳδῶν δοξασίῳν. Τοιαύτας δ' ἀνέφερε τὰς παρ' ἡμῖν δοξασίας περὶ δεσμεύσεως καὶ καταλύσεως τῶν ἀσθενειῶν, ἀνευρῶν τὰ ἴχνη αὐτῶν παρὰ τε τοῖς Βυζαντινοῖς καὶ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλησι. Κατόπιν ὁ κ. Σπυρ. Π. Λάμπρος ὠμίλησε περὶ τῆς ἀλθα-νικῆς ἐποικίσεως εἰς τὴν Ἀττικὴν. Βασιζόμενος ἐπὶ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἀλθανικῶν τοπικῶν ὀνομάτων, ὧν τινα εἶναι ὀνόματα γενῶν, ἐθεώρησε γενομένην τὴν ἐποικίσιν ταύτην ἐπὶ τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν Ἀντωνίου Ἀτζαγιώλη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1418 καὶ 1426. Τότε, ὡς εἰκά-ζει, πολλοὶ Ἀλθανοὶ ἰσχυροὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Καρόλου Τόκκου κατάλυσιν τῆς ἐν τῷ δεσποτάτῳ τῆς Ἠπείρου κυριαρχίας τῶν Ἀλ-θανῶν, ἐγκατεστάθησαν μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς ἐν Ἀττικῇ, ὅπου σπο-ράδην ἤδη εἶχον οἰκήσει τινὲς ὁμόφυλοι πρότερον, ἴσως κατὰ πρόσ-κλησιν τοῦ πρώτου ἐκ τῶν τοῦ οἴκου τῶν Φλωρεντίνων Ἀτζαγιωλῶν δουκὸς Νερίου.

ΤΜΗΜΑ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ. Συνῆλθεν εἰς δύο συνεδριάσεις. Κατὰ τὴν α' τούτων ἐγένοντο αἱ ἀρχαιεσίαι τοῦ τμήματος. Καὶ πρόεδρος μὲν ἐξελέχθη ὁ κ. Ἄν. Θεοφιλάς, ἀντιπρόεδρος ὁ αἰδέσιμος Δὸν Μι-χαὴλ Ριβιέλλης καὶ γραμματεὺς ὁ κ. Θεμιστοκλῆς Πολυκράτης. Μεθ' ὃ ὁ κ. Πολυκράτης προσέβη εἰς ἀνακοινῶσιν ἐξελληνίσεως ὄρων τινῶν τῆς νεωτέρας μουσικῆς. Καὶ πρῶτον μὲν καθόσον ἀφορᾷ τὰς φωνάς, εἶτα δὲ καθόσον ἀφορᾷ τὰ ὄργανα τῆς ὀρχήστρας. Κατὰ δὲ τὴν β' συνεδρίασιν ὁ κ. Καλλιόπη Κεχαγιά προέτεινεν ὅπως τὸ τμῆμα ἀναλάβῃ τὴν ἐκτέ-λεσιν τοῦ ὕμνου τοῦ Ἀπόλλωνος ὑπὸ πολυπληθοῦς χοροῦ ἀνδρῶν καὶ παιδῶν καὶ ἰσαριθμοῦ ὀρχήστρας κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ἵνα φανῇ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ ὕμνου. Ἡ πρότασις ἐγένετο κατ' ἀρχὴν ἀποδεκτὴ, ἐπεφυλάχθη ὁμῶς τὸ τμῆμα νὰ κανονίσῃ τὰ κατ' αὐτὴν ἐκ τῆς πορείας, ἣν θὰ λάβῃ καὶ ἡ τέλεσις τῶν ἀγῶνων. Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Πολυκράτης ἀνεκοίνωσε τὴν συνέχειαν καὶ τὸ τέλος τῆς περὶ μουσικῶν ὄρων ὁμιλίας του.

ἔργου ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ Συλλόγου εἰς ἐπιτροπὴν συγκειμένην ἐκ τοῦ προεδρείου αὐτοῦ καὶ τριῶν μελῶν ἐκλεχθησομένων ὑπὸ τῆς ἐφορείας.

Τὴν 2 Νοεμβρίου ἤρξαντο τὰ ἀναγνώσματα τοῦ Συλλόγου καὶ ὠμίλησαν κατὰ τὸν μῆνα Νοέμβριον οἱ ἐξῆς :

Ὁ βαρῶνος δὲ Κουμπερτέν ἀντεπιστέλλον μέλος περὶ Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Ὁ κ. Σπυριδῶν Π. Λάμπρος τακτικὸν μέλος περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ῥήγα.

Ὁ κ. Γ. Σωτηριάδης πάρεδρον μέλος περὶ τῆς τοπογραφίας τοῦ Ἰλίου.

Ὁ κ. Θ. Πολυκράτης πάρεδρον μέλος περὶ τῆς μουσικῆς τοῦ ὕμνου τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὁρχήστρα δὲ καὶ χορὸς ἀνέκρουσαν μετὰ τὸ ἀνάγνωσμα τὸν εἰς Ἀπόλλωνα Δελφικὸν ὕμνον, τὸν εἰς Ἀπόλλωνα ἢ Ἡλίον ὕμνον τοῦ Μεσομήδους, τὸν εἰς Μοῦσαν τοῦ Διονυσίου Ἀλικαρνασσεῶς καὶ τὸν Ἀ' τῶν Πυθιονικῶν τοῦ Πινδάρου.

Τὴν 27 Ὀκτωβρίου ἤρξαντο τὰ διὰ Κυρίας μαθήματα τοῦ Συλλόγου καὶ μέχρι τούδε ἐδίδαξαν οἱ ἐξῆς.

Ὁ κ. Τιμ. Ἀργυρόπουλος φυσικὰ ἀκροάματα, μαθήματα τρία.

Ὁ κ. Σπυρ. Κ. Σακελλαρόπουλος περὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ποιήσεως, μαθήματα τρία.

Ὁ κ. Σπυρ. Μηλιαράκης οἰκιακὴν βοτανικὴν μαθήματα δύο.

Τὴν 17 Νοεμβρίου ἤρξαντο αἱ θρησκευτικαὶ ὁμιλίαι, ἐγένοντο δὲ δύο τοιαῦται, μία μὲν ὑπὸ τοῦ κ. Α. Διομήδους Κυριακοῦ, ἕτερα δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Ἰγνατίου Μοσχάκη.

Ἐψηφίσθησαν νέα μέλη οἱ ἐξῆς. Πάρεδρα οἱ κκ. Ἀλιξ. Ἀγέλαστος, Σίμος Δελαγραμμάτης, Κωνστ. Δ. Ζέγγελης, Μιλτ. Ἡλιάδης, Α. Π. Ἀραβαντινός, Π. Ι. Π. Λάμπρος. Μέλη ἀντεπιστέλλοντα ὁ κ. Δημ. Μεταξᾶς ἐν Βελιγραδίῳ, βαρόνος Α. δὲ Κουμπερτέν ἐν Παρισίοις, ὁ αἰδέσιμος Νεόφυτος Καλόγερος ἀρχιμανδρίτης ἐν Βουκουρεστίῳ.

Μετετέθησαν ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν Παρέδρων εἰς τὰ τακτικὰ οἱ κκ. Θ. Πολυκράτης, Γ. Παπακωνσταντίνου καὶ Γ. Μπουκουβάλας.

Ἀπεβίωσαν ἐκ τῶν ἐπιτίμων μελῶν τοῦ Συλλόγου ὁ **Ἐρρῆκος Βροῦν** ἐν Μονάχῳ, ὁ **Στέφανος Ζαφειρόπουλος** ἐν Μασσαλίᾳ, ὁ ἀρχιεπίσκοπος **Διονύσιος Λάτας** ἐν Ζακύνθῳ. Ἐκ τῶν ἀντεπιστελλόντων ὁ **Λεωνίδας Ἐμπειρῆκος** ἐν Βραΐλα, ὁ **Λεωνίδα Ροζάκης** ἐν Λαμίᾳ, ὁ **Γεώρ. Κ. Ρώμας** ἐν Ζακύνθῳ, ὁ **Ἰω. Σικαραμαγκᾶς** ἐν Μασσαλίᾳ.

Πρὸς τὰς οἰκογενεῖας πάντων τῶν ἀποθανόντων ὁ Σύλλογος ἐψήφισε τὴν ἀποστολὴν συλλυπητηρίων.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΜΗΜΑΤΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΦΥΣΙΟΓΝΩΣΤΙΚΟΝ. Συνήλθε τρίς εἰς συνεδριάσεις. Κατὰ τὴν πρώτην τούτων ἐξελέξατο ἐκ νέου τὸ προεδρεῖον αὐτοῦ, ἦτοι πρόεδρον τὸν κ. Γ. Μακκᾶν, ἀντιπρόεδρον τὸν κ. Α. Χρηστομάνον καὶ γραμματέα τὸν κ. Γερ. Φωκᾶν. Ὁ κ. Κ. Π. Λάμπρος ὠμίλησε περὶ ἀρχαίων χειρουργικῶν ἐργαλείων καὶ ἰδία περὶ σικυῶν. Ἐπέδειξε δὲ διάφορα χειρουργικὰ ἐργαλεῖα ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ συλλογῆς.

Κατὰ τὴν β' συνεδρίασιν ὁ κ. Γ. Πιλάβιος ὠμίλησε περὶ τῆς ἱαματικῆς ιδιότητος τῆς Μαλεΐνης, ἣν αὐτὸς πρῶτος εἶχε τὴν τύχην νὰ παρατηρήσῃ ἐνταῦθα κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος κατὰ τὴν σειρὰν τῶν διὰ Μαλεΐνης ἐπὶ μαλιώντων ἵππων πειραματισμῶν του.

Κατὰ τὴν γ' συνεδρίασιν ὁ κ. Θ. Χελδράιχ ὠμίλησε περὶ τοῦ φυτοῦ παρθενίου, ὅπερ ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ἐν τῷ βίῳ τοῦ Περικλέους (13,5). Ὄρισε τοῦτο δὲ ὅτι εἶναι ἡ *Parietaria judaica* καὶ τὸ παρὰ τῷ λαῶ καλούμενον περδικούλι. Μετὰ τοῦτον ὁ κ. Ν. Χ. Ἀποστολίδης ὠμίλησε περὶ τῶν ἰχθύων τῶν λιμνῶν Λυσιμαχίας καὶ Τριχωνίδος, ἃς τελευταῖον ἐξηρένησε. Τὰ εἶδη τούτων ἀνέρχονται εἰς δώδεκα, τινὰ τῶν ὁποίων εἰσὶ θαλάσσια ἀνερχόμενα εἰς ταύτας διὰ τοῦ Ἀχελφῶς ποταμοῦ τοῦ συγκοινωνοῦντος μετὰ τῶν λιμνῶν, ἕτερα δ' εἰσὶν ἐκ τῶν ἀποζώντων μόνον εἰς τὰ γλυκέα ὕδατα.

ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ.— Συνήλθε, τρίς εἰς συνεδριάσεις. Κατὰ τὴν α' συνεδρίασιν ἐγένοντο αἱ ἀρχαιεσιαί, ἐκλεχθέντος προέδρου τοῦ κ. Σπυρ. Π. Λάμπρου, ἀντιπροέδρου τοῦ κ. Σπυρ. Σακελλαροπούλου καὶ γραμματέως τοῦ κ. Γ. Μπουκουβάλα.

Κατὰ τὴν β' συνεδρίασιν ὁ πρόεδρος κ. Σπυρ. Π. Λάμπρος εἶπε τινα περὶ τῆς ὑπὸ Μανουὴλ Γεδεῶν συνταχθείσης πραγματείας «Παιδεία καὶ πτωχεῖα παρ' ἡμῖν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας», καὶ κατήθηκε τὰ ὑπ' αὐτοῦ σταλέντα ἀντίτυπα. Ὁ κ. Ἰω. Τσέτσης ὠμίλησε περὶ διαφόρων χειρογράφων εὐρισκομένων ἐν ταῖς μοναῖς ἀγ. Γερασίμου καὶ Κηπουρείων τῆς Κεφαλληνίας ὡς καὶ ἐν ἰδιωτικαῖς τισὶ συλλογαῖς. Ἐκ τούτων ἐξῆρε τὴν ἀξίαν τοῦ περιέχοντος διάφορα λεξικά καὶ τοῦ περιέχοντος Εὐαγγέλιον τοῦ Σωκράτους Κατσαίτου ὡς καὶ τὸ χειρόγραφον τῆς μονῆς τοῦ ἀγίου Γερασίμου, περιέχον διάφορα ἀποσπάσματα ἀποκρύφων Εὐαγγελίων. Τῇ προτάσει τοῦ κ. Τσέτση τὸ τμήμα παρεδέξατο ὅπως συστήσῃ τῷ ὑπουργεῖῳ τῆς Παιδείας τὴν ἐκ τῆς μονῆς τοῦ ἀγίου Γερασίμου εἰς τὴν Ἐθνικὴν Βιβλιοθήκην μεταφορὰν τῶν χειρογράφων. Τέλος ὁ κ. Διονύσιος Π. Λάμπρος ὠμίλησε περὶ τύπου νομίσματος Μαντινείας ἀνδρὸς φέροντος πῖλον καὶ ὑποδή-